

● **Mitt tips** | 20 Avmystifiserer religiøse forskjeller ● **Intervju** | 26 – Mer mobbing med Trump
● **Portrettet** | 30 «Supermattelæreren» ● **Gylne øyeblikk** | 35 Takk fra den tause gutten

UTDANNING

18

3. NOVEMBER 2017

utdanningsnytt.no

Alle kan bli
mobbere

Redaksjonen

Knut Hovland
Ansvarlig redaktør
kh@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Sjef for nett, desk og layout
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad (perm.)
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Hans Skjong
Journalist
hs@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Tore Magne Gundersen
Presentasjonsjournalist
tmg@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Bokansvarlig/korrekturleser
sj@utdanningsnytt.no

Synnøve Maaø
Markedssjef
sm@utdanningsnytt.no

Randi Skaugrud
Markedskonsulent
rs@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Markedskonsulent
ls@utdanningsnytt.no

18

3. NOVEMBER 2017

utdanningsnytt.no

Innhold

10

● Hovedsaken:

- UMULIG
Å UTRYDDE
MOBBING

- Mobbingen er ikke et
monster vi som samfunn
kan kvitte oss med en
gang for alle. Mobbing
er oss, sier psykolog
Erling W. Rognli.

● Gylne øyeblikk

35

- Vi må huske at vi også betyr noe for
dem som aldri sier noe, sier Torunn Wiig
Warendorph om sitt gylne øyeblikk.

Innhold

Aktuelt	4	Gylne øyeblikk	35
Aktuelt navn	8	På tavla	36
Hovedsaken	10	Innspill	38
Kort og godt	18	Debatt	44
Ut i verden	19	Kronikk	50
Mitt tips	20	Minneord	54
Reportasje	22	Lov og rett	55
Glimt	25	Fra forbundet	56
Aktuelt	26		
Portrett	30		
Friminutt	34		

20

● Mitt tips

- Ei mor sa det slik: I barnehagen lærer han om Jesus, hjemme lærer han om
Mohammed, sier Beate Lippert, menighetsbarnehagestyrer i Drammen.

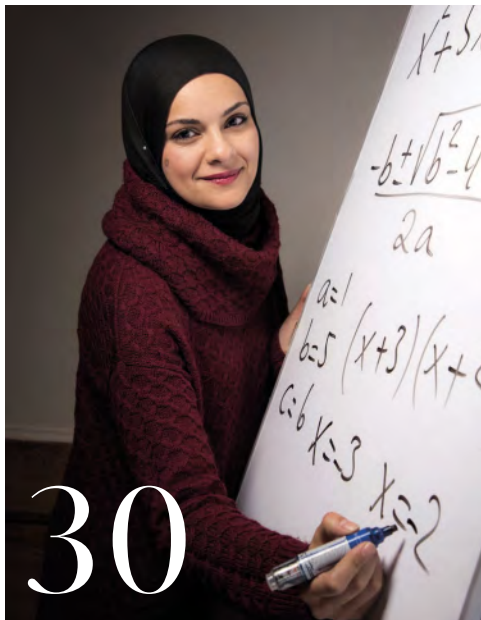
Utdanning på nettet

I Utdannings nettutgave finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som eblad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

Utviklingsarbeid i Ørsta-barnehagene

Alle born i barnehagane i Ørsta skal dagleg få leike ute, i all slags vær, bli lest for og oppleve nynorsk og dialekt i leik, song og lesing. Det står i den lokale rammeplanen.

Portrett

Hun har vunnet Holmboe-prisen for matematikklærere, men husker barneskolens matematikktimer med skrekk og gru. Heldigvis fikk Hanan Abdelrahman den gang regnehjelp av moren som jobbet i bank.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Besøksadresse

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Postadresse

Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

e-postadresse

redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2017: 164.338
issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk:

Sörmlands Printing Solution
www.sormlandsprinting.se

Abonnementsservice

Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: medlem@utdanningsforbundet.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for redaksjonell uavhengighet og god presseskikk. Den som følger seg urettmessig rammet av Utdanning, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen. Mer informasjon: presse.no/pfu/etiske-regler

Forsidebildet

Undersøkelser viser at barn som mobber i oppveksten, kan være involvert i regelbrytende atferd som hæverk, nasking og tidlig utprøving av rusmidler.
Ill.foto: hjalmeida/istock

Leder Steffen Handal

1. nestleder Terje Skyvulstad

2. nestleder Hege Valås

Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

Leder

Knut Hovland | Ansvarlig redaktør

Trenger økt pedagogtetthet i norske barnehager

Økt pedagogtetthet i norske barnehager har lenge vært et krav fra både Utdanningsforbundet og en rekke organisasjoner og instanser som er opptatt av kvaliteten i barnehagene våre. Den sterke utbyggingen av barnehager her i landet som følge av barnehageforliket i Stortinget for snart 15 år siden, skapte en Klondyke-lignende situasjon hvor oppmerksomheten først og fremst ble rettet mot å etablere flest mulig plasser. Det var på mange måter forståelig. Nå er vi kommet så nær målet om full barnehagedekning i hele landet at vi i mye større grad kan rette oppmerksomheten mot å øke kvaliteten på tilbudet. Den kvaliteten økes først og fremst ved å øke andelen barnehagelærere. Det er det også bred enighet om på politisk hold.

Tidsskriftet Første steg har i sitt siste nummer en meget interessant temaartikkel om barnehager i 11 ulike land verden rundt. Hvordan ser barnehagehverdagen ut i land som USA, Cuba, New Zealand, Australia, Malawi, Tyskland og England, bare for å nevne noen. Selv om de politiske forholdene er vidt forskjellige og de økonomiske forutsetningene likeså, er alle som arbeider i barnehagene opptatt av det samme: Barnas beste. Det gjelder å gjøre tilbudet til barna best mulig ut fra de rammene som foreligger og samtidig arbeide konstruktivt og målbevisst for å bedre rammevilkårene. Det kan noen ganger ta lang tid, men arbeidet gir som regel resultater.

I artikkelen i Første steg kan vi blant annet lese at styrtrike Norge ligger omtrent midt på treet når det gjelder andelen barn per pedagogisk leder. Her i landet er det i snitt 11 barn per pedagogisk leder, mens det både i New Zealand og Sverige er 5 barn per pedagogisk leder. I Tyskland og Slovenia er det 8, mens det i land som Chile og Mexico er hele 26 barn per pedagogisk leder. Ser vi på voksentettheten totalt, kommer Norge bedre ut med 5 barn per voksen – da er det nesten ingen land som slår oss. Fagarbeidere og assistenter gjør en viktig jobb i barnehagene, men den internasjonale utviklingen går nå i retning av å få inn flere utdannede barnehagelærere i barnehagen. I den utviklingen bør Norge også bli et ledende land.

De siste årene har det vært en gledelig økning i interessen for å ta barnehagelærerutdanning, blant både kvinner og menn. Det er et særdeles meningsfylt og viktig yrke, et yrke som fortjener høyere status og mer oppmerksomhet enn det har i dag. For alle dem som velger å ta denne utdanningen, og ønsker å bli i barnehagen, tror vi det viktigste er at de får flere og flere kolleger med den samme utdanningen og den samme innstillingen. Et langt bedre lønnsnivå hadde heller ikke vært så dumt.

Knut Hovland

Digital læring

Storkommuner vil ha NDLA inn i grunnskolen

Fem av landets største kommuner jobber for å få Nasjonal Digital Læringsarena inn i grunnskolen. Utdanningsforbundets Thom B. Jambak sier mange tillitsvalgte ikke har hørt om planene.

TEKST Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

Ole Wongraven er pedagogisk IT-rådgiver i Kristiansand, én av fem kommuner som jobber med utviklingen av NDLA for grunnskolen. De andre kommunene er Stavanger, Bergen, Trondheim og Fredrikstad.

Kommunene vil sikre god tilgang til digitale læremidler for alle elever i alle fag, sier Wongraven.

– De fleste av disse kommunene er i ferd med å gi nettbrett eller lignende til elevene. Da blir det meningsløst å innføre teknologi uten å ha innholdet på plass, sier han.

Vil ha Creative Commons

Han sier at forlagsbransjen ikke leverer produkter i tråd med grunnprinsippene kommunene vil jobbe for.

– Det handler blant annet om at vi ønsker at elever skal ta del i publisering og republisering av innhold, og at læremidlene skal ha Creative Commons-lisensiering, sier Wongraven. (Creative Commons er en lisens for fri gjenbruk, red.anm.)

Han sier at kommunene står sterkere sammen enn om de skulle kjøpe

Ole Wongraven er pedagogisk IT-rådgiver i oppvekstdirektørens stab i Kristiansand og mener NDLA gir grunnskolene gode muligheter.

FOTO SVEIN TYBAKKEN / KRISTIANSAND KOMMUNE

seg inn hver for seg.

– I bunnen ligger et ønske om god kvalitet for alle elever. Det er for stor variasjon i hvilke digitale læremidler som er tilgjengelige og hvordan de brukes. Noen skoler og kommuner har råd til det og kjøper inn, mens andre må legge digitale læremidler på vent, sier han.

– NDLA førte til mindre valgfrihet

Thom B. Jambak, sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet, sier det viktigste er et stort utvalg av gode læremidler.

– Erfaringen med innføringen av NDLA i videregående har ført til

mindre valgfrihet når det gjelder læremidler. Det er den klare tilbagemeldingen fra våre medlemmer, sier han, og fortsetter: – Det beste rådet jeg kan gi, er å lære av feilene begått i innføringen av NDLA for videregående skole, og å ta med tillitsvalgte i avgjørelser om nye læremidler. Altfor mange av våre tillitsvalgte har ikke engang hørt at det planlegges med NDLA for grunnskolen. Det er for dårlig av kommunene.

Wongraven sier det vil bli invitert til deltakelse når selskapsform er klarert og selskap er opprettet. Han sier at de skal bruke høsten til å avklare eierformen til NDLA-G.

Lanserer åtte prinsipper for videre arbeid med læremidler

Nylig la sentralstyret i Utdanningsforbundet fram åtte prinsipper for videre arbeid med læremidler.

Thomas Nordgård, medlem i representantskapet og fylkesleder i Troms, sier prinsippene for læremidler skal sørge for at lærere får størst mulighet til å velge de læremidlene som passer dem best.

Han er kritisk til NDLA og mener det hemmer valgfriheten i bruk av læremidlene til lærerne.

Anders Skogvold, direktør for undervisningslitteratur i Cappelen Damm, er også kritisk til NDLA.

– Gjennom flere år har NDLA vært et hinder for utvikling av nye og innovative digitale læremidler i videregående skole. Over tid har dette ført til et redusert mangfold og dermed færre valgmuligheter for skolene og lærerne, sier han.

John Arve Eide er styreleder for NDLA. Han sier at alternativet til NDLA er at fylkeskommunene ville fått mindre læremidler for det totale beløpet de bruker hvis de skulle gjort avtaler for hvert fylke. Han mener også at Skogvold «må gå tilbake og se på egne tall».

– Videregående skole bruker nesten femti prosent mer per elev enn det en gjør i grunnskolen på kjøp av digitale læremidler fra forleggerforeningens medlemmer.

> Les de åtte prinsippene på Utdanningsnytt.no/prinsipper1017

Nasjonal Digital Læringsarena (NDLA)

NDLA har siden 2007 vært et samarbeid mellom alle landets fylkeskommuner (bortsatt fra Oslo) om innkjøp av digitale læringsmidler i videregående skole.

● Arbeidstidsforhandlingene

Utdanningsforbundet krever fortsatt tredeling

Arbeidstiden skal fortsatt deles inn i undervisningstid, for- og etterarbeid på skolen og utenom skolen. Det krever Utdanningsforbundet i arbeidstidsforhandlingene med KS, som startet 19. oktober.

TEKST OG FOTO Snorre Schjønberg | ss@utdanningsnytt.no

– Denne organiseringen er helt grunnleggende for arbeidet i skolen. Den bidrar til at vi kan være fleksible, og den sikrer tid til kjerneoppgavene, sier forbundsleder Steffen Handal.

Utdanningsforbundet (UDF) vil også ha bedre bruk av fellestiden på skolen, med forbedret innhold.

– De viktigste oppgavene, knyttet til selve undervisningen, blir ofte ikke prioritert i fellesmøter og annet kollektivt arbeid på skolen. Vi mener denne tiden bør brukes bedre, og vi krever at lærerne må få økt innvirkning på hva fellestiden brukes til, sier Handal.

Fra UDF blir det understreket at det viktige for dem er å sikre tid til å være lærer, følge opp hver enkelt elev og tid til pedagogisk ledelse. Et sentralt krav er reduksjon av årsrammene for undervisning, særlig for kontaktlærere.

– Vi ønsker å gi elevene en tettere oppfølging. Vi har høye ambisjoner, blant annet knyttet til tidlig innsats. Samtidig får lærerne stadig dårligere muligheter til å gjøre en god jobb, sier Handal.

UDF viser til en undersøkelse fra i år der 60 prosent av lærerne mener de har fått mindre tid til å følge opp hver enkelt elev de siste tre årene.

Ble streik i 2014

UDF krever også en arbeidstidsavtale som tydeliggjør kommunenes og fylkeskommunenes ansvar for å sikre ledelsen tid og handlingsrom til å prioritere pedagogisk ledelse.

Dessuten krever forbundet at årsrammen for norsk på ungdomstrinnet også må gjelde i voksenopplæringen.

Sist det ble forhandlet om lærernes arbeidstid, i 2014, endte det i en langvarig og bitter streik,

etter at 73 prosent av forbundets medlemmer som deltok i uravstemningen, stemte nei til avtalen som forbundsledelsen anbefalte.

– For KS og våre medlemmer er det aller viktigst at vi får en avtale som bidrar til et best mulig læringsutbytte for elevene. For å oppnå dette er det nødvendig å utvikle gode lærerfellesskap, delingskultur og faglig samarbeid. Jeg håper og tror at vi skal få til en arbeidstidsavtale som stimulerer til dette, sier KS' forhandlingsleder Tor Arne Gangsø.

En arbeidsgruppe satt sammen av partene skal nå gjøre mye av det praktiske arbeidet. Hovedforhandlerne setter seg ved bordet 1. desember. Endelig forhandlingsfrist er 31. desember.

Gangsø håper imidlertid de er i mål i god tid før jul. I tillegg til Utdanningsforbundet omfatter arbeidstidsforhandlingene med KS også Skolenes Landsforbund, Norsk Lektorlag, Skolelederforbundet og Delta.

Arbeidstidsforhandlingene i kommunene er i gang. Fra v.: Solveig Hvidsten Dahl (Skolelederforbundet), Otto Kristiansen (Norsk Lektorlag) (båk), Tor Arne Gangsø (KS), Steffen Handal (Utdanningsforbundet) og Torhild S. Johannessen (Delta).

MEST LEST:

- Byrådet går fra detaljkontroll til tillitsbasert ledelse
- – Det er god læring å få prøve seg som kokk i barnehagen
- Matematikklæreren som imponerte Asheim risikerer avskilting
- Ungdomsskole snur om klemme-forbud for elevene
- BLU-rapport: Får ikke vært med barna så mye som de ønsker
- Slik kan skolene motvirke negativt stress

Gikk du glipp av denne?

Skolens minste

I høst var det 20 år siden seksåringene kom inn i skolen. Utdanning møtte årets skolestartere og oppsummerte erfaringene.

Utdanningsnytt.no/ skolestart0928

● Statsbudsjettet

KrF og Ap skeptiske til økt makspris i barnehagen

Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti er i likhet med SV kritiske til økt makspris i barnehagen. Venstre vil prioritere gratis kjernetid og lavere foreldrebetaling for familier med dårlig råd.

TEKST Snorre Schjønberg

Regjeringen foreslår i sitt statsbudsjett for 2018 å øke foreldrebetalingen i barnehagen til en ny makspris på 2.910 kroner i måneden. Ifølge NTB er det en reell økning på 110 kroner.

SV reagerte sporenstreks og mente regjeringen bryter barnehageforliket. Det vil verken Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti eller Venstre gi SV støtte i.

Både Arbeiderpartiet og KrF varsler imidlertid at de er kritiske til den foreslåtte økningen. Sammen med SV trenger de bare få med seg Senterpartiet for å få flertall i Stortinget med 87 mandater.

Saken blir imidlertid litt mer komplisert av at regjeringen har varslet at den vil søke budsjettenighet med Venstre og KrF.

Sp har ikke besvart Utdannings spørsmål om de støtter prisøkningen eller ikke. Martin Henriksen, leder for Arbeiderpartiets utdanningsfraksjon, er imidlertid tydelig på at hans parti ikke vil gjøre det.

– Jeg tolker det som at barnehage-forliket var et forlik som gjaldt fram til man fikk full barnehagedekning. Men vi mener det er helt feil av regjeringen å skyve regningen for tiltak i barnehagen over til foreldrene med en voldsom økning av prisen. Økningen er ille nok i seg selv uten at man trenger å si det er et brudd på forliket, sier Henriksen.

– Foreldrene må betale

Arbeiderpartiet har stilt regjeringen budsjettspørsmål

Det bygger opp til omkamp i Stortinget mot heving av makspris for barnehageplass.

ILL. FOTO KJERSTI MOSBAKK

om hva økningen konkret utgjør. Partiet mener også de ser et generelt kutt i barnehage-midlene fra regjeringen, noe det også er blitt levert inn spørsmål om.

– Det som er tydelig, er at vi igjen ser at det er foreldrene eller utdanningsfeltet som skal betale for de ulike satsingene til regjeringen, sier Henriksen.

KrF er ikke fornøyd med regjeringens forslag om å øke maksprisen for barnehageplass. KrF varsler at heller ikke de vil støtte regjeringen i dette forslaget slik det står nå.

– Økt makspris er en utfordring for småbarnsfamiliene. Uten å gi familiene andre økonomiske lettelser, blir dette forslaget en klar forverring av småbarnsfamiliens situasjon, sier KrFs utdanningspolitiker Hans Fredrik Grøvan.

Venstre prioriterer kjernetid

Pressesjef Jan-Christian Kolstø i Venstre sier at partiet vil prioritere andre tiltak.

– Vi legger fram vårt alternative budsjett i begynnelsen av november. De siste fire årene har vi prioritert å sørge for gratis kjernetid og lavere foreldrebetaling til tre- til femåringer i familier med dårlig råd, skriver Kolstø i en SMS til Utdanning.

● Tilsyn

Vil kreve 10 millioner fra fire private barnehager

Fire barnehager i Ålesund vil få varsel om tilbakebetaling eller at tilskudd kan bli holdt tilbake.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

Det skjer etter at kommunen har ført tilsyn med seks private barnehager.

I de foreløpige tilsynsrapportene kommunen har utarbeidet, er det beregnet krav om tilbakebetaling av 3,5 millioner kroner og at 5,9 millioner holdes tilbake i tilskudd neste år. I tillegg varsler kommunen at de vil kreve tilbake et ikke fastslått beløp fra en av barnehagene.

– Vi kommer til å sende ut krav til de barnehagene det gjelder. Det vil bli anledning til å klage på vedtakene, og da er det opp til fylkesmannen å avgjøre eventuelle klager, sier kommunalsjef for oppvekst i Ålesund kommune, Bjørn Rødal, til Utdanning.

I september i fjor skrev Utdanning om barnehager i Ålesund som blant annet hadde høye lønninger til eier eller hadde bevilget lån til eiere i strid med aksjeloven.

– Hvorfor tok det ett år før dere klare å få gjennomført tilsyn?

– Dette viste seg å være meget krevende og kompliserte saker. Vi brukte også en tid på å få tak i alle opplysningene vi trengte. Vi har gått inn og sett på hva vi kan godta av utgifter, sett i lys av at midlene skal komme barna i barnehagene til gode, forklarer Rødal.

I Ålesund er om lag to tredjedeler av alle barnehager drevet av private. Kommunen bevilger årlig 250 millioner kroner til de ulike aktørene for at de skal drive barnehager.

> Les mer på Utdanningsnytt.no

● Statsbudsjettet

Slik vil de sikre grunnskolelærerutdanningene

Regjeringen foreslår en økning på 110 millioner kroner til lærerutdanningene i forslaget til statsbudsjett.

ILL.FOTO
INGER STENVOLL

Utdanningsforbundet er positive til at regjeringen viderefører ekstra satsing på grunnskolelærerutdanningen i statsbudsjettet.

TEKST Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

Sentralstyremedlem Bjørn Christian Nilsen i Utdanningsforbundet er positiv til at regjeringen i forslaget til statsbudsjett viderefører ekstra satsing på grunnskolelærerutdanningen, «i år med 110 millioner som inkluderer 50 millioner for å styrke didaktisk forskning».

Men han advarer også om utfordringer med grunnskolelærerutdanningen (GLU).

– Behovet for midler ved lærerutdanningene er imidlertid stort, og skal flere oppnå førstekompetanse, må det settes av mer tid og ressurser til forskning og faglig oppdatering, sier Nilsen til Utdanning.

Han sier at overgangen fra fire-årig til femårig GLU er en krevende affære.

– Utdanningsforbundet ønsker at det rekrutteres lærerutdannere

fra skoleverket, og disse må tilbys muligheter for å kvalifisere seg til førstekompetanse. Dette koster, men vil på sikt sørge for den kvalitet som er nødvendig i den nye lærerutdanninga, sier han.

– Potten i utdanningssektoren er som i alle deler av statsbudsjettet begrenset. Hvor viktig er midlene til lærerutdanningene kontra tiltak som for eksempel midler til å få på plass lærernormen?

– Det er ikke riktig å sette alle saker opp imot hverandre, og i alle fall ikke i denne saken. For at skolen skal få mange nok lærere med høy og relevant kompetanse, må lærerutdanningen styrkes. Om ikke kravet oppfylles, kan lærerutdanning bli lagt ned. Dette vil føre til at det utdannes færre lærere, noe som vil være uheldig for å nå den lærernormen vi ønsker oss, dersom den blir vedtatt. Det er derfor i vår inter-

Bjørn Christian Nilsen, sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet.

ARKIVFOTO
MARIANNE RUUD

esse at lærerutdanningene blir satt i stand til å nå de målene for kvalitet som kravene tilsier, sier Nilsen.

– Har gjennomført lærerløft

Høyres utdanningspolitiske talsperson, Kent Gudmundsen (H), sier Høyre og de borgerlige partiene har vært svært opptatt av rekruttering av lærerutdannere for å sikre nødvendig kvalitet, og bedre rekrutteringen til læreryrket generelt.

– Det er derfor vi har gjennomført et lærerløft og innført den årlige satsingen på 252 millioner kroner som vi nå også viderefører i 2018. Dette har vært med å legge videre til rette for en kompetanseheving og styrking av lærerutdanningene, sier han til Utdanning.

● Oslo

Byrådet skal bruke en milliard på å utjevne forskjeller

Byrådet i Oslo har foreslått å innføre en ny måte å fordele ressurser på i grunnskolen. Byrådet skal bruke 1 av 5 milliarder kroner av grunnskolebudsjettet til å utjevne forskjeller.

– Vi går bort fra stykkprisfinansiering, og over til en modell der 15 prosent av budsjettet fordeles etter foreldrenes utdanning og inntekt, samt antall barnevernsvedtak, sier utdanningsbyråd Tone Tellevik Dahl (Ap) til Utdanning. Den nye fordelingsmetoden ligger nå til behandling i bystyret.

● Musikk lærerprisen

Nyinnstiftet pris til Trondheims-lærer

Musikk lærerprisen 2017 er tildelt Fridtjof Hjertås fra Trondheim (på bildet) for å ha en inkluderende væremåte og en tilpassende undervisningsmetodikk. Hjertås har arbeidet i 40 år ved Blussuvoll ungdomsskole i Trondheim. Organisasjonen Musikk i Skolen har etablert prisen som ble delt ut første gang under Musikk lærernes dag 20. oktober. Prisen er etablert for å synliggjøre, styrke og løfte musikk lærerens rolle og musikkfagets status i norsk skole.

Aktuelt navn

Tåler Stortinget nordnorsk humor?

Den nye stortingsrepresentanten håper ikke hun møter Jonas Gahr Støre i heisen. Hun er redd han ikke tåler den nordnorske humoren hennes.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no

FOTO Stortinget/Terje Heiestad

● Mona Lill Fagerås (45)

Hvem

Norsklærer og politiker fra Vestvågøy i Lofoten. Har vært fylkesråd i Nordland.

Aktuell

Valgt inn på Stortinget for SV. Medlem av Utdannings- og forskningskomiteen.

Hva gleder du deg mest til på Stortinget?

Det blir spennende å se om det er mulig for meg å påvirke utdanningspolitikken. Vi sitter jo i opposisjon, men jeg håper likevel det skal være mulig å få gjennomslag. Vi har lagt inn forslag om å innføre lærernorm, fjerne firerkravet i matematikk og stoppe avskilting av lærere.

Er det noe du gruer deg til?

Hvis jeg skulle havne i heisen med Jonas G. Støre! Jeg er bare så dårlig til å småprate, og ikke alle forstår min nordnorske humor.

Hva synes du om avskilting av lærere?

Jeg fatter ikke at regjeringen har råd til å skrote 33.000 lærere samtidig som norsk skole skriker etter kvalifiserte lærere. Å videreutdanne seg er ikke så enkelt som statsministeren skal ha det til. For det første er det et kostnadsspørsmål, og for det andre er det ikke så lett hvis du bor ute i distriktene. Selv jobbet jeg tidligere som lærer, bodde på ei øy og var aleneforsørger. I den situasjonen ville en eventuell videreutdanning skapt mer enn én utfordring!

Hva er det viktigste i Skole-Norge akkurat nå?

Å få stoppet mobbingen i skolen.

Hva liker du best med deg selv?

Humoren min, ha-ha.

Hvilken kjent person ville du hatt som lærer?

Bjørn Eidsvåg i musikk og etikk ville vært en eventyrlig undervisningsrekke.

Hvem ville du gitt straffelekse?

Konstituert kunnskapsminister Henrik Asheim. I en

reportasje i VG skyver han ansvaret for skole-stress og den økende trenden med psykiske helseplager hos elevene våre over på skolene, i stedet for å ta ansvar selv. Som kunnskapsminister burde han lagt til rette for flere lærere, mindre målstyring og en mer praktisk og variert skoledag. Jeg mener også flere voksne i skolehelsetjenesten, sosialarbeidere og psykologer må inn i skolen for å hjelpe disse elevene, og løftet må øremerkes.

Du får holde en undervisningstime for det norske folk. Hva handler den om?

Hvorfor Lofoten, Vesterålen og Senja skal holdes petroleumsfri.

Hva er din favorittbok?

Jeg synes krim er spennende. Camilla Läckberg, Liza Bengtson, Jo Nesbø og Henning Mankell er mine favoritter.

Hvilken bok har du ikke fått tid til å lese?

Krimbøkene til nylig avdøde Frode Granhus. Jeg har hørt så mye fantastisk om dem. Miljøet er jo fra Lofoten, så disse må jeg få tid til å lese nå. Jeg tror også jeg vil lese noen politiske biografier nå. Kristin Halvorsens fra den rød-grønne regjeringen tror jeg må bli den første.

Hvem er din favorittpolitiker?

Kristin Halvorsen; ingen over, ingen ved siden.

Hva er ditt bidrag i kampen for å redde verden?

Jeg har kjøpt meg el-bil, men når jeg nå bor i Oslo sentrum, trenger jeg ikke bil, jeg tror rett og slett jeg selger bilen etter hvert.

«Jeg tror rett og slett jeg selger bilen etter hvert.»

Spesialpedagogikk er det eneste norske tidsskriftet innenfor sitt fagfelt og inneholder fagartikler, forskningsartikler, kronikker, debattstoff og bokmeldinger. Bladet kommer ut med 6 nummer i året.

La ikke sjansen gå fra deg til å holde deg orientert om hva som skjer på dette feltet!

Tegn abonnement nå!

Kr 150,- for medlem/studentmedlem
av Utdanningsforbundet for årsabonnement.
Kr 450,- for ordinært abonnement.

Send din bestilling til redaksjonen@spesialpedagogikk.no

Gi et abonnement i gave

Send din bestilling til redaksjonen@spesialpedagogikk.no eller ring oss på telefon 24 14 23 30.

Oppgi gavemottakers navn og adresse, samt ditt navn og adresse.

SPESIALPEDAGOGIKKS NETTSIDER

Her kan du finne:

- Opplysninger om abonnement
- Forfatterveiledninger
- Stillingsannonser
- Arkiv med eldre utgaver av Spesialpedagogikk
- Utvalgte artikler i fulltekst
- Ved å bruke søkefunksjonen kan du finne bestemte temaer eller forfattere

www.utdanningsnytt.no/spesialpedagogikk

Når en mobber blir til

– **Det er lettere** for mobbere å hevde seg der det ikke er klare normer for at en slik adferd er uakseptabel, sier psykolog Erling W. Rognli.

ILL. FOTO: HJALMEIDA/ISTOCK

Kan alle bli mobbere?
Ja, i gitte tilfeller, mener psykologen.
Vi har moral, sier sosialantropologen.
Det finnes en aggressiv komponent,
sier forskeren og peker på at arv
spiller inn.
Hvordan skapes mobberen?

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

– Når mobbing oppstår, vil det kunne eskalere hvis ingen griper inn, sier forsker Mona Solberg.

FOTO ANDREAS R. GRAVEN, UNI RESEARCH

Mona Solberg ved Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest), Uni Research Helse i Bergen, har forsket på mobbing i grunnskolen.

– *Har barn som mobber det bra med seg selv?*

– Et generelt kjennetegn ved dem er at de i liten grad plages med angst og depresjoner. De har også langt bedre selvtillit enn barn som mobbes. For å ha det bra i oppveksten er selvsagt venner viktig. Barn som mobber, er vanligvis ikke ensomme. Dette gjelder i særlig grad de populære mobberne som kan få stor innflytelse og makt over sine jevnaldrende, sier Solberg til Utdanning.

– Alle er vi mobbere

Psykolog Erling W. Rognli mener vi må erkjenne at det alltid vil være mobbing.

– Mobbingen er ikke et monster vi som samfunn kan kvitte oss med en gang for alle. Mobbing er oss, sier Erling W. Rognli, psykolog og stipendiat ved Ahus og Universitetet i Oslo.

– Vi kan ikke vinne kampen mot mobbing. Vi må erkjenne at det alltid vil finnes mobbing. En kan si at en skole er mobbefri. Det er den kanskje akkurat den dagen, men hvis en ikke fortsetter å jobbe forebyggende, vil den ikke fortsette å være det.

– Mobbing er ikke en uheldig sykdom utenfra. Det er noe av det dårlige i oss, at vi er slemme med hverandre. Å ha makt over andre har vært og er til dels også i dag en fordel. Tidligere førte det til større sjanse for å reproducere seg. Mobbing ligger delvis i oss fra naturens side, og vi må hele tiden jobbe med å oppdra ungene våre til å bli skikkelige folk, sier Rognli.

Kroppsspråk

Barnehagelærer Anne Mette Hovd jobber i en bar-

nehage ved Strømmen oppvekstsenter i Arendal. Hun har 34 års erfaring.

– I personalmøter har vi snakket om å være bevisst eget kroppsspråk og holdninger. Det er så lett, hvis en ikke er bevisst, for eksempel å himle med øynene. Barn får med seg sånne signaler fort. En regel vi har, er at vi ikke skal bruke navnet til noen som skal korrigeres eller irettesettes. En som mobber, er ofte et sårbart barn som har blitt plaget selv, sier Hovd.

Sammen med oss sitter også Arendals-lærerne Torun Sødal, Stinta barneskole og Glenn Johansson, Roligheden ungdomsskole.

– Vi er opptatt av positiv forsterkning. Det er ikke alltid så lett. Men i stedet for å si til en elev at han ikke har gjort det han skal, kan en rose side-mannen som for eksempel har funnet frem boka og blyanten sin. Da bør en også gå tilbake og si at det er bra at den som ikke hadde funnet frem utstyret sitt straks, nå er i gang med oppgaven, sier Sødal.

Stempel som mobber

– Det er lett å legge skylden på en som er stemplet som mobber. Det kan være en tøff rolle å ha. Et barn er ikke først og fremst en mobber. For å få til en endring er barn helt avhengig av hjelp fra voksne rundt seg, sier barneskolelæreren, og får nikk fra de to andre.

Mobbing og utestenging skjer i alle aldersgrupper, men på ungdomsskolen er det langt flere arenaer der det ikke er voksne til stede der mobbing foregår.

– På ungdomsskolen er det å være en av flokken og få anerkjennelse viktig. Å være på toppen av hierarkiet ses som viktig. Å hakke på dem under seg kan være en måte å posisjonere seg på, sier

Holdningene til mobberen

har endret seg over tid, mener pedagogene Glenn Johansson (ungdomsskole), Anne Mette Hovd (barnehage) og Torunn Sødal (barneskole).

FOTO KARI OLIV VEDVIK

Hver 5. elev gruer seg for å gå på skolen

> 10 prosent har ingen venner eller tror ikke de har venner de kan stole på.

> På ungdomstrinnet blir åtte prosent plaget, opplever trusler eller utfrysing fra to ganger i uka opp til flere ganger i uka.

> Én prosent av alle elever på ungdomstrinnet og videregående oppgir at de har opplevd vold seks ganger eller mer siste år.

Kilde: Ungdata 2017

Skolen plikter å iverksette tiltak ved mobbing

Ifølge opplæringsloven paragraf 9 A-4 har alle som arbeider på skolen plikt til å varsle rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.

Rektor skal varsle skoleeieren i alvorlige tilfeller. Skolen har også plikt til å iverksette tiltak dersom det avdekkes mobbing.

Tiltak skal iverksettes i samarbeid med eleven, foreldre og lærere, og skreddersys ut fra bakgrunn for mobbingen.

ungdomsskolelærer Johansson.

De skjulte budskapene er ikke lette å få med seg i en ungdomsgruppe. Mye skjer digitalt.

– For å sette det litt på spissen, kan en av og til ha en dronning med et hoff som hun styrer. Hun kan ha mye makt, styre spillet, det må ikke være hun som stenger andre ute eller plager andre, men hun har regien. En slik posisjon kan også være slit-som, og det er ikke alltid de har det så bra med seg selv, sier ungdomsskolelæreren.

– De ser om vi har snille øyne

En av lærerne forteller om noe selvopplevd: En gutt i barnehagen til denne lærerens barn var stadig i konflikt. Det var mye støy rundt ham. Men da moren til denne støyende gutten ble spurt om han ville være med dem hjem etter barnehagen, begynte hun å gråte. Det var aldri noen som hadde bedt hennes sønn med hjem tidligere. Disse to barna er fortsatt venner, mange år senere.

– Alle har et ansvar for å vise medmenneskelighet og inkludering. Vi signaliserer noe ved å vise at vi bryr oss. Barn sier at de ser om vi har snille

øyne, og det er noe alle må tenke på, ikke bare vi lærere. Tenk om ingen viser at de blir glad for å se deg. Det må være forferdelig, sier Anne Mette Hovd.

– En hører ofte at de og de foreldrene aldri dukker opp. En bør heller spørre seg *hvorfor* de ikke dukker opp. Det er ikke lett å være den med et barn som er i konflikt, et barn som andre barn og foreldre kanskje misliker fordi det er et krevende barn, sier barneskolelærer Sodal.

Verdien av foreldrenettverk

De tre lærerne mener at det i dag er langt flere dårlige rollemodeller enn tidligere.

– Bare se på alle tv-programmene der det er om å gjøre å være slem og egoistisk. Da er det viktig at foreldre og lærere er gode rollemodeller, sier ungdomsskolelæreren.

Foreldrene spiller store roller i barns liv, og lærerne har erfaringer med ulike nettverk for foreldre.

– Skal en få til et godt klassemiljø og bekjempe mobbing, er foreldre viktige. De må være bevisste

Psykolog Erling W. Rognli
FOTO SVEN MILDE, UNIVERSITETET I OSLO

>

«En trenger ikke være venn med alle, men en kan lære seg å omgås alle uten å plage andre.»

Erling W. Rognli, psykolog

og ikke stenge barn ute. Å ha inkluderende foreldregreper er avgjørende for klassemiljøet. Vi har blant annet hatt kvelder der bare mødre treffes og egne kvelder for fedre, sier Johansson.

De tre lærerne er enige om at holdningen til mobberne har endret seg de siste årene.

– Vi har alltid behandlet dem bra, men i dag er vi mye mer opptatt av at mobberen også har det tøft. Det er en riktig og viktig vei å gå. Skal en endre mobberen, må en skape gode relasjoner med ham også, sier Torun Sødal, som har vært lærer i 32 år.

– Det er kjempeviktig at vi ikke støter noen fra oss. Ved å øve opp ferdigheter og sette ord på følelser, kommer vi langt. Alle er mennesker, også mobbere, sier Glenn Johansson.

– Mobbere kan være ganske ålreite i andre sammenhenger

Psykolog Erling W. Rognli mener at det at mobbing ses på som en så grotesk handling, gjør det vanskeligere å stå frem som mobber som trenger hjelp, eller være foreldre til et barn som har plaget andre.

– Å innrømme at ens egne barn har mobbet andre, gjør at man som forelder kan bidra avgjørende til å endre situasjonen. Hvis vi snakker om mobbere som en slags spesiell og avskyelig gruppe, gjør vi det veldig vanskelig for foreldre å åpne opp for denne erkjennelsen.

Det å si og tenke at mobbing er noe fremmed og avskyelig, gjør det vanskelig å se at mobbing ofte kan utføres av folk som i andre sammenhenger er ganske ålreite.

– Å anerkjenne mobbeproblemer blir vanskeligere for skoler, fordi forekomst av mobbing snakkes om nesten som en slags pinlig sykdom utdanningsinstitusjoner kan pådra seg.

– Det er vondt å se i øynene at mobbing, som fremmedhat og blind lydighet mot autoriteter, er en del av oss mennesker. Men som det meste av grusomheter er mobbing noe de aller fleste av oss kunne komme til å gjøre mot andre, gitt de gale omstendighetene. Samtidig er denne vonde erkjennelsen viktig for at vi som samfunn skal kunne nærme oss problemet på en fruktbar måte, sier Rognli.

– Som å luke i hagen

Skal en forhindre mobbing, må en være konstant oppmerksom på det.

– Det er omtrent som å luke i hagen. Selv om man har gjort det en dag, er man ikke ferdig med jobben for evig og alltid.

Best grobunn for mobbing er i samfunn og grupper der det er skapt et miljø der det er greit med en aggressiv tone, mener Rognli.

– Det er lettere for en eller flere mobbere å hevde seg der det ikke er klare normer for at en slik adferd er uakseptabel. Det kan kanskje høres banalt ut, men høflighet og folkeskikk må læres. Å ha gode leveregler mennesker imellom er avgjørende for å få til samfunn der mobbing dempes.

Enkelte skoler praktiserer regelen om at alle skal være venner. Det mener forskeren er urealistisk.

– En trenger ikke være venn med alle, men en kan lære seg å omgås alle uten å plage andre. Det er noe en skal gjøre resten av livet, så det er avgjørende for å få til en så bra sameksistens som mulig, sier Rognli.

Noen står imot

At alle kan bli mobbere, er ikke forsker Mona Solberg enig i. Det finnes sterke og trygge barn som klarer å gå imot mobberne og forsvare dem som blir plaget.

– De er ikke mange, men de finnes. Det er derfor svært viktig at negative handlingsmønstre stoppes av voksne så tidlig som mulig. Når mobbing oppstår, vil det kunne eskalere hvis ingen griper inn. Fra å være en liten gruppe som driver med mobbing kan det spre seg til hele klassen, sier Solberg til Utdanning.

Undersøkelser viser at barn som mobber i oppveksten, kan være involvert i regelbrytende atferd som hæververk, nasking og tidlig utprøving av rusmidler. Som unge voksne har de også en høyere risiko for å begå kriminelle handlinger.

Mange faktorer spiller inn når en skal prøve å forklare aggressivitet hos barn.

– At familieforhold spiller inn, er det ingen tvil om. Aggressive hjem fostrer aggressive barn. Forskning viser også at status, makt og popularitet hos jevnaldrende en viktig drivkraft bak mobbingen.

Sjefsmobberen kan få andre til å mobbe for seg og sitte i bakgrunnen og dra i trådene.

ILL.FOTO 1MORECREATIVE/ISTOCK

Solberg har forsket på mobbing i grunnskolen.

– Et generelt kjennetegn ved barn og unge som mobber, er at de er lite empatiske. De er ofte kalkulerende og kan koble ut egen moral i gitte situasjoner, sier hun.

Mobbere kan også ha god innsikt i det sosiale livet og de mellommenneskelige relasjonene. De oppdager sårbare sider hos andre og utnytter det i mobbingen. De kan også utvise god sosial kompetanse i mange sammenhenger, men viser ingen nåde mot dem de vil plage.

– Mobbing er aggressiv atferd som har til hensikt å såre eller skade andre. Barn som mobber, vet som oftest at de gjør andre vondt, men gjør det likevel. De negative handlingene gjentas over tid, og den som blir utsatt, har vanskelig for å forsvare seg.

Barn som mobber, opererer ofte i grupper der én av dem har rollen som sjefsmobber. Resten av gruppen fungerer som medhjelpere eller assistenter.

– De fleste kan være aggressive

– Evnen til å være aggressiv er en egenskap hos de fleste mennesker. Å kunne forsvare seg selv og gruppen en tilhører, er viktige egenskaper, sier Solberg til Utdanning.

Samtidig viser studier av små barn store individuelle forskjeller i aggressiv atferd, som for eksempel biting, kloring, slag og spark. Alle voksne har et stort ansvar for å hjelpe barn med å avlære aggressive tendenser.

– Barn som mobber, er vanligvis ikke ensomme. Dette gjelder i særlig grad de populære mobberne som kan få stor innflytelse og makt over sine jevnaldrende, sier Solberg til Utdanning.

De upopulære mobberne får derimot ikke den samme gevinsten av mobbingen. De kan streve med å finne venner og ha psykiske plager. Vi vet for eksempel at barn som mobber andre, men også selv blir mobbet, ikke har det bra med seg selv. >

«Aggressive hjem fostrer aggressive barn.»

Mona Solberg, forsker

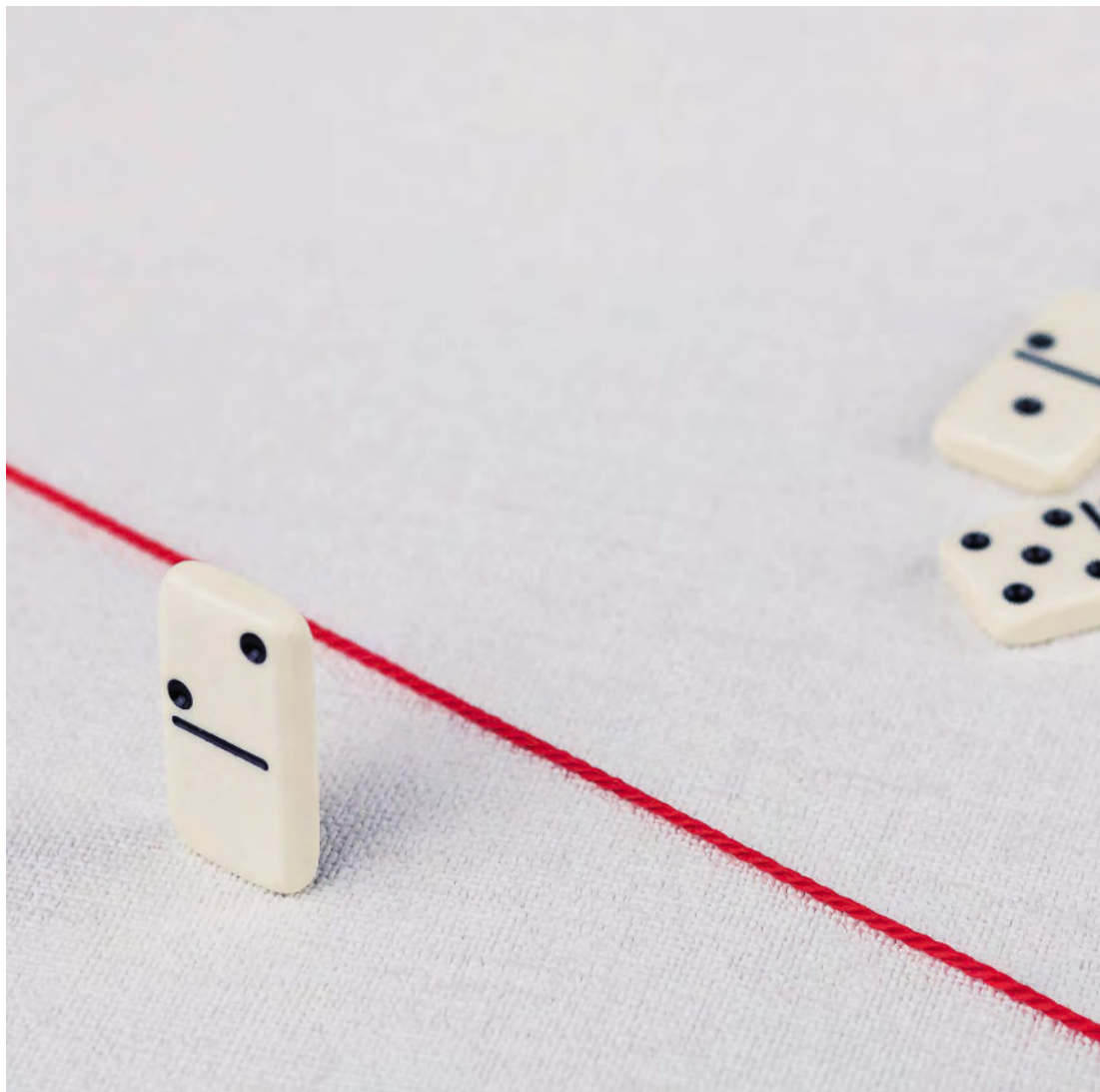
Dette er en liten gruppe, men mye tyder på at disse er ekstra sårbare.

Foreldre på banen

– Skolen kan likevel ikke forebygge og redusere mobbing alene. Det er viktig å involvere foreldrene på en god måte. Barn er barn, og de trenger hjelp. Voksne har hovedansvaret for å nøste opp i negative handlingsmønstre og gripe inn, sier Mona Solberg.

En studie fra Finland viser at det er vanskelig å endre atferden til populære mobbere. Selv om det totale omfanget av mobbing ble redusert etter innføring av systematiske tiltak, ble det oppnådd best resultater blant de mobberne som var middels eller lite populære. Atferden til de populære mobberne viste liten eller ingen endring. Dette viser at skole og hjem har en stor felles utfordring i å hindre at mobbere får lederstatus og kan utøve en negativ dominans over sine jevnaldrende.

Å starte tidlig med å bekjempe mobbing er vesentlig. Ved Regionalt kunnskapssenter for barn og unge er Solberg og hennes kolleger i gang med et prosjekt rettet mot mobbing i barnehagen: – Vi skal teste ut et sveitsisk opplegg i mange barnehager i Askøy kommune. Det blir spennende å se resultatene. I den nye rammeplanen for barnehagen er det lagt stor vekt på å forebygge, avdekke og håndtere mobbing. Kan en redusere omfanget av mobbing i norske barnehager med dette tiltaket, er vi kommet et viktig steg videre, sier Mona Solberg.

– Mennesker er underlagt seleksjon, sier Thomas Hylland Eriksen.

ILL. FOTO MINILOC/ISTOCK

— Vi hadde ikke klart oss uten moral

– Selv den mest intelligente sjimpanse ville ikke være i stand til å si at «min far var riktignok fattig, men han var i det minste ærlig», sier Thomas Hylland Eriksen.

– Ligger det i menneskehetens historie å støte ut individer som er «annerledes»?

– Dette er komplisert, og jeg kan ikke svare ordentlig, dessverre. Men generelt går det an å si at avvikere får problemer, nettopp fordi de er avvikere. De er dårligere sosialt integrert enn andre, på godt og vondt. Avvik kan riktignok betraktes som både positivt og negativt: Kunstnere er jo en type avvikere, sier sosialantropolog og professor

Thomas Hylland Eriksen til Utdanning.

– Har vi tidligere hatt kulturer der det å velge bort «svake» har vært greit?

– Vi har vært jegere og sankere i mesteparten av vår artshistorie. I slike samfunn kan det være dyrt og upraktisk å ta vare på individer som ikke er med på å skaffe mat. Etter jordbruksrevolusjonen er bildet mer komplekst. Da ble det produsert nok overskudd til å fø på mennesker som ikke selv var økonomisk produktive, og mange av disse samfunnene ble styrt av gamle mennesker som hadde sluttet å produsere. I vår tid regner vi det vel som et sivilisasjonsmessig fremskritt at vi tar oss av mennesker som trenger mer omsorg og oppfølging enn de fleste, og insisterer på deres likeverd.

– Når vi stadig vender tilbake til å mobbe og snakke nedsettende om andre, kan det være et nedarvet instinkt? Noe vi har i vår natur, for å overleve og/eller hevde oss selv?

– Vi mennesker er jo også underlagt seleksjonspress, i likhet med andre arter. Når gamle, svake og syke ble ofret eller satt på skogen før i tiden, skyldtes det at ikke alle kunne overleve, da det var knapphet på mat og andre ressurser. Forskjellen er at vi også har moral. Selv den mest intelligente sjimpanse ville ikke være i stand til å si at «min far var riktignok fattig, men han var i det minste ærlig». Men det er klart at en viktig årsak til at vi har utviklet moralske prinsipper og regler, er at vi ikke hadde klart oss uten: Da hadde våre mest primitive og basale instinkter fått råde grunnen alene. Selv Richard Dawkins innrømmer, mot slutten av boken «The Selfish Gene», at vi mennesker var i stand til å gjøre opprør mot våre «egoistiske gener», og at det var nødvendig at vi gjorde det, sier Hylland Eriksen.

Øystein Djupedal ønsker å lage en mobberapport om barnehage.

FOTO KARI OLIV VEDVIK

Ønsker å se på mobbing i barnehage

I to år jobbet tidligere kunnskapsminister Øystein Djupedal og hans ekspertutvalg med å utarbeide en rapport om hvordan mobbing kan håndteres i skolen. Rapporten ble overlevert kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen i mars 2015.

– Hvordan synes du rapporten er blitt fulgt opp?

– De viktigste forslagene har ikke blitt fulgt opp. Det ene er at det bør være en nasjonal instans som håndterer mobbing. I dag har fylkesmennene ansvaret, men det bør de ikke ha. De har ikke den kompetansen som kreves. Vi må ha et retts-sikrende system der alle behandles likt uansett hvor i landet de kommer fra, sier Djupedal til Utdanning.

Som et ledd i arbeidet med rapporten besøkte utvalget flere skoler med gode resultater i å få ned mobbingen.

– Det er det andre viktige punktet vi pekte på: Alle lærere og ansatte på skolen må få et opplæringsprogram på skolene. Det vi så, var at skoler der alle hadde kunnskap om hvordan mobbing kan håndteres, lyktes. Det er all grunn til å tro at denne kunnskapen også hever kvaliteten på skolen. Det er jo læringsmotiverende å ha det fint på skolen, sier Djupedal.

For han begynte å jobbe med rapporten, tenkte han at det å få et regelverk som sikret alle elever en mobbefri hverdag var det aller viktigste.

– Det er bra at loven er endret og ansvaret tydeligere plassert. Men svaret på hvordan vi skal få en mobbefri skole er å sikre at de som jobber på skolene har en kunnskapsbasert praksis. Det koster penger, men det vil lønne seg i lengden.

– Er en mobbefri skole realistisk?

– Det må være målet. For å få til det, kreves konstant jobbing. Alle må bidra. Jeg har selv stått på arrangementer der mine barn har deltatt og i etterkant tenkt at der burde jeg ha reagert på et barns oppførsel. Vi må tørre å bry oss, alle sammen, i større grad.

Ekspertutvalget så bare på skole. Hva med barnehagen?

– Da jeg overleverte rapporten, sa jeg at det burde lages en Djupedal-rapport II, der en så på barnehage. Det er viktig å få med barnehagene også, i dem blir mye av grunnlaget lagt. Vi hadde et bredt ekspertutvalg med masse kunnskap. Ved å tilføre noen med barnehagefaglig bakgrunn, hadde det også vært mulig å utarbeide en rapport om temaet for barnehage, sier Djupedal, som i dag er seniorrådgiver ved Universitetet i Agder.

Thomas Hylland Eriksen.

FOTO UIO

«Likestilling er ikkje noko ein får, men noko ein tar.»

Lene Kühlmann (1945–), dansk journalist og forfatter

Guinness rekordbok

Larvik-lærer satte verdensrekord i planke

Lærer Sverre Diesen er med i den ferske utgaven av Guinness rekordbok.

FOTO GWR

Grunnskolelærer Sverre Diesen fra Larvik klarte å stå i planke-stilling med en sekk som veide 200 pund (90,7 kilo) i tre minutter og åtte sekunder.

Det har gitt ham plass i 2018-utgaven av Guinness rekordbok. Diesen sier i boka at han hadde

trent til forsøket i flere år, og han håper at engasjementet og besluttsomheten som måtte til for å sette rekorden, vil virke inspirerende på elevene hans. Dette var for øvrig den første rekorden som ble registrert med vekta 200 pund. Tidligere rekordholdere har nøydt seg med halvparten.

Barnehage

Kjønnsrollene lever i beste velgående

Barnehageansatte forventer at guttene skal være fysiske og aktive i leken, mens jentene i større grad skal være stille og rolige, viser en ny studie.

Tradisjonelle kjønnsrollemønstre synes fortsatt å prege barnehagene. Dette viser studien «Tracking Gender in Kindergarten» av Aud Toril Meland og Elsa Kaltvedt, basert på studenters observasjoner under praksisperioden på barnehagelærerutdanningen ved Universitetet i Stavanger.

– Våre resultater peker mot at jenter i større grad må kjempe for å bli sett. Jenter sitter mer stille, de venter, mens guttene blir bekreftet og anerkjent. Barnehagen er dermed ikke kjønnsnøytral, uttaler Aud Toril Meland i en artikkel på Forskning.no.

Det er større forventninger blant barnehageansatte om at gutter skal være fysisk aktive i lek, konkluderer forskere ved Universitetet i Stavanger.

ILL.FOTO STACY BRUMLEY/FREEMAGES.COM

Kryssordløsning

Vinnerne av høstkryssordet er:

Målfrid Bjorbekk Andersen, 4631 Kristiansand

Pål Grønnås, 8170 Engavågen

som vil motta boksjekker på kr. 500,-.

Vi gratulerer!

Dikt

Vanskelige valg

Om mobbing

Som du, –

har barnet ditt

en viss posisjon,

makt og status

Det skjønner du jo?

Men, – sjefsmobber?!

Barnet ditt?!

Hva velger du å tro?

Skulle du, –

i din stilling

vedkjenne deg noe sånn?!

Statusen din vil dale

helt i bønn!

Om ikke

alle omkring deg forstår

at du fortjener

den aller største ære, –

om du snakker med ditt barn

og ordner opp

i denne tragiske affære

Anna Marie Hauge

Afghanistan

Fleire millionar barn utan skule

3,5 millionar barn får ikkje gå på skule i Afghanistan. Av desse er 85 prosent jenter, går det fram av ein ny rapport frå menneskerettsorganisasjonen Human Rights Watch.

Ifølgje rapporten kan berre 37 prosent av tenåringsjenter lese og skrive, i motsetnad til 66 prosent blant gutane.

Forskar Heather Barr seier til det australske nyhendeselskapet SBS at pengegåvene frå utlandet er blitt mindre, og at pengane som kjem, går til regjeringa og ikkje direkte til skular.

– Dette er viktig, ettersom skular med basis i lokalsamfunnet har prioritert å gje undervisning til jenter som elles ikkje ville ha fått skulegang, seier ho.

Då Taliban-rørsla styrte Afghanistan fram til 2001, fekk ikkje jenter gå på skule i det heile. Framleis er deler av landet under Taliban sin kontroll, og mange stader er det nesten kontinuerlege kampar mellom dei militante islamistane og regjeringsstyrkar, ifølgje HRW.

– Under slike tilhøve er foreldre ofte mindre urolege for å sende sønene til skulen enn døtrene, seier Heather Barr i HRW.

Berre litt over ein tredel av tenåringsjentene i Afghanistan kan lese og skrive, ifølgje Human Rights Watch. Biletet er frå den norsk-støtta Astrid Morken-skulen i Pakistan, som gir undervisning til afghanske jenter.

FOTO LISE ÅSERUD/
NTB SCANPIX

India

Elevar protesterte mot manglande respekt for nasjonalsongen

Ein gut skal ha vorte skadd etter at politiet ifølgje vitne skal ha kjeppjaga elevar og tilsette ved ein skule i Kishtwar i India 12. oktober.

Elevane hadde ropt slagord mot ein statleg tenestemann som dei tykte synte lite respekt då nasjonalsongen vart spelt, skriv avisa Hindustan Times. Situasjonen oppstod da Mohammed Syed Khan kom for å sjekke fråværet på skulen, diverre akkurat idet nasjonalsongen blei spelt over høgtalaranlegget. Han henta skuleprotokollen frå rektors kontor og var på veg ut, då han blei stoppa av nokre lærarar. Dei sa at han, som offentlig tenestemann, burde syne meir respekt for nasjonalsongen, særleg framfor augo på elevane. Då skal han ha hissa seg opp og skjelt ut lærarane. Dette gjorde elevana så forarga at dei byrja å rope slagord mot tenestemannen, noko som ifølgje vitne skal ha ført til at politiet kom og slo laus med stokkar.

Ein representant for styresmaktene avviser at politiet gjekk til åtak med stokkar og at inspektøren ignorerte nasjonalsongen med vilje.

Manglande vordnad for nasjonalsongen skapte sterke kjensler ved Government Model Boys' Higher Secondary School i delstaten Jammu og Kashmir.

ILL.FOTO FREEIMAGES.COM

Inkluderende juleavslutninger

Alle elever har krav på hyggelige aktiviteter og en fin førjulstid, også de som ikke deltar i skolegudstjeneste.

Ønsker du tips til inkluderende juleavslutninger på din skole? Finn opplegg og aktiviteter som passer for alle elever, uavhengig av tro og livssyn:

human.no/skolejul

Førjulshilsen fra oss i
Human-Etisk Forbund

 Human-Etisk
Forbund

● **Beate Lippert**
Tonje Kleverud

Hvem
Styrere i menighets-
barnehager i Drammen

Aktuell
Driver flerkulturelle
barnehager med utvida
kristen formålsparagraf.

– Kristen formålsparagraf hindrer ikke **religiøst mangfold**

Å ha barn fra mange religioner i en barnehage med utvida kristen formålsparagraf er ikke vanskelig, meiner Tonje Kleverud og Beate Lippert. Det gjelder bare å huske det viktigste.

TEKST OG FOTO Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Til sammen er de to styrere for de tre menighetsbarnehagene i Drammen. Vi treffes i Amicus barnehage, som holder til i en krok av Konnerud kirke.

– At barnehagen har utvida formålsparagraf, skal stå i vedtektene. Da denne regelen kom, ville ikke den daværende styreren i en av menighetsbarnehagene ha slik utvida formålsparagraf. Hun var redd vi med det skulle miste barna fra andre religioner. Slik er det heldigvis ikke gått, sier Beate Lippert.

Det varierer fra år til år hvor mange barn fra andre religioner som går i barnehagene. Men det er ikke uvanlig at de relativt sett er mange, ifølge de to styrerne.

– *Hvorfor søker foreldre fra andre religioner barna sine inn hos dere?*

– En viktig grunn er at vi oppfattes som åpne og tydelige. Dermed blir vi også greie å forholde oss til. Livssynsneutrale barnehager kan framstå som mer diffuse. Det kan være vanskelig for foreldre med annen religiøs bakgrunn å skjønne hva de egentlig står for, sier Tonje Kleverud.

– Ei mor oppsummerte det slik: I barnehagen lærer han om Jesus, hjemme lærer han om Mohammed. Begge deler er verdifullt, sier Beate Lippert.

At menighetsbarnehagene er små barnehager, er det også mange som finner attraktivt, meiner de.

– **Ingen evangelisering**

– *Er formålet med utvida kristen formålsparagraf at barna skal bli kristne?*

De to styrerne svarer med intens hoderysting.

– Barnehagen er ikke et sted for evangelisering eller misjonering, sier Tonje Kleverud.

– Men jeg synger de sangene jeg vil, sier Beate Lippert.

– Da jeg arbeida i kommunal barnehage, var det en evig diskusjon om hva vi kunne synge og ikke. Var det noe i sangen som kunne tolkes religiøst, kunne den ikke brukes. Vi synger både «Å du som metter liten fugl» og «Gud har skapt alle blomstene». Men vi presenterer dem ikke på noe anna vis enn de ikke-religiøse sangene vi også synger. Det er sanger, alt sammen, sier hun.

Julegudstjeneste for alle

– Julegudstjenester er den del av pakka du aksepterer når barnet begynner hos oss. Vi har aldri noe alternativt opplegg, fortsetter Tonje Kleverud Hansen.

– Men vi har heller ikke diskusjoner om nisseluer og nissefest i adventstida er innfor eller utafor. Nisser har jo ikke noe med religion

Har du et tips som du vil dele med andre?
Send det til redaksjonen@utdanningsnytt.no.
Merk e-posten «Mitt tips».

- Barnehagen er ikke et sted for evangelisering eller misjonering, mener Beate Lippert og Tonje Kleverud, styrere i menighetsbarnehager i Drammen.

å gjøre, men kan likevel skape debatt i livssyns-
nøytrale barnehager, supplerer Beate Lippert.

- På samme måte er det med historiene vi forteller. Vi bruker bibelfortellinger, men presenterer dem ikke på annen måte enn andre fortellinger eller eventyr, sier Tonje, og Beate supplerer igjen:

- Vi har holdt på med historien om Adam og Eva nå, og har både fortalt og lagd bilder. Barna er fascinert, og at Adam og Eva ikke har klær, er en naturlig del av den fascinasjonen, sier hun.

- Er det mest kinkige påskefortellinga med oppstandelsen?

- Vi forteller om det. Da er det svært viktig at alle barna forstår at det bare er Jesus som kan stå opp fra de døde. Barn som har mista noen nære, må ikke villedes til å tro at de også kan komme tilbake. Men vi dveler ikke ved det religiøse ved oppstandelsen, sier Tonje Kleverud.

- Det vi bør bli flinkere til, er å inkludere for eksempel viktige fester og ritualer i andre religioner i slikt vi snakker om og arbeider med i barnehagen, fortsetter hun.

- Vi ønsker de muslimske barna og familiene deres god id-feiring. Men vi kan gjøre mer, slår hun fast.

- Avmystifiserer religiøse forskjeller

Hvordan barna opplever og eventuelt bruker de religiøse elementene i barnehagedagen, må være opp til dem, oppsummerer de to.

- Men hva blir da poenget med en utvida kristen formålsparagraf?

- Når vi synliggjør religion, er vi med på å avmystifisere religiøse forskjeller. Vi håper og tror at slik åpenhet tar bort mye av det skumle ved andres tro. Hvis vi hadde hatt mer av slik åpenhet, hadde vi trolig hatt færre kriger, sier Beate Lippert.

Og så kommer de til det viktigste, som blir deres tips til å håndtere ulike religioner:

- Det essensielle, uansett religion, det er nestekjærlighet, respekt og toleranse. Hvis dette er de overordna måla vi arbeider etter, spiller det liten rolle om barna kommer fra kristne eller muslimske familier, sier Tonje Kleverud.

-Hvis jeg skulle ønske noe på vegne av kirken, måtte det være at om barna som har gått hos oss møter vansker seinere i livet, så veit de at de kan søke seg til kirkens folk. Jeg håper erfaringene herfra er med på å gjøre dem trygge på at de kan få trøst og støtte der, uansett egen tro og livssyn, sier Tonje Kleverud.

Konnerud kirke ligger innafor barnehagegjerdet.

Regnvør = vassleik.

Børna i Ørsta-barnehagane skal få leike ute kvar dag, heiter det i den nye, lokale rammeplanen.

Lokale rammeplanar

> Ny Rammeplan for barnehagen vart sett i verk frå 1. august 2017. Det er ikkje ein føresetnad i den nasjonale rammeplanen at det skal utarbeidast lokale rammeplanar, men nokre kommunar vel å gjere dette.

> I Ørsta på Sunnmøre har dei sju kommunale og fire private barnehagane gått saman om å utarbeide ein felles, forpliktande lokal rammeplan. Planen er ein del av eit treårig utviklingsarbeid, «Saman om Ørstabarnhagen – verdibasert leiing».

Ørsta-barnehagane:

Løftar fram språk, natur og kultur

Kjennskap til Ivar Aasen og nynorsken, lesing kvar dag og ut på tur minst ein gong i veka. Det er nokre av dei prioriterte punkta i ein fersk lokal rammeplan for barnehagane i Ørsta.

TEKST OG FOTO John Roald Pettersen

Alle born i barnehagane i Ørsta i Møre og Romsdal skal få leike ute kvar dag. Dei skal få oppleve leik og læring i all slags vêr, og i tett kontakt med naturen. Dei skal dagleg få oppleve glede ved musikk og song. Dei skal bli lest for kvar dag. Og dei skal i størst mogleg grad få oppleve nynorsk og dialekt i leik, song, lesing og dagleg kommunikasjon.

– Dette er ikkje berre luftige mål. Dei er konkrete og forpliktande. Dette står vi saman om, kommunale og private barnehagar. Det er noko av det vi er einige om å løfte fram som særleg viktig for nettopp våre barnehagar, seier seksjonsleiar barnehage i Ørsta kommune, Reidun Mo.

Tidleg ute

Ørsta er truleg ein av dei første kommunane i landet som har utvikla ein lokal rammeplan basert på den nye nasjonale rammeplanen. Det betyr ikkje at dei har gjort eit hastearbeid, for gjennom utviklingsarbeidet «Saman om Ørstabarnhagen» var dei godt i gang allereie før den nasjonale rammeplanen vart presentert i vår.

– Den lokale rammeplanen skal ikkje vere ein «light-versjon» av den nasjonale, men ein plan som peikar ut nokre område som vi vil arbeide særleg med her i Ørsta. Vi er einige om at Ørstabarnhagen skal bygge på lokal kultur, natur og språk, og slik sett vere med på å bygge identitet og fellesskapskjensle, seier koordinator for utviklingsarbeidet, Irene Yksnøy Lianes.

– På nokre område er det svært konkrete, til dømes ved å seie at alle born skal bli lest for kvar dag og at alle skal ut på tur minst ein gong i veka. Det kan oppfattast som eit ønskje om detaljstyring?

– Det er det ikkje. Det er eit ønskje om å prioritere og legge ekstra vekt på noko av det vi meiner er viktigast akkurat her hos oss. Planen er bygd opp slik at vi siterer nokre utvalde formuleringar frå Lov om barnehagar, og så: «For Ørstabarnhagen betyr dette ...» Dermed får vi ei bevisstgjerings på kva dei generelle måla betyr for oss, og eit felles grunnlag for å arbeide vidare i kvar einiskild barnehage, seier Reidun Mo.

Planen er utarbeidd av styringsgruppa for Saman om Ørstabarnhagen, der mellom anna private og kommunale barnehagar, Fagforbundet og Utdanningsforbundet er representert.

Del av treårig utviklingsarbeid

Den lokale rammeplanen er ein del av eit omfattande utviklingsarbeid som barnehagane i Ørsta har vore i gang med sidan januar 2017. Til prosjektet, som går fram til 2019, har dei hyra inn ekstern hjelp gjennom firmaet Ringer i vann.

– Ørsta har god tilgang på fagfolk, og vi har arbeidd mykje med kompetanseheving åleine og i samarbeid med nettverket på Søre Sunnmøre og Høgskulen i Volda. Vi har likevel sakna den systematiske kompetansehevinga og utviklinga av barnehagane som vi meiner er viktig for at barnhagen skal vere det vi ynskjer for barn, føresette og tilsette, seier koordinator Irene Yksnøy Lianes.

Saman om Ørstabarnhagen er knytt tett opp til omgrepet «verdibasert leing», som Grete Helle og Tom Rune Flogstad i firmaet Ringer i vann er eksponentar for og har skrive bøker om. Det betyr at styrarar og pedagogiske leiarar er hovudmålgruppene.

Koordinator Irene Yksnøy Lianes (t.v.) og seksjonsleiar barnehage i Ørsta kommune, Reidun Mo, har lagt ein treårig plan for utviklingsarbeidet «Saman om Ørstabarnhagen – verdibasert leing».

Barnehagelærer Eirin Bøstrand syner borna i Krokedalen barnehage gleda over plaskande vatn. Barnehageborna i Ørsta skal få oppleve natur og vær i alle variantar.

– Det er dei som har ansvaret for det pedagogiske arbeidet i barnehagane, og er dermed heilt sentrale når det gjeld utvikling. Men slik vi legg opp prosjektet, vil alle tilsette bli dregne inn i arbeidet på ulike vis. Hovudmålet er at folk skal bli meir bevisste på kva dei gjer, kvifor dei gjer det og korleis dei gjer det, seier Reidun Mo.

I ein handlingsplan for dei neste tre åra er det nedfelt seks satsingsområde, med mellom anna mål, tidsfristar og ansvarsfordeling. Satsingsområda er Verdier, Barnehagen som lærande organisasjon, Kvalitetssikring, Barns leik og læring, Samarbeid og Omdømme.

– I tillegg til den felles handlingsplanen skal kvar einskild barnehage utvikle sine egne handlingsplanar, fortel Reidun Mo.

Utviklingsarbeidet er finansiert med 1,5 millionar kroner frå KS, kompetansemidlar frå fylkesmannen og støtte frå Private barnehagers landsforbund. Det er sju kommunale og fire private barnehagar i Ørsta.

Nyttig med blikk utanfrå

– Sjølv om vi berre er inne i det første året av utviklingsarbeidet, har vi fått mykje ut av det. Særleg nyttig har det vore å få friske auge til å sjå oss frå utsida, kva vi driv med og korleis vi gjer det, seier Ellinor Sætre, styrar i Dalane barnehage og medlem i styringsgruppa for Saman om Ørstabarnhagen.

Som eit grunnlag for utviklingsarbeidet vart det gjennomført ein verksemdsanalyse av kvar einskild barnehage, der alle dokument, planar og rutinar vart sett på med eit kritisk blikk. Denne

gjennomgangen rosar både Ellinor Sætre og styrarkollega Linda Engjåberg i Krokedalen barnehage.

– Både denne gjennomgangen, og drøftingane i etterkant om sterke og svake sider, kva vi kan gjere betre og korleis vi kan gjere kloke val, var svært lærerikt og bevisstgjeringe, seier Engjåberg.

– Vi gjer jo mykje bra arbeid, og vi har mykje god kompetanse i barnehagane, men det å strukturere, setje det i system og ikkje minst prioritere, det er noko av utfordringa, seier ho.

Ei anna utfordring kan vere tid, seier dei to styrarane. Tid til utviklingsarbeidet, og tid til å gjennomføre det ein er blitt einige om i lokal rammeplan og handlingsplanar.

– Men vi får det til om vi berre vil. Dels handlar det om å prioritere. Vel vi det eine, må vi velje bort noko anna. Og dels handlar det om at vi gjer mykje av dette allereie, men no set vi det inn i et system.

– Når det gjeld tid til det vi har forplikta oss til gjennom den lokale rammeplanen, fekk eg eit godt dømme her om dagen. Borna skal få kunnskap om Ivar Aasen og skal få opplevingar knytt til Aasen-tunet, står det. Eg tenkte at no synest sikkert personalet at vi held på med så mykje anna, så kontakten med Aasen-tunet foreslo eg vi skulle vente med til våren. «Nei, vi vil gjere det no!» var tilbakemeldinga. Det syner at personalet er engasjerte og ivrige, og det tek eg som eit godt teikn, seier Ellinor Sætre.

Ei av dei engasjerte er Else Kristin Engeset, pedagogisk leiar i Dalane barnehage. Ho fortel at «utebibliotek» er ei av løysingane for å få lesing og språk til å bli ein naturleg del av kvardagen.

– **Vi er tidleg** i utviklingsarbeidet, men har fått mykje ut av det allereie. Særleg nyttig har verksemdsanalysane vore, seier styrar i Dalane barnehagen, Ellinor Sætre (t.v.) og Linda Engjåberg, styrar i Krokedalen barnehage.

– Vi har tre postkassar med bøker plassert rundt om på uteområdet vårt. Der kan borna finne bøker dei vil vi skal lese for dei i utetida. Vi les også bøker inne, både under frileik og under eit av måltida. Slik sikrar vi at alle born blir lest for kvar dag, slik det står i den lokale rammeplanen.

– *I planen heiter det også at dei skal få kunnskap om Ivar Aasen og skal få oppleve dialekt og nynorsk. Korleis gjer de det?*

– Når vi les, les vi som regel på nynorsk eller dialekt. Når vi går tur, fortel vi lokale segner knytt til områda vi ferdast i. Når vi er i Ørsta sentrum, helsar vi på Ivar Aasen som står på sokkel der, og vi fortel om kven han var og kva han gjorde. Vi har dessutan eit samarbeid med Aasen-tunet som gjer at vi er innom der minst ein gong i året, fortel Else Kristin Engeset.

Fotografiske
augeblikk
frå skule og
barnehage.

Pust i bakken

1918: Lærar Jakob Meland og elevane ved Fister skule i Hjelmeland i Rogaland tek seg ein pause for å bli fotograferte. Framme sit frå venstre: Bjarne Sandvik, Endre Viga, Olav Barnevik, Kristoffer Barnevik, Sverre Øvrehus, Osmund Liarlid og Halvard Lid. Bak står (f.v.) Anna Øvrehus, Ågot Hamre, Torbjørg Odland og Borghild Framnes.

99 år seinare er Fister skule framleis ein fådelt skule, der elevar på ulike alderstrinn vert undervise saman. I år har skulen 53 elevar, ifølgje rektor Øyvind Nicolaysen. Dagens Fister skule ligg ein snau kilometer aust for skulestova der dette biletet vart teke.

Lærarleiar i **full konflikt** med Trump-administrasjonen

– Vi har ei regjering som prøver å øydeleggje alle ideala vi trur på, seier Randi Weingarten, president i USAs nest største lærarorganisasjon til Utdanning.

TEKST Harald F. Wollebæk | hw@utdanningsnytt.no

Både i eit innlegg på Utdanningsforbundets representantskapsmøte i Hurdal 12. oktober og i dette intervjuet med Utdanning teiknar ho eit dystert bilde av utdanningspolitikken under president Donald Trump.

– Kva er den mest tydelege endringa i skulen sidan Trump-administrasjonen tok over?

– Det har blitt meir mobbing og trakassering i skulen. Dette er eit resultat av måten Trump oppfører seg på. Han legitimerer hatefull og bøllete åtferd, seier Randi Weingarten, som er leiar for dei 1,7 millionar medlemmene i American Federation of Teachers.

Ho syner mellom anna til ei undersøking som vart utført av menneskerettsorganisasjonen Southern Poverty Law Center rett etter valet i november i fjor. 90 prosent av 10.000 spurte lærarar meiner stemninga ved skulane er blitt verre etter valet. Dei rapporterer mellom anna om meir hets, slåsting og bruk av naziflagget og sørstatsflagget.

I innlegget til representantskapet gjekk ho hardt ut mot utdanningsminister Betsy DeVos, og kalla henne den største motstandaren av offentleg skule som nokon gong har hatt denne ministerposten. Då den svært velstående republikanaren vart

Randi Weingarten (59)

> Yrkesbakgrunn som advokat og lærar.

> Leiar for American Federation of Teachers (AFT) sidan 2008.

> AFT er, med 1,7 millionar medlemmer ifølgje organisasjonen sine eigne nettsider, den nest største lærarorganisasjonen i USA, etter National Education Association (NEA).

utnemnd i februar, vart ho kritisert for å vite svært lite om offentlege skular. Og ifølgje The Washington Post har både ho og presidenten gjort det klart at hovudmålet i utdanningspolitikken er å få større valfridom gjennom fleire private skular. Før ho vart minister, har Betsy DeVos omtala offentlege skular som ein «dead end», ei blindgate. Ho er kjend som ein sterk forkjempar for private skular i heimstaten Michigan.

Føderale skulekutt

Rundt 90 prosent av utgiftene til offentlege skular i USA vert finansierte av delstatane. Men ifølgje Randi Weingarten har Betsy DeVos foreslått å kutte 9 milliardar dollar frå den føderale delen av skulebudsjettet.

– Dersom dette skjer, vil det bli svært merkbar. Men vi kjempar imot. Og sjølv med ein kongress med republikansk fleirtal, trur eg ikkje dei vil kutte ut alle løyvingar til mellom anna leksehjelp og sommar skule, slik ho har foreslått.

Ifølgje Weingarten er fagrørsla også eit mål for amerikansk høgreside.

– Når Trump-liknande folk vert valde, er det første dei gjer, å gå etter fagforeiningane. Det såg

«Dersom du verkeleg er oppteken av å hjelpe kvart einaste barn, må du lage eit system som gjev dei høve til å klatre i moglegheitenes stige.»

Kampen for gode offentlege skular i USA står sentralt for Randi Weingarten, leiar for den amerikanske lærarorganisasjonen AFT. Og kroppsspråket hennar er i alle fall lett å tyde når fotografen oppmodar henne til å tenke på Donald Trump. **FOTO** HARALD F. WOLLEBAEK

vi mellom anna i Wisconsin, der guvernøren Scott Walker avskaffa den kollektive forhandlingsretten, sa ho i innlegget i Hurdal.

Moglegheitenes stige

– Betsy DeVos har på si side skulda deg for å ta meir omsyn til systemet enn til ein skilde elev. Forstår du dei som meiner at motstand mot fleire privatskular er ei innskrenking av valfridomen?

– Eg meiner denne kritikken syner ein total

mangel på forståing for korleis ein kan få til utjamning og moglegheiter for alle, ikkje berre for nokre få. Dersom du verkeleg er oppteken av å hjelpe kvart einaste barn, må du lage eit system som gjev dei høve til å klatre i moglegheitenes stige, seier Weingarten.

Ho tykkjer uansett at tidspunktet for kritikken var fornøyeleg.

– Det kom samstundes med at ein tidlegare elev av meg introduserte meg på ein konferanse, og ho

fortalde om alt eg hadde hatt å seie for karrieren hennar, seier Randi Weingarten og ler.

Støttar Demokratane

American Federation of Teachers var ikkje alltid på line med demokraten Barack Obama sin administrasjon heller, blant anna om testing og private «charter schools».

– Er det ikkje ei fare for å overdrive nostalgien og saknet etter Demokratane?

– Eg er sjølv eit stolt medlem av den nasjonale komiteen til det demokratiske partiet, og på same måte som eg ikkje er samd med familien min heile tida, er eg heller ikkje alltid samd med Demokratane. Det var ting som både Obama og demokratiske guvernørar gjorde, som vi ikkje likte. Men dei hadde ei grunnfest tru på offentlig utdanning og på fagrørsla. Dei prøvde ikkje å uttrykke desse to grunnleggjande faktorane for demokrati og velstand, seier Randi Weingarten.

Ho opplevde at Obama-administrasjonen lytta til AFT, særleg mot slutten av presidentperioden.

– Så eg vil heller ha nokon som faktisk har tru på dei same verdiane som oss og som vi kan ha ekte samtalar med, framfor dei som vil fjerne oss på grunn av ideala vi står for, poengterer Weingarten.

– Uvanleg sterk mobilisering

AFT arbeider no intenst med å påverke opinionen i USA. I suppleringsval støttar dei kandidatar som står for ei anna politisk linje enn ho som rår i Det kvite huset og Kongressen. Eit viktig mål er å vinne støtte frå dei mange frustrerte Trump-veljarane, fortel Randi Weingarten.

– Vi syner folk at vi gir motstand, samstundes som vi prøver å finne gode løysingar. Det viser seg at folk er opptekne av gode offentlege skular. Eg har aldri opplevd amerikanarane som så mobiliserte som no. No er det viktig at vi klarer å organisere denne mobiliseringa på ein god måte, seier ho.

Utdanning tok kontakt med amerikanske styresmakter ved USAs ambassade i Oslo med tilbod om å kommentere saka. Dei uttalar følgjande: «Det første tillegget i USAs grunnlov vernar yringsfridomen for amerikanske borgarar. Grunnlovstillegget garanterer retten til å uttrykke tankar og meiningar».

Betsy DeVos har i ei årrekke vore ein sterk talsperson for privatskular, medan ho har vorte skulda for mangelfull kjennskap til dei offentlege skulane. Sidan 7. februar har ho vore utdanningsministeren til president Donald Trump.

FOTO CAROLYN KASTER/AP/NTB SCANPIX

● Overordnet del

Overordnet del utdyper verdigrunnlaget i opplæringslovens formålsparagraf.

Den beskriver det grunnsynet som skal prege pedagogisk praksis i hele grunnopplæringen.

Den skal også ligge til grunn for samarbeidet mellom hjem og skole.

Planen ble fastsatt i statsråd 1. september.

Grå blekke erstatter blå bok

– Det viktigste er at den ivaretar et bredt syn på utdanning, sier Steffen Handal om «Overordnet del – verdier og prinsipper». Henrik Asheim snakker om ivaretakelsen av skolens brede samfunnsmandat.

TEKST OG FOTO Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Utdanningsforbundets leder Steffen Handal har tro på at den nye overordnede del av læreplanen vil bli brukt i skolen.

– Forhåpentlig kommer den til å bli brukt i større grad enn generell del, fordi den er mer relevant for det lærere og elever holder på med i hverdagen. Den nye læreplanen gjenspeiler at både elevgruppen og samfunnet har endret seg, sier Steffen Handal til Utdanning.

Han er også glad for at planen sier noe om lærerrollen og profesjonsfellesskapet.

Konstituert kunnskapsminister Henrik Asheim (H) følger opp: – Da vi vedtok at overordnet del skulle fastsettes og fagfornyelsen av Kunnskapsløftet sluttføres, var det for å understreke skolens brede samfunnsmandat. Grunnen til at den ikke gikk tilbake til Stortinget, er bred politisk enighet.

Henrik Asheim og Steffen Handal har benket seg på førstnevntes kontor. De skal snakke om det Handal har kalt «skolens sjel» og det statsråd Tor-

bjørn Røe Isaksen har kalt «skolens grunnlov».

Asheim har ikke bestemt seg for utforming. Men er et 19 siders tekstdokument på internett like inspirerende som et innbundet læreplanverk proppfullt av kunst og kultur? Utdanning legger de to læreplanene på Asheims møtebord.

– Om overordnet del bare skal være tilgjengelig digitalt eller om vi skal trykke opp et hefte som vi sender til skolene, det har vi ikke bestemt oss for ennå. Men det er innholdet som teller, sier Asheim.

– «Greit at den er kjedelig og grå, problemet er at den ikke vil virke,» uttaler professor Tom Are Trippestad i siste nummer av tidsskriftet *Bedre skole*. Hva tenker dere om den karakteristikken?

– Hva begrunner han det med? spør Asheim interessert.

– Trippestad synes overordnet del er bedre, blant annet fordi den tar opp i seg at vi lever i et multikulturelt samfunn, samt at dannelsesbegrepet i større grad legger vekt på individets arbeid med å oppnå egen myndighet.

Steffen Handal og Henrik Asheim håper skolene er klare til å bruke «Overordnet del – verdier og prinsipper».

Samtidig mener han at den baserer seg på mål og resultatstyring, manglende tillit til lærerne og en overdreven tro på styring og ledelse.

– Det var da veldig pessimistisk, synes Asheim.

– Det er altfor tidlig å felle en sånn dom over en plan lærerne knapt nok har rukket å lese, hevder Handal.

– Mathilde fra Forandringsfabrikken etterlyste på en av høringene ord som åpenhet, kjærlighet og ydmykhet. Ingen av disse ordene er med. Hva tenker dere om det?

Rektor på Godlia skole, Øyvind Bibow Hansen, forteller at de allerede har delt skoleåret i sju perioder basert på ny overordnet plan. Elevene er fra venstre: Madelen Berget Olsen, Vivian Amina Valseth, Sander Freng Zouhar, Ida Mathea Gomsrud Nyfelt, Mohamed El Barkani, Omar Azzam og Sofie Deressa Vaagland.

Slik vil Godlia skole dele skoleåret i sju perioder:

- Et inkluderende læringsmiljø
- Menneskeverdet
- Identitet og kulturelt mangfold
- Kritisk tenkning og etisk bevissthet
- Skaperglede, engasjement og utforskertrang
- Respekt for naturen og miljøbevissthet
- Demokrati og medvirkning

Sentralstyremedlem Thom Jambak i Utdanningsforbundet mener overordnet del er blitt bedre, men han frykter fortsatt at målstyring er viktigere enn verdidelen.

– Overordnet del har vært på bred høring. Vi har tatt hensyn til mange av innspillene, men ikke alle. Vi har fått kritikk for at det ikke står noe om sang. Men det betyr ikke at elever og lærere skal slutte å synge. For at planen ikke skulle bli for omfattende, ville vi også holde igjen, sier Asheim.

I planen fremheves menneskeverdet, mangfold, nestekjærlighet, samarbeid.

– Jeg tror noe av det elevene etterlyste, står her, bare med andre ord, sier Handal.

Godlia skole vil ta planen i bruk

På Godlia skole i Oslo møter Utdanning rektor Øyvind Bibow Hansen. Skolen har vært flittig bruker av generell del, som kom for 24 år siden. Den var inndelt i sju kapitler: Det meningssøkende menneske, det skapende menneske, det arbeidende menneske, det allmenndannede menneske, det samarbeidende menneske, det miljøbevisste menneske og det integrerte menneske. Arkitekten bak var tidligere utdanningsminister Gudmund Hernes (Ap).

– Vi synes det har fungert godt å dele året inn i sju perioder. Nå har vi endret årsplanen og brukt overskriftene på de seks verdiene som er beskrevet i overordnet del. I tillegg kaller vi første periode «Et inkluderende læringsmiljø», slik at vi fortsatt har sju. Alle temaene er noe vi vil jobbe med gjennom hele skoleåret, men for hver periode går vi mer i dybden på det temaet vi har valgt som overskrift, sier Hansen.

– Er overordnet plan noe skolene vil ta i bruk, eller kommer den til å bli et sovende dokument?

– Som skoleleder har jeg et ansvar for å ta planen i bruk. Om den er helt nødvendig, vil det nok være ulike meninger om. Men jeg synes i alle fall at det er fint at skolen har fått en overordnet plan som sier noe om skolens samfunnsoppdrag ut over det rent faglige.

Skeptisk til ny plan

Thom Jambak, medlem i sentralstyret i Utdanningsforbundet, er glad for at forbundets høringsuttalelse ble lyttet til.

– For meg var det viktigst at overordnet del sto fram som bedre enn generell del. Utkastet som ble sendt på høring, var absolutt ikke det. Etter høringen er planen endret og språket bedre. Men fortsatt er jeg usikker på om formen dokumentet har fått, sikrer at skolens brede samfunnsmandat blir ivaretatt, sier han.

– Du var en kritisk røst under sentralstyrets behandling av overordnet del. Hvorfor?

– Jeg sa at vi heller burde gå for en revidering av eksisterende generell del. Jeg mente det kunne være bra å understreke det Torbjørn Røe Isaksen har sagt, nemlig at vi ikke skal fornye for å fornye.

– Men når overordnet del nå foreligger, hva er du mest kritisk til?

– Jeg mener Gunn Imsen, professor i pedagogikk, peker på noe helt vesentlig i kronikken hun skrev i Klassekampen 10. juni, at verdidelen av oppdraget nærmer seg kompetansemålstyringen. Da vil dannelsesdelen av skolen stå svakere enn den gjorde før.

En du kan regne med

Hanan Abdelrahman tør fortsatt å si at løsning av likninger kan være bedre enn sex. Å kjøre bil tør hun derimot ikke.

TEKST Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

FOTO Erik M. Sundt

«Å få til en matteoppgave, det er nesten bedre enn sex og orgasme». Det sa landets kanskje mest fritt-talende matematikklærer Hanan Abdelrahman da hun gjestet TV-programmet Lindmo i mai.

– Altså, det var en metafor da, sier hun til Utdanning.

– Jeg prøvde bare å komme på noe alle kunne kjenne seg igjen i. Alle har jo glede av sex, sier Abdelrahman.

Utdanning treffer henne i et lokale i Oslo sentrum som mest av alt ser ut som kontoret til et rederi fra tidlig 1960-tall. Her driver hun «Matematikkhjelperen», hvor hun tilbyr privatundervisning og privat leksehjelp til elever fra barneskole- til universitets- og høgsolenivå.

«Supermattelæreren», som vant den gjeve Holmboeprisen for beste matematikklærer i 2017, sier hun lever og ånder for matematikk, og er svært engasjert i faget.

– Hun er en veldig god reklame for matema-

tikkfaget, sier rektor Bitten Koch ved Lofsrud skole ved Mortensrud i Oslo, der Abdelrahman nå har permisjon.

Langt fra noe mattetalent

Men spol tilbake til 1980-tallets Egypt, der Hanan Abdelrahman vokste opp i det hun kaller et typisk middelklassehjem i Kairo.

– Vi gikk på kino en gang i måneden og dro på ferier til Alexandria eller andre steder i Egypt. Vi hadde det vi trengte, men det var ikke noen luksus, sier hun.

Hanan trådte sine barnesko på Den franske skolen i hovedstaden, men fikk ikke matematikkoppgavene til å gå opp.

– Jeg husker mattetimene der med skrekk og gru. Klasserommet var mørkt, og læreren var helt uttrykksløs i ansiktet og i stemmen. Jeg tenkte «skal jeg sitte her og drive og regne på disse oppgavene dag ut og dag inn», sier Abdelrahman.

Da prøven i regning kom, gjorde hun det dårlig.

– Faren min ble kontaktet, og både han og læreren min var veldig bekymret. Jeg måtte regne oppgaver etter skolen, sier hun.

Heldigvis fikk hun god hjelp fra moren, som jobbet i bank.

– Hun var veldig flink til å bruke hverdagslige eksempler og veldig flink i hoderegning. Det var gøy å løse oppgaver med henne, sier hun.

På ungdomsskolen gikk endelig matematikklyset opp for Hanan.

«Jeg prøver
først og fremst
å få elevene til
å tenke selv.»

Hanan M. Abdelrahman (37)

Yrke

Lærer ved Lofsrud skole i Oslo

Bakgrunn

Abdelrahman ble i mai tildelt den høythengende Holmboe-prisen for sin innsats for at alle elever skal mestre matematikk.

Hun har nå permisjon fra Lofsrud skole i Oslo. Hun driver «Matematikkhjelperen», hvor hun tilbyr privatundervisning og privat leksehjelp til elever fra barneskole til universitets- og høgsolenivå.

Hun jobber også som frivillig leksehjelp på Deichmanske bibliotek i Oslo to ganger i uken.

$$x = 7$$

$$\frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a}$$

$$2a$$

$$a = 1$$

$$b = 5 \quad (x + 3)$$

$$c = 6 \quad x = 3$$

Hanan Abdelrahman har en mastergrad i matematikdidaktikk, og en bachelorgrad for tospråklige faglærere. Her er hun avbildet i Utdanning 23/2008 i en reportasje om utdanning av flerkulturelle lærere.

Hanan vokste opp i det hun kaller et typisk middelklassehjem i Kairo. - Vi hadde det vi trengte, men det var ikke noen luksus, sier hun, her avbildet i to-tre årsalderen.

Ingeniørfaren Mohamed Farouk Abdelrahman og moren Mona Ibrahim Sabry hadde svært høye forventninger til Hanan og de tre andre barna. - Uten utdanning kommer du ingen vei i Egypt, sier Hanan.

- Læreren var veldig kul, og hun brukte matematikken i kontekster som var veldig anvendelige, sier hun.

Legeforventninger

Ingeniørfaren Mohamed Farouk Abdelrahman og moren Mona Ibrahim Sabry hadde svært høye forventninger til Hanan og de tre andre barna.

- Uten utdanning kommer du ingen vei i Egypt, og konkurransen om jobbene er veldig stor. Foreldrene mine ville helst at jeg skulle bli lege, men jeg kom ikke inn på studiet, sier Hanan Abdelrahman.

Dermed ble det språkfag ved universitetet i Kairo i stedet.

20 år gammel ble hun kjent med Mohammed Ibrahim, sønnen til en god venninne av Hanan Abdelrahmans mor.

Sudaneren og juristen jobbet med fredsarbeid i Palestina, kom ofte på besøk til Kairo, men han bodde egentlig i Norge, et land Hanan Abdelrahman «ikke ante hvor lå på kartet».

I 2001 giftet de seg, flyttet til Norge, og bosatte seg i Skiptvet i Østfold.

I løpet av seks måneder snakket Abdelrahman norsk flytende.

- Jeg anbefaler alle som vil lære seg norsk å flytte til bygda. De gamle damene i nabolaget snakket

ikke engelsk særlig godt, Jeg måtte bare lære meg å snakke norsk fort, sier polyglotten Abdelrahman, som ellers kan konversere på engelsk, fransk, spansk og selvsagt arabisk.

Roten av problemet

Tilbake i «rederikontoret» i Oslo sentrum skriver Hanan en algebraoppgave på videregående nivå på tavla. Hun har en mastergrad i matematikdidaktikk og en bachelorgrad for tospråklige faglærere.

Ifølge Holmboeprisens jury har hun en «undervisningsfilosofi som bygger på at alle kan mestre matematikk. Hun stiller krav til elevene, utfordrer dem og forventer at de gjør en innsats. Hun setter seg inn i og forstår hvordan elevene tenker og hva de sliter med, og hun gir veiledning til den enkelte ut fra deres forutsetning».

- Jeg prøver først og fremst å få elevene til å tenke selv, og unngår pugging så mye som mulig. Det tar kanskje litt lengre tid med slik læring, men jeg er sikker på at de får bedre forståelse og husker stoffet lenger, sier hun, og gir i samme slengen en tilstandsrapport om matematikkundervisningen i norsk skole.

- Alltfør ofte sitter elevene med hodet bøyd over en mattebok. Vi trenger mye mer engasjement og kreativ formidling av matte. Norske lærere må vise det som er vakkert med tall, og kan med fordel bruke elementer som «Visual Reality» i undervisningen og mer praktiske oppgaver, sier hun.

Elevene hennes på Matematikkhjelperen er i alle aldersgrupper, helt nede fra 3. klasse til voksne og privatister.

- Jeg har undervist en lærer som ville klare firerkravet i matematikk. Hun klarte kravet, sier Hanan Abdelrahman.

Hun sier at prisene for timene er helt på gjennomsnittet i bransjen.

- Er det en fare for at de mest bemidlede kjøper seg ekstraundervisning i matematikk, mens de som kanskje trenger det mest, ikke har råd?

- Jeg ser ikke på Matematikkhjelperen som en erstatning for skolen, men som et supplement. De som kommer til meg, får en bedre skolehverdag og presterer også bedre. Jeg har også elever som betaler for undervisningen av egen lomme, og jeg kan gjøre egne avtaler med dem om betaling, sier hun.

Hun legger til at ti prosent av inntektene fra undervisningen skal gå til frivillige undervisningsprosjekter i hjemlandet.

- Penger er ikke motivasjonen for å drive med dette. Jeg er bare svært engasjert i å formidle matematikk, sier Abdelrahman.

Engasjementet

Og nettopp engasjert er ordet som går igjen når hennes nærmeste og rektor Koch beskriver henne.

- Hun er den typen som heller ser på sine egne læringsmetoder hvis elever ikke forstår faget. Hun er faglig sterk, svært tydelig og personlig veldig ambisiøs, sier Koch, og legger til at hun tror at Abdelrahman tar det som et nederlag hvis elever ikke viser innsats i faget.

Hun sier at Abdelrahman er en person som kommer på jobb for å gjøre jobben sin, men at hun samtidig er sosial og er med på lunsjpraten med resten av lærerkollegiet.

- Hanan er svært tydelig. Hun er fra en annen kultur, og enkelte nordmenn kan bli fornærmet av at hun er så direkte. Men vi vet alltid hvor vi har Hanan, hun sier klart ifra hva hun mener, sier Koch.

Ekte mannen Mohammed nyanserer bildet litt, og mener kona, i tillegg til å si sin mening, er svært

«Jeg anbefaler alle som vil lære seg norsk å flytte til bygda.»

Hanan Abdelrahman husker mattetimene på Den franske skolen i Kairo med skrekk og gru. - Jeg tenkte «skal jeg sitte her og drive og regne på disse oppgavene dag ut og dag inn», sier hun. Klassebildet fra andre klasse. Hanan er nummer to av elevene fra venstre på nest øverste rad.

To ganger i uken jobber Hanan Abdelrahman som frivillig leksehjelp på Deichmanske bibliotek i Oslo. Superheltekkollasjen er laget av ansatte på Biblo Tøyen i Oslo.

opptatt av å diskutere seg frem til felles beslutninger.

- Hun er en tøff dame, og det er det noen menn som ikke liker. Jeg syns det gjør henne til en sterk kvinne, og det er derfor jeg elsker henne, sier han.

- *Det virker som du har veldig mange baller i luften, Hanan, med foredrag, Matematikkhjelperen, blogg, to barn og familie. Hvordan løser dere den såkalte tidsklemmen?*

- Det handler om god planlegging og om å nedprioritere noen ting. En tid gikk barna i korps, og da gjør du som forelder ikke noe annet enn å stille opp for korpset. Nå har de funnet ut av hva de vil drive med, og det er svømming, som ikke krever like mye av oss som foreldre, sier Hanan.

- *Foreldrene dine hadde høye forventninger til utdanningen din. Hvilke forventninger har du til egne barn?*

- Vi er opptatt av at de skal gjøre det bra og ha en positiv innstilling til skolen. Men vi kommer aldri til å si «jeg håper eller ønsker at du skal bli lege», sier hun, og kommenterer også norske foreldre og landet hun nå har bodd i 17 år, og er blitt glad i.

- Norske foreldre er veldig avslappet. Mange nordmenn tenker at staten ordner opp uansett. Jeg tenker at mange nordmenn tar ting for gitt. Og enkelte av debattene i Norge er bagatellmessige. Hjemme i Egypt finnes fortsatt folk som sulter i hjel. Her blir det en nasjonal sak hvis vi mangler smør til jul, sier Abdelrahman.

Har et fargespekter av hijaber

- Hun skulle hatt den hijaben her, sier Utdannings fotograf, og peker på en plakett hvor Abdelrahman er iført en turkis hijab.

- Jeg har egentlig masse hijaber i morsomme farger, sier Abdelrahman, som i dag er ikledd en svart hijab.

«Norske foreldre er veldig avslappet.»

Men å lokke portrettobjektet ut i en debatt om hijabbruken hennes, eller få henne til å kommentere debatten om hijab- eller nikabbruk i skolen og i det offentlige, er uaktuelt.

- Jeg vil at folk skal se på meg som en fagperson. Jeg vil profilere meg selv i offentligheten som en mattegeek. Jeg håper at vi i Norge en dag kommer over det å bry oss om hvordan folk er kledd, sier Abdelrahman.

- *Hva betyr religionen for deg?*

- Det er noe veldig privat. Det er noe mellom meg og skaperen. Det ble spesielt viktig for meg da moren min døde av brystkreft i 2010. Da var det fint å ha noe som var større enn seg selv. Jeg prøver ikke å «flashe» med religionen min, og jeg aksepterer alle mennesker, om de er ateister, buddhister, kristne eller tilhører andre trosretninger, sier hun.

Glad i T-bane

Hanan Abdelrahman har altså mye på stell, men én ting hun skygger unna, er å kjøre bil.

- Hun krasjet da hun var på øvelseskjøring på kjøreskolen i Kairo, røper lillesøster Racha Mohammed Farouk Abdelrahman, og sier også at det er hun som gir storesøsteren råd, og ikke omvendt.

- I tillegg er hun veldig glad i å se på sangprogrammet «The Voice», sier Racha, men legger til at de to også ofte frekventer Oslos teater- og musikalscener.

- *Hva gjør du om 15–20 år, Hanan?*

- Forhåpentlig er jeg kanskje professor i matematikdidaktikk og har skrevet bøker og gjort mye for å formidle matematikk. I tillegg er da barna mine voksne, og jeg har kanskje enda mer tid til å være sammen med familien, sier hun: - Det handler bare om god planlegging.

Spørsmålet jeg gjerne ville blitt stilt

- *Hvorfor gidder du å bruke så mye tid på matematikk?*

- Fordi jeg mestrer det og trives så godt med det. Jeg er egentlig en veldig enkel person. Det er små gleder, som å løse matteoppgaver, være med familien eller spise en god sjokolade som gjør meg glad. Jeg må ikke ha en stor bil eller andre materielle goder.

Petit

Ole Foss

Tilbakeblikk

For 50 år siden

Folkeskolens lærerorganisasjon 75 år

Norsk Lektorlag kan glede seg over et godt samarbeid med Norsk Lærergag. Da den nye Lov om folkeskolen ble vedtatt i 1959, fikk vi et felles interesseområde. Dette har gjort det naturlig og meget ønskelig å arbeide parallelt og i full forståelse, fordi begge organisasjoner har forhandlings- og avtalerett for den kategori lærere som er engasjert i ungdomsskolen. Vel finnes det fremdeles spørsmål som blir ulikt vurdert. Men det er liten grunn til å tvile på at samarbeidet mellom organisasjonene kan føres videre på det grunnlag som er lagt, og at vi i årene som kommer kan stå sammen om konkrete oppgaver og krav.

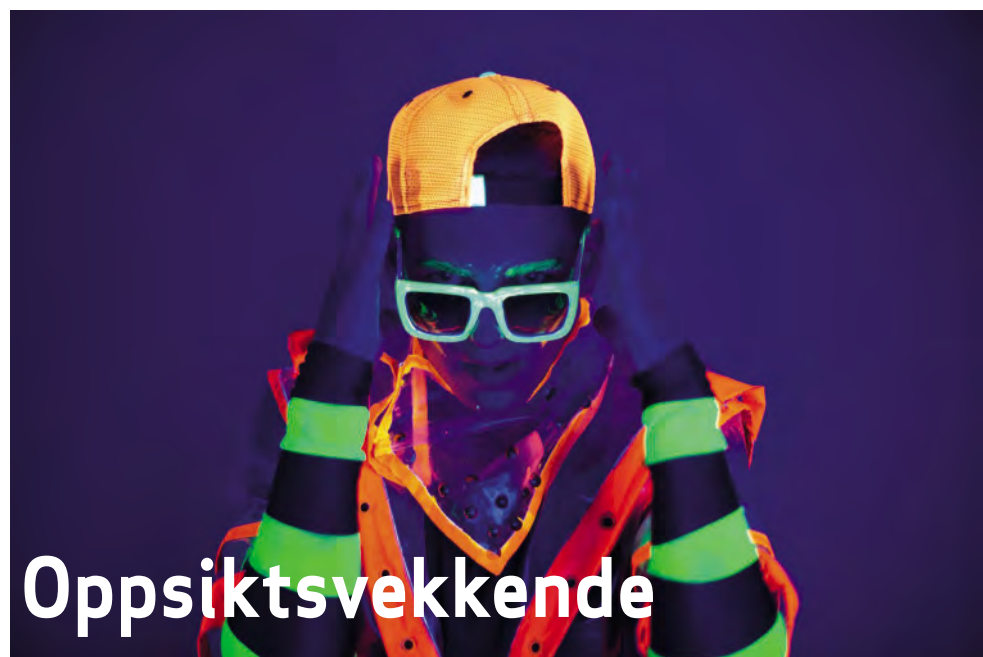
Den Høgre Skolen nr. 18/1967

For 25 år siden

Alvorlig morobok om idretten

Idretten ødelegger hjem og er roten til alt vondt. Vi må få slutt på svineriet, mener moromann Per Inge Torkelsen. Han har ikke bare brukt to år på å grave fram så mye stygt som mulig om idretten og plassert det mellom to permer. Han har også tatt initiativet til en folkebevegelse mot idrett. (Fra bokanmeldelse av «Den store stygge idrettsboka»)

Norsk Skoleblad nr. 33-34/1992

ILL.FOTO STUDIOWA/ISTOCKPHOTO

Oppsiktsvekkende

Noe som kjennetegner barn av vår tid, er hvor opplyste de er. Nei, ikke av klokskap, men de går med blinkesko, har selvlysende vester og får nå i påtvungen bursdagsgave lysende «joggebånd» for å ha rundt sine armer små.

Perfekt, for da kan de ikke stikke seg vekk fra oss. Likevel helt unaturlig. Poenget for alle pattedyr har nemlig vært å overleve. Noe egentlig ingen har lykkes med, men agendaen har vært: Skjul deg! Hvordan skulle du ellers overraske byttedyret i riktig gamle dager? Og hvordan skulle du unnsnippe rovdyr og fiender som var både større, farligere og mer hårete enn deg om du ikke klarte å gjemme deg?

Nei, det var ikke bare englene som dalte ned i skjul før. De eneste vesener med skjellig grunn til å prange med glorete farger, har vært onde, giftige skapninger som ville varsle om sin dødelighet. Alle bortsett fra disse og noen jålete spåkedyr med og uten fjær har nøytralt, diskret utseende.

Unger i dag går som sagt rundt og blinker og lyser, og i tillegg har de mobiltelefoner som de lyser opp

med i hverdagen så fort de får sjansen, akkurat som oss voksne. GPS-merking av barn og surrete gamlinger er også snart legalisert, slik at de blir til bevegelige objekter på våre søkeapp-er. Der er Ronny, ja! Og hvor tror Lisa hun skal nå?

Alt dette gjør vi selvsagt ikke mot barna fordi vi er onde, og dessuten vil de det selv. Vi vil dem jo vel, vi gjør det for dem. Alle ønsker jo å synes, og hva ville et barn i en gruppe med selvlysende barn tro om seg selv om det ikke fikk lysdioder og signalgul vest? Meg er det ingen som ser! Jeg vekker ikke oppsikt!

Hvis alle blinker og lyser og vekker oppsikt, hvor er enkeltbarnet oppe i det hele da, spør du vel? Klart vi ser den enkelte, men fargenyansene må inn. Fargesystemene som før bare har vært på tvil-somme foreleseres powerpointer, må utvikles, og i store klasser eller barnehageavdelinger kan det nå bli mye lettere også å skille ut rød gruppe, gul gruppe og grønn gruppe om de faktisk lyser og blinker. Fargekodene må være nasjonalt normerte. Og varieres fra fag til fag og dag til dag. Den som tilhører grønn gruppe i mat og helse, kan være på «rødt» når det gjelder matematikk og «gul/oransje» i KRLE. Her har lysende talentfulle pedagoger en fargefull vei å gå, og den kulørte fagpressen må også på lysnett i opplysningens tjeneste. Dette må blinkes ut og tas på alvor. Fargeriket Norge? Det starter med barna! Det er innlysende.

Ole Foss

skribent

FOTO PRIVAT

Fra de stummes leir

Da Torunn Wiig Warendorph hadde takket av etter nesten 40 års lærergjerning, dukket det opp en ekstra kjærkommen gave fra en uventet kant.

TEKST Ståle Johnsen | sj@utdanningsnytt.no

FOTO Privat

● Torunn Wiig Warendorph (68)

Hvem:

Pensjonert ungdomsskolelærer. Underviste i 17 år på Vevelstad ungdomsskole i Ski, deretter 22 år ved Ris skole i Oslo. Gikk av med pensjon for to år siden.

Godt å tenke på:

Selv om det finnes elever som ikke gir noen tilbakemelding, betyr vi som lærere noe for dem også.

Torunn Wiig Warendorph hadde ryddet pulten sin på Ris skole og var på vei inn i en ny tilværelse som pensjonist. Så dukket det opp en pakke i postkassen.

– Jeg stusset litt da jeg åpnet den, forteller hun. Det var en biografi som het «Suzannah – fru Ibsen».

Den første tanken hennes var at boka ikke passet inn skolebiblioteket, der hun også hadde vært bibliotekar. Denne boka kunne ikke skolen ta seg råd til å kjøpe, hun ble nok nødt til å returnere den.

– Så åpner jeg boken og finner et kort som følger med. Det var da jeg fikk denne gode og dypt rørende følelsen, dette mitt gylne øyeblikk, sier Warendorph.

Kortet var fra mormoren til en av hennes 10.-klassinger, hun ville takke læreren på vegne av sitt barnebarn. Guttungen hadde bedt mormoren sende læreren en hilsen med takk for at han hadde fått være hennes elev.

– Denne klassen hadde jeg hatt i norsk i tre år. «Petter» var en av disse tilbakeholdne elevene, han gjorde lite av seg i timene, holdt seg mye for seg selv i klasserommet, glemte lekser, var treg med innleveringer og muntlige prestasjoner og kom mye for sent. Gjennom årene på ungdomsskolen ble det mye faglig «puffing og dytting» av Petter fram mot avtalte mål, forteller Warendorph, som følte at hun hadde sukket og stønnet mer enn hun hadde smilt og oppmuntret.

– Og likevel så får jeg denne hilsenen fra en gutt som ikke har villet fortelle meg det selv, men som syntes det var viktig å få sagt at jeg hadde betydd

noe for ham i disse tre årene. Det var den beste gaven jeg kunne få etter et helt arbeidsliv i ungdomsskolen.

Torunn Wiig Warendorph tenker ofte på det at det lærere gjør i det daglige virket, ikke alltid synes.

– Vi står foran en klasse, prøver å se hver enkelt elev og møte deres behov. Som oftest lykkes vi og får den kontakten vi ønsker, men noen elever, sånne som Petter, gir aldri noen tilbakemelding på våre forsøk på kontakt. Oppmuntring og mas møter samme tause reaksjon. Og likevel har vi altså oppnådd kontakt, det er bare sånn at ikke alle har samme evne til å vise at de er glade for den utsettelsen, det ekstra puffet, den lille ekstra samtalen, sier den pensjonerte læreren.

Det var dette som gjorde denne gaven ekstra kjærkommen. Det ble hennes siste minne fra tiden som ungdomsskolelærer, det at hun utgjorde en forskjell uten at hun hadde vært klar over det.

– Gleden er at det er mange som Petter der ute, som faktisk setter pris på at vi aldri gir opp, selv om de aldri viser det med ord eller kroppsspråk. Og ekstra gledelig var det at min Petter ville bote på tausheten sin etter tre år med en gave som har gjort pensjonistlivet mitt rikere. Vi må aldri gi opp, men huske at vi også betyr noe for dem som aldri sier noe, avslutter Warendorph.

Har du opplevd et gyllent øyeblikk som du vil dele med andre?

Tips oss! redaksjonen@utdanningsnytt.no.

Merk e-posten «Gylne øyeblikk».

Bøker

 Aktuell bok OMTALT AV Kirsten Flaten, dosent ved Høgskulen i Sogn og Fjordane

Inkludering av elever med utviklingshemming

**Inkludering og mangfold
– sett i spesialpedagogisk
perspektiv**

Av Sven Nilsen (red.)
Universitetsforlaget 2017
288 sider

Spesialpedagogikk er ikke alltid så godt integrert i kollegiet som vi liker å tro. Den privatpraktiserende lærer er et historisk konsept, og det bør den privatpraktiserende spesialpedagog også bli.

Sven Nilsen, professor ved Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, er redaktør for en ny bok som belyser spesialpedagogiske problemstillinger i skolens møte med elever med varierende bakgrunn og forutsetninger. Han har med seg 12 øvrige bidragsyttere, som alle er medlemmer i forskergruppen «Inkludering og mangfold – sett i spesialpedagogisk perspektiv», som også er boken tittel.

Boka tar inn både barnehage- og skoleperspektiv, og dette gir bredde i teksten. Motivasjonen for å utgi boka er ønsket om å se på samspillet mellom mangfold og fellesskap. Dette samspillet vil også ha et innslag av individualitet ved seg. Både barnehage og skole er arenaer der barna møter kulturelle og faglige utfordringer, og hvordan dette kan møtes på en god måte, er et tema som krever kontinuerlig utforskning. Kapitlene dekker både overordnede temaer som flerkulturelle utfordringer og mer individrettede utfordringer som gjelder grupper som utenlandsadopterte og særlig evnerike barn.

Vennskap

Et kapittel dekker også temaet vennskap og elever med utviklingshemming. Det å ha venner

Å ha venner er knyttet til beskyttelse mot mobbing, et godt selvbilde og utvikling av sosial kompetanse.

ILL.FOTO KARI OLIV VEDVIK

er noe av det viktigste som finnes for barn, så det er flott at det blir trukket inn i en bok om spesialpedagogikk. Vennskap defineres som gjensidig kontakt mellom jevnbyrdige. Barn med funksjonshemming kan oppleve det som mer stabilt og positivt å ha vennskap med andre barn som også har en funksjonshemming. Undersøkelser viste at noen elever som fikk deler av undervisningen i mindre grupper, aller helst ville være sammen med andre fra gruppa, mens andre barn med funksjonshemming helst ville være sammen med elevene i ordinær klasse.

Medelever er ikke alltid flinke til å inkludere elever med særskilte utfordringer. Det å være i settinger der det er mulig å etablere vennskap, er en nødvendighet for at dette skal kunne skje. Å ha venner er knyttet til beskyttelse mot mobbing, godt selvbilde og utvikling av sosial kompetanse, så dette er et tema som burde få langt mer oppmerksomhet innenfor det spesialpedagogiske feltet. Det å være sammen med andre barn blir også drøftet med henblikk på barn med autisme. Det påpekes blant annet at interaksjon med andre barn er en nødvendighet for å lære sosiale ferdigheter.

En gruppe som de siste årene har fått økende oppmerksomhet, er de evnerike barna, og det kan

være en utfordring å inkludere denne elevgruppen. Lærere og ledere må akseptere at evnerike barn finnes. Siden denne gruppen i mange år var et ikke-tema i norsk skole, er dette en reell barriere som må brytes. Noen av de evnerike barna vil ha utmerket seg allerede i barnehagen, og dette er informasjon som bør overføres til skolen, på lik linje med informasjon om elever som har andre utfordringer.

Begreper som integrering, segregering og inkludering gjennomgås grundig. Her går man fra et historisk perspektiv inn i nåtidens utfordringer og stiller spørsmål ved om læreplanene fremmer standardisering eller romslighet. Hjertesukk om elevenes arbeidsplaner som ikke alltid er så enkelt for elever som sliter, og spesialpedagoger som blir pådyttet et eneansvar for eleven så snart det foreligger en individuell opplæringsplan (IOP), viser at spesialpedagogikk ikke alltid er så godt integrert i kollegiet som vi liker å tro. Den privatpraktiserende lærer er et historisk konsept, og det bør den privatpraktiserende spesialpedagog også bli.

Boka er av interesse for studenter som skal bli barnehagelærere eller lærere både på barne- og ungdomstrinn, samt de som jobber i barnehage og skole.

Studieteknikk og læring med digitale verktøy

Digital studieteknikk. Hvordan lære i informasjonssamfunnet

Av Marianne Hagelia
Cappelen Damm Akademisk 2017
188 sider

Konkrete råd og interessante refleksjoner om hvordan vi kan lære bedre.

I en **velskrevet** og lettlest bok gir Marianne Hagelia ved Høgskolen Sørøst-Norge en informativ innføring i digital studieteknikk. Det å tilnærme seg nytt og ukjent tekstmateriale via PC-en innebærer ikke å måtte legge fra seg etablerte og velfungerende metoder, slår hun fast i innledningen. De fleste av oss gjør det imidlertid på en ustrukturert og ofte tilfeldig måte når vi arbeider foran dataskjermen.

Hagelia skriver at læringsprosessen med digitale hjelpemidler er tredelt. Den innebærer innsamling, prosessering og deling/formidling. Boka er disponert med utgangspunkt i disse tre stegene. Mens første del handler om å samle blant de hundretusener av treff som kommer opp når man foretar et nettsøk på et bestemt ord eller begrep, tar del to opp det å lære i informasjonssamfunnet. I boka tredje og siste del drøfter forfatteren hvordan vi går fram for å dele.

Forfatteren informerer også om sider ved nettet som de fleste lesere sannsynligvis bare har vag kunnskap om fra før. Hagelia forklarer innsiktsfullt om blant annet «big data», «The Dark Web» og personaliserte søk, og hun gjør greie for forskjellen mellom

en søkemotor og en nettleser. Det er en klar styrke ved boka at den også inneholder denne typen generell informasjon, som har betydning for alle som arbeider med digitale verktøy.

En side ved framstillingen som kan være uklar for leserne, er hvem den egentlig henvender seg til. Målgruppen blir oppgitt til å være studenter og lærere, men ifølge baksideteksten vil boka være nyttig for «alle som bruker digitale verktøy». Det vil vel si praktisk talt alle mennesker? En så bred målgruppe er i for seg greit, men vekslingen mellom forskjellige lesergrupper, representert ved bruk av stadig ulike personlige pronomen, gjør teksten noe inkonsistent, og da særlig den glidende vandringen mellom lærer- og studentperspektivet.

I kapitlet om å lære ved samarbeid påpeker forfatteren eksempelvis

at det er viktig å arbeide sammen. Det begrunner hun med at «dere er ofte på samme kunnskapsnivå» (side 107). Framstillingen retter seg her tydeligvis direkte til studenter. På sidene senere er det imidlertid kolleger innen høyskolesektoren som får råd av den erfarne foreleseren. Der peker hun på hva som kan øke forståelsen «for den akademiske tekstsjangeren for mange studenter» (side 118). Uten overgang i teksten er det like etter igjen studenter som er målgruppen, når de informeres om hva framtidige arbeidsgivere vil kunne finne når de «søker deg» opp på nettet (side 120).

En annen innvending er alle henvisningene til faglitteratur. Forfatteren forklarer et sted i boka fint om hvorfor det i en akademisk tekst må vises til hvilke kilder som er brukt. «Du trenger ikke referere absolutt alt»,

påpeker hun samtidig (side 44). Det blir da uforståelig at det flere steder henvises til andre publikasjoner når oppfatningene som refereres, er helt generelle, som for eksempel at det skjer flere endringer i verden samtidig. Påstanden om at det ikke er teknologien i seg selv som er det forløsende, men måten den brukes på, er vel heller ikke så spesiell at det er nødvendig å henvise til en annen tekst?

Denne boka vil totalt sett være til nytte og inspirasjon ikke bare for oss som gikk på skolen eller studerte lenge før PC-er og lesebrett inntok klasserommet og hverdagen. Den vil også være til hjelp for dagens studerende, selv om disse gjerne regnes som «digitalt innfødte». Marianne Hagelia viser at vi har alle mye å lære når vi bruker digitale verktøy for å samle, lære og dele.

Marianne Hagelia har skrevet en nyttig bok for oss som gikk på skole lenge før PC-er og lesebrett inntok klasserommet, ifølge anmelderen.

ILL.FOTO
JØRGEN JELSTAD

Med Nadderud som inspirasjon

● **Pernille Fiskerstrand**
Førsteamanuensis ved
Institutt for språk og litte-
ratur, Høgskulen i Volda

FOTO: PRIVAT

Frå hausten 2016 har lærarar i fleire ulike fag ved Spjelkavik vidaregåande skole i Ålesund kome saman og diskutert skriveopplæring i dei respektive faga sine. Modellen og ideen er ikkje ny, men erfaringane og skrivegleda blant lærarar og elevar er like fullt verdt å framheve.

Professor Frøydis Hertzberg forklarar i artikkelen «Skriving i fagene: viktig, riktig og nødvendig» (2011) korleis implementeringa av skrijving som grunnleggjande ferdigheit føreset tverrfagleg samarbeid. Samtidig veit vi at dette ikkje er heilt enkelt i vidaregåande skule fordi verken rammefaktorar eller tradisjonar legg til rette for å arbeide på denne måten (Hellne-Halvorsen, 2013). Hertzberg viser i artikkelen korleis norsklærarar ved Nadderud vidaregåande i Bærum, Akershus tok initiativ til ei skrivegruppe av lærarar på tvers av fag, og korleis Universitetet i Oslo seinare vart invitert inn i denne gruppa. Nadderud-prosjektet har inspirert til liknande skrivegrupper fleire stader i landet.

Lærarspesialist i norsk ved Spjelkavik vidaregåande skole, Siv Bente Ringseth, var ein av desse som las om Nadderud og fatta interesse for å realisere noko liknande ved eigen skule. Ringseth fekk med seg lærarar frå skulefaga psykologi, engelsk, naturfag og rettslære, og saman har dei danna ei lokal skrivegruppe. I lag med forskar frå Høgskulen i Volda har dei møttast tre gongar i semesteret og utvikla ein modell for erfaringsdeling.

Identitet som skriveleiar

Ein viktig føresetnad for å kunne diskutere skriveopplæring på tvers av fag, er tillit i gruppa. Som skriveforskar har eg følgd prosjektet og nyleg levert doktoravhandling med skriveopplæring for elevar i vidaregåande opplæring som tema. Eg ser at identiteten som skriveleiar er viktig for korleis skrijving blir nytta som reiskap for læring i faga. I norsk skule har vi hatt liten tradisjon for skrijving av lengre tekstar i andre fag enn norsk, og ein kan ikkje vente at lærarar som aldri har drive denne typen opplæring tidlegare, blir trygge, kompetente skriveleiarar over natta. Smidt (2011) erkjenner at det truleg vil vere norsklærarane som må ta initiativ til diskusjonar om skrijving på tvers av fag på mange skular.

Hertzberg (2011) peikar på korleis norsklærarens kompetanse i tekst er viktig i ei tverrfagleg skrivegruppe. Frå Nadderud har erfaringa vore at norsklærarane er særleg trente i å sjå på struktur i tekstane, og dette har vore noko som dei andre lærarane har sett stor pris på. Samtidig viser Smidt (2011) at det i slike samarbeid er viktig å verdsette den tause kunnskapen om tekst og tekstnormer som lærarar i andre fag sit med. I norsk skule har denne kunnskapen tidlegare vorte lite nytta, og utan å praktisere eller verbalisere kunnskap om tekst, er det naturleg at lærarane ikkje kjenner seg

trygge på å legge opp til lengre skrivearbeid.

På Spjelkavik har lærarane hatt som felles utgangspunkt at kvar lærar sit med viktig tekstkompetanse frå faget sitt. Samtidig har det vorte presisert at det er rom for å spørje dei «dumme» spørsmåla og at opplegg i klasserommet som ikkje har fungert, alltid er interessante å diskutere. Alle som sit i gruppa er der med ei haldning om å lære, ikkje å belære.

Fagspesifikke utfordringar løyst på tvers

I skrivegruppa har dei lagt «sirkelen for undervisning og læring» (Skrivesenteret, 2015) til grunn for skriveopplæringa i faga. Det vil seie at kvar av lærarane har laga eit opplegg basert på ein lengre skriveprosess med stor vekt på forskrivefasen og modellering av teksttypen. Norsklærar var kjend med denne modellen frå før, og gjennom henne har dei andre lærarane fått innspel og vidare testa ut sjølve i egne klasserom. På kvar samling i skrivegruppa har ein av lærarane hatt ansvar for å legge fram erfaringar, medan dei andre har lytta og gitt kommentarar. Sidan dette har vore nytt for dei fleste, har det vore særleg fokus på å samle det som fungerte og å diskutere vegen vidare for det som ikkje fungerte. Slik har lærarane saman utvikla seg som skriveleiarar og samtidig fått innblikk i dei andre faga sine tekstkulturar. Vidare skal vi gå inn i korleis engelsklæraren la opp si skriveøkt.

Betre argumentasjon i engelsktekstar

Engelsklæraren i gruppa er også ressurslærar for vurdering for læring ved skulen. I tilnærminga til god skriveopplæring i faget har det difor vore viktig for henne å knyte opplegget saman med det ho veit er god vurderingspraksis. Sirkelen for undervisning og læring er såleis blitt oppfatta som særleg relevant, då han bind saman vurdering med eit prosessorientert skriveløp.

Skriveprosjektet vart gjennomført i ei første-klasse, og læraren tok utgangspunkt i kompetansemålet: «skrive ulike typer tekster med struktur og sammenheng, tilpasset formål og situasjon». Heilt konkret var målet at elevane skulle forstå funksjonen med eit «persuasive essay». Opplegget gjekk over sju skuletimar i tillegg til heimearbeid. Engelsklæraren har erfart at elevane ikkje får til å utdjupe synet sitt på ei sak i skriftleg form, då denne sjangeren er ny for dei. På ungdomsskulen har dei gjerne drøfta meir objektivt, men her skal dei argumentere for sitt syn på saka. Eitt av dei

«Lærarane som har vore med i skrivegruppa, er samde om at dei har utvikla seg som skrivelærarar.»

viktigaste måla var difor å lære dei å bygge gode argument, samtidig som dei må kunne diskutere desse kritisk.

Økta starta med at læraren introduserte sjangeren. Vidare fekk elevane lese igjennom ein modelltekst sjølve. Deretter gjekk læraren djupare inn på kva eit argument er, og korleis argumentasjon blir ført skriftleg i denne typen tekstar. Lærar og elev gjekk gjennom modellteksten ein gong til og markerte både for- og motargument. Dernest las dei teksten enda ein gong og markerte setningsbindarar i teksten. Engelsklæraren sitt poeng var at argument og setningsbindarar heng tett saman i ein tekst, fordi det er bindeorda som må gi lesaren informasjon om argumenta står med eller mot kvarandre. Då læraren kjende seg trygg på at elevane forstod, gjekk dei gjennom modellteksten enda ein gong for å vurdere tekstkvaliteten med utgangspunkt i argumentasjon og samanheng. På bakgrunn av dette diskuterte dei vurderingskriterium som vidare skulle gjelde for tekstane som elevane skulle skrive sjølve.

I neste økt fekk elevane utdelt tema for sin eigen tekst, og dei gjekk vidare inn i forskrivefasen. Læraren er oppteken av at elevane må få skrive om noko som engasjerer dei, og elevane fekk difor kome med forslag til tema sjølve. Læraren vurderte desse og laga ei liste på tre problemformuleringar som elevane måtte velje eitt av som til dømes: «Does Facebook or other forms of social media create isolation?» Vidare samla læraren elevane med same tema i grupper, der dei fekk diskutere ulike argument. Mot slutten av diskusjonen måtte kvar enkelt elev velje standpunkt i saka. Elevane fekk vidare ei skriveramme der dei kunne fylle inn for- og motargument, slik at dei enkelt kunne skilje desse frå kvarandre. Samtidig fekk dei ei liste med ulike bindeord som dei også kunne fylle inn i skriveramma.

I den tredje økta var elevane komne vidare til skrivefasen. Elevane skreiv individuelt i to og ein halv time medan læraren gjekk rundt og rettleia

individuelt. Elevane måtte få «go» frå henne for å kunne gå vidare frå «introduction» til «body» i teksten sin. Mot slutten fekk dei beskjed om å bruke ti minutt til eigenvurdering. Her skulle dei vurdere sin eigen tekst opp mot vurderingskriteria og sette fingeren på to element som dei meinte å ha fått til og eit punkt som dei ville ha rettleiing i. Dette gir elevane god moglegheit for metarefleksjon over eiga skrivning, samtidig som det gir læraren god innsikt i elevane si evne til å forstå skrivesituasjonen, samt kva som faktisk vart opplevd som vanskeleg.

Neste økt begynte med at kvar elev fekk utdelt ein medelev sin tekst saman med eigenvurderinga som elevane hadde skrive til teksten. Etter tid til lesing og vurdering vart elevane sette saman i grupper der dei gav kvarandre tilbakemelding på teksten og for å diskutere vegane vidare. Læraren sjølv samla ikkje inn desse tekstane, og dei vart såleis heller ikkje karakterset. Elevane var innforståtte med dette frå starten av.

Skriveprosjektet vart avslutta med ein skrive-dag der elevane gjekk gjennom dette opplegget ein gong til: Då dei kom på morgonen, valde dei tema, vart plasserte i diskusjonsgrupper og fekk organisere argumenta sine. Vidare skreiv dei individuelt i tre timar, og også denne gongen måtte dei levere ei eigenvurdering. Her måtte elevane svare på kva dei syntest at dei hadde fått til, kva dei opplevde å ikkje ha fått til og kva dei vurderte som vanskeleg. Læraren samla inn både tekstar og eigenvurdering og gav elevane tilbakemelding der elevane si eigenvurdering vart tydeleg kommentert. For å få tilgang til karakteren, måtte eleven lese tilbakemeldinga frå lærarar, revidere teksten sin i tråd med tilbakemeldingane og sende inn teksten på nytt. Då dette var sendt inn og godkjent frå lærar, vart karakteren synleg i læringsplattforma.

Engelsklæraren sit att med så mykje positivt frå dette prosjektet at ho vil gjere det same med neste års førsteklasingar, i tillegg vil ho vidareutvikle opplegget slik at ho også kan bruke det for elevane på videregående trinn 2 (vg2). Den viktigaste erfaringa ho sit att med, er at elevane må få tid og rom til å vurdere teksten sin sjølv, før dei sender vidare til medelevar. Slik blir elevane tryggare på teksten sin, og det blir lettare å invitere inn andre. Ho peiker også på at det fungerer meir motiverande med tilbakemelding når elevane sjølve har fått trekke ut det dei ønsker hjelp med. Samtidig har ho gjennom arbeidet i skrivegruppa fått augo opp for djupare arbeid med modelltekstar. I dette

opplegget nytta ho ein tekst, men neste gong vil ho bruke fleire og med ulike innfallsviklar. Ho vil også legge meir vekt på å samskrive med elevane slik at dei svakaste får tettare støtte. Elevane sjølve gav tilbakemeldingar om at dei endeleg forstod poenget med teksten som dei skulle skrive, og tekstane vart også merkbart betre både når det gjeld argumentasjon og samanheng.

Vegen vidare

Lærarane som har vore med i skrivegruppa, er samde om at dei har utvikla seg som skrivelærarar og at dei vil halde fram med å implementere skriveopplæring som ein del av faglæringa vidare. Slik Smidt (2011) peika på at lærarar i andre fag sit på verdifull taus tekstkunnskap, har denne måten å jobbe saman på gjort at denne kunnskapen til desse lærarane har vorte verbalisert og nytta i klasserommet. Målet vidare er at denne måten å drive skulebasert utvikling blir halden fram, slik at fleire lærarar og fleire fag kan bli involverte. Slik kan skrivning bli implementert som grunnleggjande ferdigheit i alle fag.

Kjelder::

- Fiskerstrand, P.** (2017). Språkfag og fagspråk: Om møtet mellom skrivekulturar i norsk og samfunnsfag på Vg2 yrkesfag. (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Bergen): Humanistisk fakultet, Universitetet i Bergen, Bergen.
- Hellne-Halvorsen, E. B.** (2014). Skrivepraksiser i yrkesfaglige utdanningsprogrammer. (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo). Det utdanningsvitenskaplege fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Hertzberg, F.** (2011). Skrivning i fagene – viktig, riktig og nødvendig. I: K. H. Flyum & F. Hertzberg (red.), *Skriv i alle fag: Argumentasjon og kildebruk i videregående skole* (s. 9-20). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skrivesenteret.** (2015). Sirkelen for undervisning og læring. Lasta frå <http://www.skrivesenteret.no/ressurser/sirkelen-for-undervisning-og-læring/>
- Smidt, J.** (2011). Ti teser om skrivning i alle fag. I: J. Smidt, R. Solheim og A.J. (red.), *På sporet av god skriveopplæring – ei bok for lærere i alle fag* (s. 9-41). Trondheim: Tapir.

Virkelighetens verdi

● **Heidi Thorp Stakset**

lektor

FOTO: SØR-TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE

Digitaliseringen av barnets utdanningsløp fra barnehage til universitet i den hensikt å øke relevansen og læringseffekten, er etter mange forskeres syn feil strategi.

Satsingen på informasjons- og kommunikasjons-teknologi (IKT) har virkninger som vi allerede i dag aner skadeomfanget av, selv om den også har en nytteverdi.

Professor Jon Hellesnes ved Universitetet i Oslo kaller IKT-satsingen i Norge for et «risikospel» og maner til et «føre var-prinsipp» i Klassekampen 10. juli. Professoren anser nettilgangen som en konstant distraksjonsfaktor for våre barn og unge fordi spill og underholdning kun er «et tastetrykk» unna. Han peker på faren for avhengighet og at det ikke finnes en plan B for dem som blir sykkelig avhengig av nettet, og spesielt gjelder dette nettspill. Mange foreldre sliter også med å få barna vekk fra skjermen, og dette kan være en viktig årsak til høyt fravær i skolen i vår tid.

Den danske skaperen av programmeringsspråket C++, Bjarne Stroustrup, argumenterer også for at informasjonsteknologi (IT) ofte kan bli et distraherende element, og han advarer mot bruk av IT i grunnskolen. Med tanke på at IT også krever ressurser i form av både tid og penger, mener han at andre områder kunne være mer gunstig for elevene, som historie, litteratur, matematikk, biologi, fransk og gymnastikk. Han oppfordrer alle til å heller bruke tid på litteratur eller en tur i skogen.

Universitetslektor og gründer Marius Thorvaldsen, grunnlegger av spill- og kontorkonseptet work-work, hevdet i Adresseavisen 14. juli at norsk skole ikke samsvarer med elevens «digitale virkelighet», og at elevene har tilgang på «all kunnskap» via nettet. Han tror mye av grunnen til fraværet i utgangspunktet er at mange ikke opplever at skolen er relevant for det de er, og han er opptatt av «å normalisere nettspill og bedre samsvaret mellom skolen og unges digitale virkelighet».

Tenker han ikke på at digitaliseringen gjør at barna mister kontakt med det virkelige livet? Nettspill kan være underholdende, men lager fysisk og mental støy som påvirker hørselen og oppmerksomheten til barna. Videre gir nettet tilgang til en mengde informasjon, men det bør ikke forveksles med kunnskap, slik Thorvaldsen synes

å tro. Kvantitet er ikke ensbetydende med kvalitet. Digitale avkrysningsoppgaver som benyttes i nasjonale tester og undersøkelser, er nyttige til sitt formål, men har ytterst begrenset læringsverdi. Eleven må dessuten lære kildekritikk for å håndtere og sile ut mengden av informasjon fra nettet. Dette krever høy grad av modenhet og bevissthet. Det greske ordet «krinein», som betyr å skjelne og ordne, brukte filosofen Immanuel Kant for å skille ekte viten fra innbilt viten og sette grenser for fornuften.

Kunnskap dannes når eleven begynner å reflektere over det hun/han leser og erfarer på sin vei, og denne tenkningen er utforskende og kreativ. Erkjennelse er et produkt av erfaring, og sanse- tap kan svekke erkjennelsen. Barn fornemmer og opplever mye, og de er helt hengitt til det som viser seg for sansene. Erkjennelse forutsetter videre tenkning som hos barnet starter med undring: Det forholder seg taust til det gåtefulle som det ser og begynner etter hvert å stille spørsmål ved det hun/han erfarer. Dette er et særskilt trekk ved det å være menneske; å la seg berøre av det man sanser og gi rom for en mer omfattende tenkning, og slik oppnå dypere bevissthet om virkeligheten. I dette ligger også kjernen til empati med andre, medopplevelse og sosialitet.

Leonardo da Vinci, som var en «autodidakt», forsto tidlig hvilken betydning erfaringen har. «Visdommen er erfaringens datter», sa han, for hun gjør ham i stand til konstant å verifisere sine intuisjoner og teorier, for «erfaringen feiler aldri, det er vurderingene som tar feil fordi de gir seg selv løfter om effekter som ikke er forårsaket av erfaringene.» Videre skrev han at det er gjennom feil og katastrofer han forsøker å definere sannheten, for det er «sprekkene i muren og de dårlige blandningene av metaller som gir muligheter til å oppdage gode praktikker».

I sommer besøkte jeg en utstilling som viste oppfinnelsene og kunstverkene til Leonardo da Vinci. Utstillingen fant sted i en kirke i Venezia. Det var vakre oppfinnelser i tre som sentrerte seg

«Sanse-
tap kan svekke
erkjennelsen.»

«Økt bruk av IKT kan ta fra barna deres uskyldige erfaringer, kreativitet og sansbare erkjennelser.»

rundt bevegelse og forespeilet hans oppfinnelser av framtidsrettede maskiner; ubåten, sykkelen, helikoptret. Han ble kalt «universalgeni» og var opptatt av å utforske luftens og vannets bevegelse, strømvirvlene, og spredningen av lys.

I kunsten legger vi merke til hans vakre tegninger av menneskets hender, blant annet i «Nattverden», som skildrer øyeblikket da Jesus sier at en av disiplene skal forråde han. Hendene har sitt eget språk: En disippel holder hendene opp i forsvaret, en annens hender peker på hjerteroten, en tredje holder hendene fram som spørsmålstegn og den fjerde støtter sine hender til en annens skulder. Judas griper hardt om noe med den ene hånden (pengene?), og tar etter noe med den andre. Innsiden av Jesu hånd er åpen, mottakelig. Hendene er i talende bevegelse og skaper slik en spent dynamikk i maleriet. Vi ser tydelig forbindelsen av kunst og vitenskap i da Vincis verk. Italienske skolebarn kom med lys i blikket for å se oppfinnelsene og bildene hans.

Da Vinci observerte naturfenomener på sine reiser, og han skrev og tegnet ned sine observasjoner i små notisbøker. Slik laget han en kodeks over fuglen i bevegelse:

Det er urovekkende at enkelte «IKT-barnehager» tilbyr barna dataspill, nettbrett og digitale tavler i læringsøymed. Barna skal lære om virkeligheten gjennom en digital skjerm. I IKT-barnehagen tegner gutten på nettbrett og trykker på brettet for å sette en farge, og slik tenker han ikke. Nettaktiviteten stenger for sanseligheten, nervetradene og tenkeevnen, for først når disse virker sammen, kan en frigjøre den sjelelige skaperkraften.

I en tradisjonell barnehage beveger barna alle fingrene: De holder om fargeblyanten, beveger blyanten forsiktig innenfor linjen på blomsterbladet. Det er en øvelse i presisjon, konsentrasjon, balanse og bevegelse. Tegning er en kunstferdig sanseopplevelse som «zoomer» inn barnets sinn og følsomhet. Husk at desimalsystemet kom da mennesket begynte å telle sine ti fingre. Språk og bevissthet er uløselig forbundet med kropp og sanselighet.

I en skandinavisk barnehage i New York får barna virkeliggjøre fantasi og drømmer i nærkontakt med virkeligheten. En liten gutt som går

i barnehagen, fortalte en dag at barna hadde lyst til å lage en fredssti. Stien skulle bestå av steiner som de skulle lage av sement. Barnehagepersonalet tok dem med til butikken der barna bestilte sementen og fortalte hva den skulle brukes til. De blandet sementen selv og la den i former, og mens den enda var bløt, la de perler, som de hadde fargelagt, i sementformene. Da steinen var ferdig tørket, tok de med hver sin stein til parken og la på marken under noen trær. Til slutt ble det en fredssti slik de hadde tenkt, og på åpningsdagen inviterte de borgermesteren.

En annen dag gikk barna ut i naturen for å lære om insekter. De gravde opp en haug med jord som de la på en duk, og i jordhaugen så de flere typer insekter og småkryp. Barnehagepersonalet spurte hva barna trodde ville skje med insektene i jordhaugen. Noen sa at maurene ville lage ganger i jordhaugen, og en gutt sa at insektene kanskje ville tørke ut. Slik ser vi hvordan barnas tenkning igangsettes da de gravde i jorda. Økt bruk av IKT kan ta fra barna deres uskyldige erfaringer, kreativitet og sansbare erkjennelser.

Professor Hellesnes viser til en voksende internasjonal forskningslitteratur, både innen pedagogikk, kognitiv psykologi og nevrovitenskap, som viser de skadelige sidevirkningene digitalisering har på barn og unge. Tesen er at resultatet kan bli «ei mangelfull utvikling av hjernen og dermed varig svekking av kognitive funksjoner, altså irreversibel skade. Mellom disse ytterpunktene ligger studier i kognitiv psykologi som påviser nedsett evne til konsentrasjon, vanskar med å integrere bitar av informasjon til kunnskap, nedsett sosial kompetanse og utvikling av atferdsproblem».

Skolen og fagprofesjonen fører an i den kognitive, emosjonelle og sosiale dannelsen av barn og unge. Skolen har, som vi vet, et moralsk fundament, ikke et materielt. I skolebøkene er tekstene nøye utvalgt og kvalitetssikret med tanke på hva eleven skal tilegne seg og lære i utdanningen. Digitale hjelpemidler er nyttige verktøy og brukes til å variere metoder, skape kreative filmer og presentasjoner og som skriveverktøy med retteprogram, men digitaliseringen kan aldri bli et mål i seg selv.

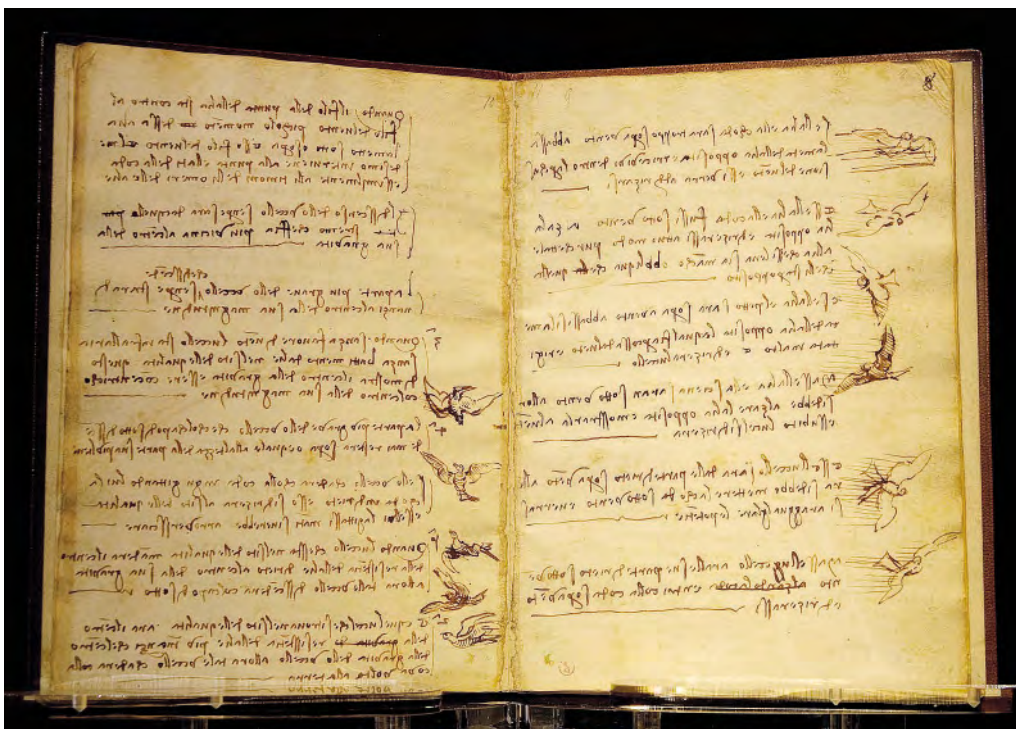

FOTO LUC VIATOUR/WWW.LUCVIAUX.BE, WIKIMEDIA COMMONS

Fylkessammenslåinger og medlemsdemokratiet:

Vår tids viktigste organisasjonssak

**Trond Preben
Pettersen Uthus**
tillitsvalgt
Utdanningsforbundet
Sør-Trøndelag

FOTO EINAR MYRENGET

Som et resultat av sammenslåingsprosesser i fylkeskommunene skal også Utdanningsforbundet praktisere sammenslåing av fylkeslagene i årene som kommer.

Fylkeslagssammenslåinger er ikke detaljregulert i vedtektene, noe som medfører at det påhviler organisasjonens organer på nasjonalt plan og fylkesplan et stort ansvar i å utøve et klokt skjønn. Hvilke forhold bør da ligge til grunn?

Representantskapet behandlet i sitt møte i oktober en søknad om dispensasjon fra vedtektene for Nord- og Sør-Trøndelag i forbindelse med at fylkeskommunene der slår seg sammen til nytt fylke, Trøndelag, fra nyttår. Søknaden om dispensasjon tar utgangspunkt i at Utdanningsforbundet etter egne vedtekter skal ha en hovedstruktur som bygges på forvaltningsnivåene i det offentlige.

Selve dispensasjonssøknaden knyttet til sammenslåingstidspunkt var ikke spesielt kontroversiell. Det legges opp til en overgangsløsning hvor begge fylkeslagene fortsetter å fungere som nå ut denne årsmøteperioden, mens et fellesstyre med representanter fra begge fylkeslagene tar seg av politisk forankring for de hovedtillitsvalgte i fylkeskommunene som slås sammen. Deretter vil et nytt fylkeslag, Utdanningsforbundet Trøndelag, tre i kraft fra 1. august 2019.

Derimot reises andre spørsmål som følge av fylkeslagssammenslåingene, spørsmål som er mer utfordrende og viktige for organisasjonen og som fortjener debatt på alle nivå i organisasjonen.

– Hvordan skal organisasjonsdemokratiet ivaretas best mulig? Herunder: Hvordan skal mandat-

fordelingen til fylkesårsmøtet (stiftelsesårsmøtet, og fremtidige årsmøter) fastsettes?

– Hva skal/bør ligge til grunn for valg av kon-
torsted i sammenslåtte fylkeslag?

Begge disse temaene er brennhete poteter i sammenslåingsprosessene, og hvordan organisasjonen håndterer dem vil være enten konfliktsenkende eller -skapende. Her kan ikke Ohms lov om minste motstands vei følges, men man må tenke langsiktig og prinsipielt. Organisasjonen må legge til grunn «universelle» prinsipper som står seg demokratisk og organisatorisk uavhengig av de situasjonsbestemte faktorene per i dag. Vedtakene må kunne danne grunnlag også for hvordan organisasjonen håndterer eventuelle fremtidige endringer på alle nivå og bør være gjenkjennbare på tvers av nivåene i organisasjonen.

Skal fylkeslagene ha ett fylkeskontor, to, eller flere? Skal fylkeskontorene ligge der fylkesmannen holder til eller der fylkeskommunen holder til, eller begge deler? Hva med kontakt med politikere og medier? Skal avstand til geografisk spredning av medlemsmassen være viktig i valg av fylkeskontor? Avstand til valgbare tillitsvalgte? Teller størrelsen på en by, eller ikke? Infrastruktur som hoteller, samferdsel og liknende? Bør Utdanningsforbundet som organisasjon være representert med fylkeskontor i de største byene, eller ikke? Bør hvert fylkeslag avgjøre dette gjennom kompromiss, eller er dette spørsmål som også bør behandles på et overordnet plan i organisasjonen?

Påvirkningsmulighetene et medlem har, indirekte og direkte, gjennom klubb, lokallag, fylkeslag og sentralledd er viktige for hvordan organisasjonsdemokratiet vårt skal fungere. For meg er det derfor også naturlig at det som må danne utgangspunkt for enhver mandatfordeling til et fylkesårsmøte er at alle lokallag i Utdanningsforbundet bør ha en mulighet til å bli hørt med fullverdige rettigheter.

Videre er det et naturlig prinsipp at lokallagenes medlemstall skal ha noe å si for mandatfordelingen. Store lokallag bør derfor ha rett til flere mandater til et fylkesårsmøte enn de små, men ikke slik at de store alene kan regjere i et fylkeslag gjennom rent flertall. Det må med andre ord legges andre forholdstall til grunn i forholdet mellom medlemmer og delegater i store lokallag enn for de små. Det må også ligge til grunn en tanke om at

lokallag av lik størrelse behandles likt og har like mange mandater.

Noen hevder at når to fylkeslag skal slå seg sammen, er det naturlig at de eksisterende fylkeslagene også tildeles et likt antall mandater ved stiftelsesårsmøtet. Andre hevder at et slikt utgangspunkt vil slå uheldig ut og gi uheldig maktfordeling på stiftelsesårsmøtet. Jeg tilhører den siste gruppen, fordi jeg mener det er lokallagene som skal behandles likt og ikke fylkeslagene som skal legges ned. I lokallagene ligger fremtida til organisasjonen. I lokallagene ligger behovene for forankring av årsmøtevedtak, ikke i fylkeslagene som er på vei til å bli lagt ned.

I sammenslåingen av Nord- og Sør-Trøndelag slår to fylkeslag av ulik størrelse seg sammen. Sørfylket er omtrent dobbelt så stort som nordfylket, og Utdanningsforbundet Trondheim har alene flere medlemmer enn hele Nord-Trøndelag. Dersom prinsippet om lik fordeling av mandater mellom dagens eksisterende fylker legges til grunn for mandatfordelingen ved fylkesårsmøtene, vil dette føre til at hvert mandat fra Trondheim vil ha svært mange hundre medlemmer bak seg, mens små lokallag vil snakke på vegne av noen håndfuller av medlemsmassen. Ulike forholdstall er fornuftig og har også legitimitet dersom lokallag av lik størrelse behandles likt, men kan vanskelig forsvares dersom hensynet til de eksisterende fylkeslagene fører til stor ulikhet. Dersom dagens fylkeslag skal ha noe å si for mandatfordelingen ved stiftelsesårsmøtet, er en fordeling av mandater basert på medlemstall den eneste rimelige for å ivareta organisasjonsdemokratiet, men man må anta at en ujevn fordeling mellom fylkene vil skape grobunn for splid på fylkesnivå i sammenslåingen.

Fylkesårsmøtet skal gjøre viktige vedtak om organisasjonens videre drift. Valg av fylkesstyre, driftsbudsjett, politikk og likende må gjenspeile hele medlemsmassens behov, og hovedtyngden av medlemmene må føle seg ivaretatt og representert. Det er derfor viktig at hele organisasjonen nå diskuterer nøye hvilke prinsipper som skal ligge til grunn for mandatfordeling og valg ved fylkesårsmøtene. Prinsippene må sikre at både små og store lokallag og medlemsgrupper føler seg likeverdig behandlet og ivaretatt. Da kan ikke dagens fylkeslag ligge til grunn for mandatfordelingen i fremtiden.

Norskfaget – og vegen til eige språk og eige liv

● Jarle Tufta

FOTO PRIVAT

Heilt sidan eldste dotter mi gjekk på ungdomsskulen først på 1990-talet, har eg undrast over kva som var iferd med å henda med opplæringa i morsmålet vårt.

Ei av hendingane som utløyste denne undringa, var då ho hadde skrive ein svært god tekst. I staden for den naturlege gleda over dette, sprang læraren rundt i fortvilning til dei andre lærarane over vanskan med å sjangerbestemma denne teksten!

Då eg litt seinare tok på meg å undervisa i norsk i vidaregåande skule, møtte eg same fenomen. Uttrykksglede og språkglede heldt på å drukna i sjangrar og formelle forventningar. Det var som om universitetsnivået berre var tredd nedover i skulesystemet utan omsyn til den vegen som må skapast for at barn og unge skal finna fram til språket sitt.

Blant norsklærarane møtte eg ein ufridom som forundra meg. Ei sa at ho aldri hadde kunna fordra dikt heilt sidan ho studerte norsk på universitetet! Mange hadde svært dårleg tru på kva ein kunne utfordra elevane med. Då eg ville laga eit opplegg for skriveprosess kring «Fuglane» av Tarjei Vesaas, såg dei berre mistruisk på meg. Vesaas var altfor vanskeleg, var omkvedet. Fekk eg med meg

ein eller to av dei 26 elevane på lina for barne- og ungdomsarbeid på dette, ja, då var eg heldig, meinte dei.

Frå eg delte ut to sider av boka, med scenen der Mattis er hos handelsmannen og blir så redd for trugande toreskyer, var alle 26 med meg. For dei blei inviterte til å gjera seg opp ei meining om kven denne Mattis kunne vera. Og svara deira var sprikande, som venteleg var. Gjennom tre veker med lesing av denne utruleg sterke forteljinga, bruk av filmatiseringa og andre innfallsvinklar, kan eg seia at 22 av elevane vart med langt over det ein kunne venta, og alle til godt godkjent. Ei jente nådde eit nivå eg kunne ynskja for mange. Ho kom etterpå og sa at boka blei sterkare og sterkare for kvar gong ho les ho, nett slik eg sjølv hadde kjent det.

Avslutningsvis tok vi opp att spørsmålet om kven denne Mattis var. Der nytta eg høvet til å gje dei Vesaas sitt eige svar i eit intervju. Han blei spurt kven som var modell for Mattis. «Å, det er nok helst meg sjølv det», svara Vesaas, til ein ny innfallsvinkel for elevane.

Slik kunne denne boka bli ei rikhaldig læringskjelde på så mange vis, og ei god ballast for barne- og ungdomsarbeidareleva på deira veg.

Skal elevar finna vegen til språk og eigen kultur, så må ein vinna dei innanfrå, tenkjer eg. Vi må beint fram sjå dei, og dei må få sjå oss. Då er det ikkje sikkert det er noko som er for vanskeleg.

Diverre er det mykje i dagens syn på elevar og skule hos dei styrande makter som tyder på at dette er ei framand erkjenning. Den utvendige innmatingsmodellen, der «kunnskapen er eit tastetrykk unna» (som ein tidlegare kunnskapsminister ville ha det til), er nok nærare den rådande tankegangen.

Ingen styrande i dag ville koma på å spørja kva læraren si høgtlesing frå forteljinga om gutane i Fagerlia (av Halvor Floden) då eg var sju-åtte år, opna for meg i mitt liv. Det er 60 år sidan no, og eg hugsar forteljinga om livsvilkåra til desse gutane som om opplesinga var i går.

FOTO GYLDENDAL

FOTO NORLIS 1944-UTGÅVE AV «FAGERLIA»

«Uttrykksglede og språkglede heldt på å drukna i sjangrar og formelle forventningar.»

Ein må vinne elevane innanfrå, med bøker som opnar for dei i livet deira, skriv Jarle Tufta, og nemner «Fuglane» av Tarjei Vesaas og «Fagerlia» av Halvor Floden som eksempel.

● Skolene i Oslo

Til «UDF forventer å bli invitert til hastemøtet om Stovner skole»

Er glansbildet av Oslo-skulen i ferd med å falme litt? Etter at dei nasjonale prøvene kom, og Oslo-skulane gjorde det bra i forhold til landsgjennomsnittet, sat skamrosen av skolane i Oslo laust. Særleg framstående Oslo-politikarar og enkelte stortingsfolk fann ikkje lovord nok om Oslo-skulen. Men var den egentleg så framifrå, denne månadslange terpinga på gamle nasjonale prøver som elevane måtte gjennomgå? Var drilling i prøveteknikk «lurt» samanlikna med heller å satse på allsidig innlæring av kunnskap og ferdigheiter? Og ville satsing på samarbeid og vennskap ha vore like bra som konkurransen om å olboge seg fram til høgast mogleg score på prøvane? Det vart nærmast eit religiøst forhold til at konkurranse er

bra, mellom elevar, mellom klassar, mellom skular, mellom bydelar og mellom kommunar og fylke. Er det resultatet av konkurranse-idealet vi no ser i dei vidaregåande skolane i Oslo? Eit konkurranse-regime der mange er dømt til å bli taparar og somme vinnarar.

Kristoffer Moen

Er det resultatet av konkurranse-idealet vi no ser i dei vidaregåande skolane i Oslo? Eit konkurranse-regime der mange er dømt til å bli taparar og somme vinnarar, skriv Kristoffer Moen

ILL. TONE LILENG

● Til «Kjønnsforskjellene bare øker utover i skoleløpet: –Ta det med ro, gutter, dere klarer dere»

Negativt for befolkningen i det lange løp

Når jenter gjør det så mye bedre enn gutter i skolen, betyr det at færre gutter vil kunne få en partner når de blir eldre. ILL. FOTO AFONSO LIMA FREEIMAGES.COM

Statistisk sentralbyrå (SSB) fulgte en klasse fra 5. til 10. klasse og kunne registrere at forskjellen mellom jenters og gutters resultater bare økte år for år. – Akkurat som vanlig, sier kjønnsforsker Harriet Bjerrum Nielsen ved Senter for tverrfaglig kjønnsforskning, Universitetet i Oslo. Hun har fulgt kjønnsforskjellene i skolen i flere år og mener SSB-tallene er en bekreftelse på kjent nytt, og at det ikke er så dramatisk som det kan virke ved første blick på tallene, ifølge Utdanningnytt. no 26. september.

Bjerrum Nielsen har hele sitt virke ønsket å dysse ned resultatforskjellene mellom kjønnene i den norske skolen og ønsket at de skal fortsette

å vokse. Det verste med dette er at forskjellen mellom folk med ulik økonomi har mindre å si for folks lykke videre i livet. Når jenter gjør det så mye bedre enn gutter i skolen, betyr det at færre gutter vil kunne få en partner når de blir eldre. Etter hvert som tiden har gått har barnløsheten blant norske menn vokst og vokst. De som ikke får barn, er de med lav utdanning og inntekt. Siden myndighetene ikke har gjort noe med forskjellene i skolen, vil hundretusener av menn ikke lenger kunne få en partner. Det er ekstremt negativt for fremtidige generasjoner.

Jakob Andersen

Stadig mer vold i skolen

Skolehverdagen på mange skoler, særlig øst i Oslo, er blitt brutal. Grov vold skjer stadig hyppigere, og det omsettes og brukes narkotika på skolens område. Vektere må patruljere der tilstandene er mer eller mindre ute av kontroll. Slike forhold er selvfølgelig helt uakseptabelt; både for lærerne som må jobbe i et slikt belastende arbeidsmiljø, men også uheldig for elevene. Om dette skaper økt bruk av sykemelding, er det lett å forstå. Det går simpelthen på helsa løs. Nylig kunne vi lese i media om lektoren som fikk strupehodet dratt ut og vridd om på jobb. Dette er bare ett av mange eksempler.

I forhold til året før ble det i fjor anmeldt dobbelt så mange voldssaker i de videregående skolene. Det er også en kraftig økning av grove trusler. Ikke minst er det leit for elevene som skal føle seg trygge på skolen. Trygghet er også en forutsetning for gode læringsforhold. Noen elever blir fysisk skadet, mens kanskje enda flere sliter psykisk når skolen preges av frykt for uro og vold.

Tør vi spørre: Hvorfor har dette fått utvikle seg? Er skolen selv noe av problemet, eller handler dette om politikernes unntakshet? Kan det sågar tenkes at skolene bare er et speilbilde av utviklingen ellers i samfunnet?

Sosiale problemer i hjem og nærmiljø følger gjerne med elever til skolen. Lærerne får dette rett i fanget. Læring og undervisning blir dermed ikke alltid fokuset slik det egentlig skal være. Lærerne må også ta på seg rollen som «fredsmegler» og sosialarbeider. Det er krevende

for lærerne, og noen ganger er det håpløsheten som rår.

Samfunnet må gripe denne utviklingen an med flere virkemidler. Det er bedre, både menneskelig og økonomisk, å forebygge. Men dette har langt på vei sviktet hittil. Nettopp derfor har voldsspiralen bredt seg. Det er lett å rope på mer sanksjoner, vakthold og straff. Men problemene må løses før elever bryter skolens reglement eller straffeloven.

Barn og unge må kunne kreve å vokse opp i et miljø hvor de blir sett og ivaretatt. En av de fremste teoretikerne innen psykologien, Melanie Klein, påviste viktigheten av at barn har gode relasjoner. Uten slik tilknytning til omsorgspersoner etableres ofte heller ikke et godt forhold til seg selv. Behovet for tilknytning opphører imidlertid ikke av den grunn. Og ikke sjelden søker mange derfor seg heller til kriminelle gjenger hvor de føler at det er plass for dem. Også i skolen har destruktive gjenger fått slå rot.

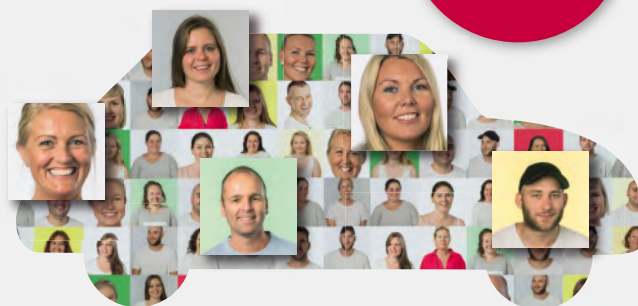
Oppvekstvilkårene til barn og unge i særlig utsatte områder må gjennomgås fra A til Å. Forutsigbarhet, synlighet og trygghet må gjenreises både i de unges nærmiljø og på skolen. Målet må være at enhver elev skal føle seg verdifull. Samtidig må høflighet og folkeskikk tilbake på agendaen, etter kanskje å ha hatt svekket fokus siste årene. Så skal det mer til før man drar frem kniven.

Rune Langnes
Oslo

Delta i debatten på
Utdanningsnytt.no

Utdanningsforbundets bilforsikring

Fellesskap
lønner seg

Betingelsene blir bedre når
mange står sammen.

Vår bilforsikring har unike
dekninger og svært god pris.

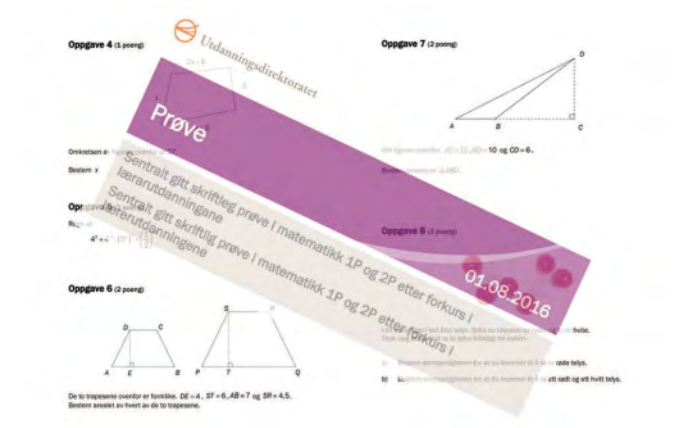
Bruk fordelene dine
Les mer på tryg.no/udf

Tryg

**UTDANNINGS
FORBUNDET**

● Til «De fleste som virkelig vil noe, klarer det gjerne»

Det handler ikke om lærevilje, men om realisme

Kanskje handler det ikke om viljen, men snarere om realismen i å løfte kandidater fra et middels nivå i matematikk til et litt høyere nivå på en snau sommermåned, mener Knut Øystein Høvik. **ILL. MONTASJE V/REDAKSJONEN**

I Utdanning nr. 16, 6. oktober, hevder Erik Vintermyr at kandidatene på forkurset i matematikk «stryker på andre forsøket». Det medfører ikke riktighet. Disse kandidatene har et snitt i matematikk på mellom 3,0 og 4,0 fra videregående opplæring. Det vil si at de tilhører midtsjiktet. Når Vintermyr fortsetter med at disse kandidatene virker «verken lærevillige eller veldig interesserte», uttaler han seg på et ytterst tynt grunnlag. De rundt 20 kandidatene som møtte til undervisning fem dager i uka i juli måned på forkurset i matematikk ved Høgskolen i Innlandet, manglet verken lærevilje eller

interesse, snarere tvert imot. Kanskje handler det ikke om viljen, men snarere om realismen i det å løfte kandidater som allerede innehar et middels nivå i matematikk til et litt høyere nivå fra det som er et toårig kurs i videregående opplæring på en snau sommermåned.

Knut Øystein Høvik
studieleder for
grunnskolelærerutdanning
Høgskolen i Innlandet

● Til «Senterpartiet vil fjerne tilbakevirkende kraft for lærernes kompetansekrav»

Et stort gap

Jeg jobbet som lærer i yrkesfag i 20 år frem til 2007. Da fikk jeg heldigvis en annen jobb som jeg trivdes vesentlig bedre i. Jeg fikk høyere lønn og kortere arbeidsdager. Ferie og avspasering i skolen savnet jeg ikke, da jeg ikke trengte tid til å «gire ned» etter eksamenstid og terminprøver.

I alle årene som lærer opplevde jeg at en jobb alene uten støtte fra arbeidsgiver eller politiske myndigheter til å gjøre en god jobb. Opplevelsen var vel mer at skoleledelse enten som arbeidsgi-

ver, eller politikere, var til for å gjøre jobben mest mulig vanskelig med alle slags mulige pålegg og påfunn.

Når en nå hele tiden øker kravene til lærere, gjør en jobben mindre og mindre interessant. Jeg traff for noen år siden en nyutdannet lærer i sitt første år i skolen. Vedkommende fortalte meg at dette også ble det siste, fordi jobben ikke var som ventet.

Jeg tror ikke de som styrer skolepolitikken og skolene helt forstår hva som skjer i skolen, men

det har de jo heller aldri gjort. Det viktigste er vel å skryte av alle påfunn en har som skal bedre skolen, men som i virkeligheten gjør skolen til en lite tilfredsstillende arbeidsplass. Det er et stort gap mellom det å være ansatt i skolen og utføre selve jobben. Jobben som lærer i klasserommet var flott, men å være ansatt i skolesystemet var en prøvelse jeg heldigvis slipper å gjenta.

Per Reidar Asheim

● Til «Steffensen: – Må erkjenne at Oslo-innvandring skaper voldsproblemer i skolen»

Et varsel om hva som vil komme

Utdannings- og forskningskomiteens nye leder, Roy Steffensen (Frp), mener Oslo-politikerne ikke evner å løse voldsproblemene i skolen fordi de ikke vil innrømme at det skjer på grunn av innvandring, ifølge Utdanningsnytt.no 11. oktober.

Jeg synes han har helt rett. For oss som ser dette utenfra, er det ufattelig at skolene ikke er trygge. Hva gjør byrådet ... finner på unnskyldninger og bortforklaringer, skylder på andre. Det er jo et varsel om hva som vil komme fra dem som ikke vil vårt

land vel. Og de har sine støttespillere på veldig høyt nivå i Oslo kommune.

Nils Petter Mikkelsen

Har du mykje på hjartet?

Det er du ikkje åleine om. Utdanning tek imot store mengder kortare og lengre debatt-innlegg, innspel og kronikkar. Men det er trøngt om plassen. Vårt tips er: Skriv kort! Held du debattinnlegget ditt på under 2500 teikn (inklusive mellomrom), er sjansen større for å få plass. Redaksjonen set retten til å kutte i innlegga som vilkår. For innlegg på innspel-plass er lengda 3000-10.000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på mellom 12.000 og 17.000 teikn. Redaksjonen tek imot debattstoff på denne adressa: debatt@utdanningsnytt.no

Matematikk

Åpent brev til kunnskapsministeren

For tiden foregår det utvikling av en ny læreplan for grunnskolen og videregående skole. Det er satt ned en arbeidsgruppe som arbeider med fagfornyelsen i matematikk. Arbeidsgruppen skriver i et utkast: «Det er også bestemt at programmering skal inn i matematikkfaget uten at timetallet økes». Vi har spurt dem om en begrunnelse for at programmering skal være en del av matematikkfaget. Svaret vi har fått er at det er bestemt av Kunnskapsdepartementet.

Programmering er ikke nevnt i rapporten til Ludvigsen-utvalget, som legger grunnlaget for arbeid med fornyelse av fag og kompetanse. Arbeidsgruppen for teknologi i grunnsopplæringen leverte i 2016 en rapport der de anbefaler

at teknologi og programmering innføres som et eget fag. En av begrunnelsene til teknologigruppen er at teknologi og programmering på grunnskolenivå i stor grad handler om «hvordan» ting virker, mens naturvitenskap handler om «hvorfor» ting virker slik de gjør. De ulike fagområdene er altså veldig forskjellige i sin natur. Tilsvarende vil gjelde for programmering og matematikk også.

Som matematikklærer-utdannere på universitetsnivå skal vi drive forskningsbasert undervisning. Vi skal utdanne lærere som skal arbeide med programmering i matematikkfaget, men vi finner lite forskning innen matematikdidaktikk som sier noe om hva programmering i matema-

tikkfaget kan være og hvorfor programmeringen skal være en del av matematikk.

Vi ber derfor kunnskapsministeren om en begrunnelse for at programmering skal være en del av matematikkfaget i skolen.

Ole Enge

førsteamanuensis i matematikk

Anita Valenta

førsteamanuensis i matematikk

Institutt for lærerutdanning
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Redd Barna

REDD BARNAS JULEHJUL

Bygg godt klassemiljø i adventstida!

Redd Barnas Julehjul er en **julekalender** som handler om vennskap og godt klassemiljø, og barns rettigheter i Norge og i verden. Julehjulet inneholder sanger, filmer og aktiviteter og er enkelt å ta i bruk.

Meld på din klasse på reddbarna.no/julehjul

● Effektivisering

Skremmende holdning

10. oktober viste nrk.no en reportasje om opposisjonens forslag om å reversere sammenslåingen av Buskerud, Akershus og Østfold. En slik sammenslåing er i utgangspunktet en absurd idé, men det var ikke det som var skremmende denne gangen. Ifølge reportasjen uttalte nemlig Høyres parlamentariske leder Trond Helleland: «Hvis vi skal ha en effektivisering i offentlig sektor er jeg ikke redd for at søkere til Ål videregående skole blir sendt til Halden, for vi har fritt skolevalg». Det må bety at han mener at karakterbasert

inntak innebærer at elever altså kan få tilbud 30-40 mil fra hjemstedet. Effektivisering er altså å sende de svakeste elevene så langt vekk som mulig. Og jeg som trodde regjeringen hadde som mål å redusere frafallet i videregående skole! Det er slike holdninger som virkelig er skremmende.

Tor Aurebekk
Kristiansand

Effektivisering er altså å sende de svakeste elevene så langt vekk som mulig, skriver Tor Aurebekk. ILL. FOTO ERIK M. SUNDT

● Musikk

Musikkens posisjon og rolle i skolen må styrkes

Over tid er både sang og musikk i skolen svekket, trass i forskning som viser at praktiske og estetiske fag er grunnleggende viktig. ILL. FOTO INGER STENVOLL

Forskningen og fagmiljøene har i lang tid vært relativt samde om både musikkens viktige rolle i skolen og om musikkfagets potensialer. Musikk i Skolen, som er landets største og eldste interesseorganisasjon innen området, mener tiden nå er overmoden for å konkretisere, slik at man kan garantere en adekvat gjennomføring av musikkfaget i praksis.

Musikk i Skolen har mange av landets skoler og musikk lærere som medlemmer og har gjennom 60 år arbeidet for å styrke både musikkfaget og musikkens plass i norsk skole. Gjennom blant annet satsingen «Syngende skole» har Musikk i Skolen bidratt til en nasjonal satsing på sang, rettet mot elever i norsk grunnskole, med mål om å sikre sangens plass i den norske skolehverdagen, side om side med naturfag, matematikk og leseundervisning. Ordningen er også en del av det statlig støttede tiltaket «Krafttak for sang», der en rekke nasjonale aktører har gått sammen om å styrke sangens posisjon i samfunnet generelt.

Særsilt de siste ti årene har man sett en prioritering av de grunnleggende ferdighetene i skolen, med mål om å gjøre skolen mer målbar, mens det i liten grad har blitt reservert tid eller ressurser for de fag som bidrar vesentlig til elevenes evne til deltakelse, kommunikasjon, samarbeid og til krea-

tive og skapende arbeidsmetoder. Over tid er både sang i skolen og musikkfaget som sådan svekket. Dette til tross for omfattende forskning som viser at praktiske og estetiske fag er grunnleggende viktig for både den enkelte elevs utvikling og for hele skolemiljøet.

Vi har lang erfaring med å jobbe med lærere og skoler med mål om å styrke musikkfagets posisjon i skolen. Det gjøres mye bra av enkeltlærere og -rektorer rundt om i landet, men vi registrerer gjennom vårt virke at det nå er helt nødvendig med strukturelle forandringer og forbedringer for at musikkfaget kan gjennomføres godt i skolen. Dette handler både om lærerkompetanse, lærerplanen og om infrastruktur for undervisningen. Det er ikke lenger nok å skyve ansvaret til kommune- eller skolenivå. Det kreves nasjonale tiltak og føringer. Vi forventer nå at Kunnskapsdepartementet tar dette engasjementet alvorlig og vil anmode om et møte med departementet snarest mulig der vi med vårt erfaringsgrunnlag gjerne bidrar til å drøfte både kortsiktige og langsiktige løsninger for musikkfaget i grunnskolen.

Ole-Henrik Holøs Pettersen
styreleder i Musikk i Skolen

Rett på sak

● **Til «Regjeringen vil prioritere lærerspesialister, men får ikke støtte i opposisjonen»**

En konstruksjon

Regjeringen bruker 40 millioner kroner på å utdanne lærerspesialister for første til og med fjerde trinn. Men de vil ikke trappe opp arbeidet for større lærertetthet, skriver Utdanningsnytt.no 12. oktober.

Fenomenet «lærerspesialist» er en konstruksjon.

For det første er det snakk om lærere som ikke har høyere utdanning enn sine kolleger. De kan dermed overhodet ikke kalles «eksperter». Det ville jo være ren juks. Det er i realiteten snakk om lærere som er betalt for å inneha en formell posisjon i lærergruppen, mens det er lærergruppen i fellesskap som utvikler de faglige prosjektene i skolen.

For det andre er lærerspesialistordningen langt billigere enn å ansette flere lærere for våre barn og unge.

For det tredje har lærerspesialisten en politisk rolle ved å fungere som informant, og det er slik sett et politisk grep i New Public Management-styreformen.

Heidi Stakset

● **Til «Regjeringen vil kutte i støtten til folkehøgskolene»**

Meningsløse tall

For tredje gang på fire år foreslår regjeringen i statsbudsjettet for 2018 å kutte i støtten til landets folkehøgskoler, skriver Utdanningsnytt.no 12. oktober. Regjeringen vil kutte støtten til folkehøgskolene med 25 millioner kroner og foreslår i tillegg å kutte i studiestøtten til elevene totalt med 11 millioner: – Vi er svært skuffet over forslaget regjeringen legger fram i dag, sier Odd Arild Netland, daglig leder i Folkehøgskolerådet i en pressemelding.

Disse tallene er helt meningsløse uten noe å sammenligne dem med. Hvor mye kuttet det fra? Hvor mye ble det kuttet tidligere år?

Petter Vegsund Brodin

● **Barnehage**

Kvaliteten starter i utdanningen

● **Ruben Amble Hirsti**

nestleder i Pedagogstudentene

FOTO ANDREAS SOLBAKKEN/OCLIN

Barnehagelærerutdanningen er avgjørende for å utdanne kvalifiserte barnehagelærere som vil heve kvaliteten i fremtidens barnehage.

Utdanning og tidlig innsats starter i barnehagen. Stadig nærmer vi oss målet om 50 prosent barnehagelærere i barnehagen, og det er økende oppmerksomhet om kompetansen og kompetanseutviklingen for alle ansatte i barnehagen.

Det er derfor et paradoks at selve utdanningen ikke prioriteres høyere av regjeringen, og havner i skyggen til grunnskolelærerutdanningen, som ved sin reform fikk en økt finansiering.

Å bedre kvaliteten forutsetter bedre finansiering

I 2013 ble den nye barnehagelærerutdanningen innført. Følgegruppa som har fulgt implementeringen av reformen har akkurat levert sin sluttrapport med krystallklare råd: Manglende ressurser i form av tid og penger har gjennomgående vært et hinder for kvaliteten i barnehagelærerutdanningen ¹⁾.

Å heve kvaliteten i barnehagelærerutdanningen krever at institusjonene gis mulighet til å prioritere blant annet kompetanseheving av fagmiljøene, samarbeid, god praksisorganisering, varierte undervisnings- og eksamensformer, et mangfold av fagfordypninger og utvikling av relevante masterprogrammer.

Vi mener tiden er inne for å lytte til føl-

gegruppas råd: Barnehagelærerutdanningen må finansieres på lik linje med grunnskolelærerutdanningen. Institusjonene må sikres gode forutsigbare økonomiske rammer for å realisere ambisjonene i barnehagelærerutdanningsreformen ²⁾.

Vi må løfte statusen og kvaliteten til utdanningen

Ifølge følgegruppen mener mange institusjoner at barnehagelærerutdanningen havner i skyggen av grunnskolelærerutdanningen, som et resultat av utdanningenes historisk ulike statuser og prioriteringer. Dette handler både om ulik finansiering og prioritering av kapasitet og menneskelige ressurser ved institusjonene.

Barnehagen legger et grunnlag for resten av barnehagebarns liv og utdanningsløp. Nå er det på tide både reelt og symbolsk å likestille barnehagelærerutdanningen med de andre lærerutdanningene. Kvalifiserte barnehagelærere er en viktig forutsetning for kvaliteten i barnehagen. Bedre finansiering i form av kategoriheving er en forutsetning for å bedre kvaliteten på barnehagelærerutdanningen og realisere intensjonene i reformen. Barna i barnehagen fortjener at barnehagelærerutdanningen prioriteres høyere.

¹⁾ Følgegruppa til barnehagelærerutdanningen 2014, 2015, 2016 og 2017 lastet ned <http://blu.hib.no/den-forste-rapporten-fra-folgegruppen-er-klar/>

²⁾ Følgegruppa til barnehagelærerutdanningen 2014, 2015, 2016 og 2017 lastet ned <http://blu.hib.no/den-forste-rapporten-fra-folgegruppen-er-klar/>

Dybdelæring:

Aksjonslæring for bærekraft i folkehøgskolen

● **Malin Simonsen**
femteårsstudent 2016

● **Svein-Erik Andreassen**
førstelektor

● **Åse Slettbakk**
universitetslektor

alle ved Institutt for lærerutdanning og pedagogikk, Universitetet i Tromsø
Norges arktiske universitet

● **Vibecke Solberg Ree**
Ingeborg Rødven
Caroline Hallert
Marie Antonsen
Anne Helene Sandsmark
Kari Døvre
Ida Wedø

elever ved Elverum folkehøgskole 2015–16

● **Bente Knippa Vestad**
lærer, Elverum folkehøgskole

● **Sindre Vinje**
pedagogisk rådgiver, Norsk Folkehøgskolelag

Hvordan kan og bør grunnskoler legge til rette for elevenes dybdelæring? Vi ønsker å svare gjennom praktiske eksempler og retter blikket mot et prosjekt med tema bærekraftig utvikling ved folkehøgskolene.

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

Innledning og forskningsspørsmål

I politiske signaler om fornyelse av læreplan for det 13-årige skoleløpet legges det føringer om at skolene må legge mer til rette for elevenes dybdelæring, og mindre overflatelæring (Kunnskapsdepartementet 2017). Vi spør: Hvordan kan og bør grunnskoler legge til rette for elevenes dybdelæring? Vi ønsker å svare gjennom praktiske eksempler og retter blikket mot et prosjekt med tema bærekraftig utvikling ved folkehøgskolene. Temaet har høy relevans for grunnskolen i og med at det er foreslått som ett av tre tverrfaglige tema i ny læreplan (Kunnskapsdepartementet 2017, s. 39).

Aksjonslæring og bærekraft ved Elverum folkehøgskole

I konstruktive forskningsopplegg (aksjonsforskning) spør forskeren hva et sett aktører kan og bør gjøre for å omforme en gitt sosial realitet til en bedre sosial realitet. Dette skiller seg fra konstaterende og vurderende forskningsopplegg (Kalleberg 1992, s. 31–32). Både aksjonsforskning og aksjonslæring er konstruktive opplegg. Forskjellen klargjøres av Tiller (2006, s. 50) ved at han foreslår at aksjons-

forskningsbegrepet reserveres til forskernes domene, altså det forskerne bedriver ved høyskoler og universiteter, mens aksjonslæring knyttes til læreres og skolelederes «forskende» aktivitet. I motsetning til aksjonsforskning krever ikke aksjonslæring vitenskapelig produksjon, men krever likevel en vitenskapsinspirert framgangsmåte (Revans 1984). Aksjonslæring kan bedrives av hvem som helst, fra de minste i barnehagen til større multinasjonale selskaper (Vinje 2015a, s. 15). Forskende elever er ikke forskere i den forstand at de skriver fylldige rapporter som publiseres i det offentlige og kritiske rom, men de samarbeider med lærere om å søke i eget felt etter løsninger som er bedre enn de eksisterende (Tiller, 2014, s. 142–143). Dermed er ikke elevene aksjonsforskere, men bedriver aksjonslæring. Forskende partnerskap består av praktikere som bedriver aksjonslæring og forskere som utfører aksjonsforskning (Tiller 2006).

Denne artikkelen er et produkt av forskende partnerskap mellom elever og lærere ved en folkehøgskole og lærerstudent og forskere fra et universitet.

Prosjektet «Aksjonsforskning og bærekraft» er >

● Bakgrunn

Sju elever ved Elverum folkehøgskole gjennomførte våren 2016 to praktiske prosjekter i valgfaget Aksjonsforskning og bærekraft. Deres mål var å lære om, og styrke, bærekraftig utvikling. De to prosjektene dreide seg om å redusere forbruk av klær og endre holdninger til bærekraftig mat. En student ved Universitetet i Tromsø lærerutdanning gjorde samtidig feltarbeid ved folkehøgskolen. Mens folkehøgskoleelevene viser

eksempler på egne lokalt utviklede tiltak som fremmer bærekraft gjennom aksjonslæring, viser lærerstudenten hvordan deres måte å lære på også kan anvendes i grunnskolen, i tråd med honnørbegrepet pedagogisk entreprenørskap. Begge disse tilnærmingene til læringsbegrepet kan bidra til å konkretisere fokus på dybdelæring i fornyet læreplan for grunn- og videregående skole.

«Ved å bruke aksjonslæring over elevene seg på kritisk refleksjon og opplever at deres arbeid kan påvirke og ha en betydning utover dem selv.»

et samarbeidsprosjekt mellom Framtiden i våre hender og Folkehøgskolerådet. Forskningsleder er professor Tom Tiller, Universitetet i Tromsø (UiT) Norges arktiske universitet. Prosjektet er fundamentert på ambisjonen om å integrere bærekraft i undervisningen, samt videreutvikle en mer bærekraftig og miljøvennlig drift av folkehøgskolene (Vinje 2015b, s. 11).

Ved å bruke aksjonslæring over elevene seg på kritisk refleksjon og opplever at deres arbeid kan påvirke og ha en betydning utover dem selv. Det myndiggjør elevene og gir dem kraft til å være aktive medborgere. De opplever at de kan få til, og skaffe seg verktøy til å handle kompetent. Det å ha kunnskap om og ferdigheter til å kunne handle kompetent i komplekse spørsmål om bærekraft er en del av dannelsesprosessen. Allmenndanning og folkeopplysning er selve kjernevirksomheten i folkehøgskolen (Lovdata, 2002). Prosjektet er slik også et skoleutviklingsprosjekt. Det er med på å tydeliggjøre formålet i drift og undervisning og er svært nyttig i arbeidet med selvevaluering, utvikling og det å se verdien som ligger i et år på folkehøgskole.

Byttebutikk

Elevene Vibecke, Ingeborg, Caroline og Marie gjorde aksjonslæringsprosjektet «The Switch shop», der formålet var å redusere medelevers forbruk av klær. Forskningsspørsmålet var: Kan en byttebutikk påvirke ungdommers fordommer mot brukte klær? De fire elevene forklarer:

Vi startet en byttebutikk som gikk ut på å samle inn tøy fra medelever, som ikke lenger ble brukt. Vi hengte dem fint opp og inviterte medelevene til å komme og ta ting de hadde lyst på. Dette foregikk to ganger i løpet av våren. Som markedsføring hadde vi en motemolo under ord for dagen, hvor vi hadde kledd opp både lærere og elever i klær fra butikken vår. Dette var veldig vellykket! Vi hadde også besøk av Frida fra serien «Sweatshop» og Fremtiden i våre hender, som snakket om klesforbruk for hele skolen. På forhånd lagde vi en spørreundersøkelse hvor 80 elever svarte. Etter prosjektet intervjuet vi tre gutter og sju jenter for å se om vi hadde påvirket dem. De siste intervjuene ble filmet.

Vi tror ikke vi har gjort en revolusjonerende for-

skjell, men vi vet at flertallet har tenkt over egne klær, tatt en ekstra titt i klesskapet, funnet nye kurante klesplagg gratis og fått en endret holdning til bruktbutikker. Folk trenger mange spark bak for å bidra til slike prosjekter, så vi må være målrettet, ha pågangsmot og være motivert fra start til slutt. Et slikt prosjekt bør gjennomføres minst to ganger. En ting er at folk hører om det, men etter å ha sett det, får man en større forståelse. Ved første gangs prosjektgjennomføring viste vi at dette fungerte, og var til fordel for alle. Dermed engasjerte folk seg mer ved ny gjennomføring. Hadde dette prosjektet fortsatt, hadde vi hatt lyst til å utvide byttebutikken. Det å engasjere lokalbefolkningen, både til innsamling og utgiving, hadde vært gøy.

Vegetarmat

Elevene Anne Helene, Kari og Ida gjorde aksjonslæringsprosjektet «Awesome Veggies», der målet var å endre medelevers holdninger til bærekraftig mat. Gjennom en samtale som avdekket mange fordommer mot vegetarmat ble de inspirert til prosjektet. Forskningsspørsmålet ble «Hvordan kan vi endre holdninger til vegetarmat blant elevene?»

De tre elevene forklarer:

Vår første aksjon var én dag i uka med vegetarmat til middag. Dette ble ikke godt tatt imot av elevene og endte med flere negative enn positive tilbakemeldinger. Den andre aksjonen var en kombinasjon av foredrag og matlagingskurs og ble en stor suksess. Vi fikk også besøk av en ungdomsambassadør fra Framtiden i våre hender, som holdt et foredrag om bærekraftig mat. Det ble godt mottatt, og det virket som at det var en stor tankevekker for de fleste.

Både før og etter våre aksjoner har vi gjennomført spørreundersøkelser og meningsmålinger, som senere ble brukt i en presentasjon hvor vi la fram vår konklusjon. Dette har vært en lærerik prosess, ikke bare for oss, men for hele skolen. Vi har blant annet lært at uvitenhet skaper frykt. For eksempel under den første aksjonen, hvor det ble servert en grønnsakrateng, visste ikke elevene hva som var i gratengen. Dermed ble mange skeptiske og unngikk å spise middag på skolen den dagen. Alt i alt synes vi at det har vært et givende prosjekt, hvor vi har fått mye igjen for hardt arbeid og god støtte fra skolen.

Kan arbeidsformen aksjonslæring fra folkehøgskolen anvendes i grunnskole?

Lærerstudent Malin fulgte deler av elevenes arbeid

med prosjektene gjennom feltarbeid relatert til hennes masteravhandling (Simonsen 2016). Hun har analysert elevenes prosjekter ut fra begrepet pedagogisk entreprenørskap, slik begrepet er definert i PedEnt.no (u.å.), en offentlig ressursbank for lærere med fokus på pedagogisk entreprenørskap. Nettsiden er utviklet av Senter for IKT i utdanningen og Utdanningsdirektoratet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Her forklares pedagogisk entreprenørskap å bestå av seks sidestilte elementer; 1) samarbeid med lokalsamfunnet, 2) prosjektorganisert og tverrfaglig, 3) medbestemmelse, 4) erfarings- og problembasert, 5) aktivitet og 6) resultatorientert. I masteravhandlingen (Simonsen 2016, s. 65–67) analyseres de to eksemplene på elevers aksjonslæring slik, i de seks elementene:

1) Samarbeid med lokalsamfunnet: Elevene i valgfagsgruppa Aksjonsforskning og bærekraft fra flere folkehøgskoler deltok på en oppstartsamling hvor de fikk innføring i aksjonsforskning, aksjonslæring og bærekraft. Etter gjennomføring av egne prosjekter ved hver skole møttes de og holdt fremlegg for hverandre om disse. Mot slutten av denne runden dro elevene til en økologisk folkehøgskole hvor de kunne hente inspirasjon til videre arbeid. Dette bidrar til at element 1 innfris.

2) Prosjektorganisert og tverrfaglig: Elevene fikk rom for kreativitet i arbeidet da de selv måtte finne ut hva de ville gjøre for å få skolen mer bærekraftig, og hvordan de skulle gå frem. Elevene ble også oppmuntret til å finne mer ut om temaet og slik bruke kunnskapen til å sette i gang en aksjon. Arbeidet ble foreløpig gjennomført av elevene i valgfaget Aksjonsforskning og bærekraft, men intensjonen var å få hele skolen med på de ulike prosjektene for å gjøre skolen mer bærekraftig og miljøvennlig. Elevene hadde så langt jobbet med mobilfri-dag, bytte av klær og hadde videre en plan om å ta for seg søppelsortering og gjennomføre «Earth Hour». Dermed er element 2 innfridd.

3) Medbestemmelse: Elevene var svært aktive i planlegging, gjennomføring og vurdering. I planleggingen måtte de finne ut hva de skulle gjøre og hvordan de skulle gå frem. I gjennomføringen måtte de fordele arbeidet og gjennomføre planen. I vurderingen måtte de ikke bare snakke sammen, men også ta i bruk metoden Gjort – Lært – Lurt (GLL). De bruker da et egenvurderingsskjema som er med på å bevisstgjøre hva en har gjort/gjennomført, hva en har lært/erfart av det utførte og hva som kan være lurt å gjøre videre eller endre med det nettopp utførte (jf. Tiller 2006, s. 88–91;

«Læreren må likevel vurdere hensikten med undervisningsoppleggets design.»

Kronikk

Hvis du emner på en kronikk, er det lurt å presentere ideen for redaktør Knut Hovland kh@utdanningsnytt.no.

Utgangspunktet er at temaet må være interessant og relevant, og språket godt og forståelig, for en bredt sammensatt lesergruppe. Stoff som bygger på forskning, må være popularisert. Det betyr blant annet at forskningsresultatet er det sentrale i teksten, og at det som handler om metode, har en svært beskjeden plass. Lengden kan være mellom 12.500 og 17.000 tegn inklusive mellomrom. Litteraturliste og henvisninger må være inkludert i antallet tegn. Eventuelle illustrasjoner må ikke sendes limt inn i wordfilen, men separat som jpg- eller pdf-filer.

Tiller & Gedda, 2017). Element 3 innfris gjennom reell valgfrihet. I tillegg bidrar GLL-metoden til elevenes refleksjon.

4) Erfarings- og problembasert: Bærekraft engasjerte elevene. Det virket som faget hadde gjort de fleste mer engasjert enn de var i utgangspunktet. Etter aksjonene med klesbyttedag satt elevene igjen med ny erfaring og nye refleksjoner og hadde tanker om hva de kunne endret i en eventuelt ny aksjon. Slik gis elevene anledning til å lære seg å se muligheter, samtidig som de kan bruke den nye erfaringen i neste aksjon. Her ble element 4 innfridd.

5) Aktivitet: Elevene tilegnet seg kunnskap gjennom ulike aktiviteter. Aktivitetene var søk på egenhånd, felles oppstartsamling og gjennom å være aksjonsforsker på egen skole. Gjennom dette ble element 5 innfridd.

6) Resultatorientert: Gjennom å jobbe med bærekraft opplevde elevene at både egne og andres handlinger kan skape varige verdier. Ved at elevene både ble tildelt og tok ansvar og medbestemmelse i arbeidet, og ved at de fikk iverksette ulike aksjoner i praksis med mål å forbedre, kunne elevene selv evaluere resultatene av sitt arbeid. Dermed ble element 6 innfridd. Imidlertid: Et resultat i elevers aksjonslæringsprosjekt behøver ikke å være oppnådd endring, men kan være oppnådd læring og innsikt. I aksjonslæringsprosjektene «The Switch shop» og «Awesome Veggies» er prosessen resultatet. Aksjonene medførte artefakt/fysisk handling, men summen av refleksjoner og endringer/handlinger i prosessen er kjernen i dybdelæringen, det som ikke er så synlig. Altså; innhenting av informasjon (hvor, hvordan, hva), overveie muligheter og alternativer for å løse et problem, igangsette og utføre aktiviteter som kan skape endring og kritisk refleksjon over de valgene man tar, både underveis og i etterkant. Denne myndiggjøringen er selve resultatet; kunnskap om og kompetanse til å handle.

Alle elementene i pedagogisk entreprenørskap ble altså ivarettatt, selv om folkehøgskolen ikke anvendte elementene i design av prosjektene. Designet var aksjonslæring (Simonsen 2016, s. 65–67).

De seks elementene anvendes som et ideal for pedagogisk entreprenørskap, men undervisningsopplegg kan designes med bare en eller flere av disse elementene. Jo flere elementer, jo nærmere idealet for pedagogisk entreprenørskap. Læreren må likevel vurdere hensikten med undervisningsoppleggets design, altså hva læreren ønsker

at eleven skal oppnå/mestre (Simonsen 2016, s. 70). Dette dreier seg om didaktisk rasjonalitet, som betyr tydelig sammenheng mellom, på den ene siden «aktiviteter i undervisningen» og på den andre siden «aktivitetenes hensikt/elevens mål» (Dale 1989). Mål i denne forbindelse kan være svært ulike; for eksempel som instruksjonsmål i militær rekruttskole, ekspressive mål i folkehøgskole, kompetansemål i siste læreplan for grunnskole og kunnskapsmål i tidligere norske læreplaner (Andreassen 2016).

Elevers aksjonslæring ved folkehøgskolen ≈ pedagogisk entreprenørskap i grunnskolen

Tegnet ≈ betyr tilnærmet lik. Når vi skal oversette folkehøgskolens konsept med elevers aksjonslæring til bruk i grunnskolen, kan det være hensiktsmessig å anvende begrepet pedagogisk entreprenørskap. Inspirert av blant annet Ødegård (2003) og Sjøvoll (2012) oppsummerer Håvardsen, Adolfsen & Andreassen (2015): Ordet *entreprenørskap* knyttes ofte til nærings- og arbeidsliv, og assosieres med bedriftsetablering i samfunnet og med elev- og ungdomsbedrifter i skolen. Vi må skille mellom entreprenørskap og pedagogisk entreprenørskap. I litteraturen defineres pedagogisk entreprenørskap som undervisningsmetoder der elevene utvikler og realiserer ideer uten å nødvendigvis gå veien gjennom bedriftsetablering. Hensikten er gjøre læringsarbeidet mer virkelighetsnært og meningsfylt. Formålet er ikke da at elevene skal lære om entreprenørskap, men å bli rustet til entreprenørskap i senere skolegang, og til skapende og kreative livsholdninger.

Hvordan kan og bør grunnskoler legge til rette for elevenes dybdelæring?

Elevene fra folkehøgskolen viser eksempler på aksjonslæringsprosjekter for bærekraft, og studenten fra lærerutdanningen viser at dette er pedagogisk entreprenørskap. Kunnskapsdepartementet (2017) gir i føringer om fornyelse av læreplan for grunnskole og videregående skole signaler om blant annet mer dybdelæring og mindre overflatelæring. Dette er basert på utredninger i to NOU-er ført i penn av Ludvigsen-utvalget. Begrepsavklaringene av dybdelæring og overflatelæring er i NOU-ene noe uklar (Andreassen, 2016, s. 341–342). Både folkehøgskoleelevenes eksempler og lærerstudentens analyse kan bidra til hvordan grunnskoler kan og bør legge til rette for elevenes dybdelæring.

Litteratur

- Andreassen, S-E.** Forstår vi læreplanen? Doktorgradsavhandling. Tromsø: UiT Norges arktiske universitet (2016).
- Dale, E.L.** Pedagogisk profesjonalitet. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag (1989).
- Håvardsen, H., Adolfsen, T. & Andreassen, S-E.** Pedagogisk entreprenørskap i skolen? Utdanningsnytt.no (2015, 30. juni). Fra <https://www.utdanningsnytt.no/debatt/2015/juli/pedagogisk-entreprenorskap-i-skolen/>
- Kalleberg, R.** Konstruktiv samfunnsvitenskap. En fagteoretisk plassering av «aksjonsforskning» (LSO rapport nr. 24). Oslo: Universitetet i Oslo (1992).
- Kunnskapsdepartementet:** Meld. St. 28 (2015–2016). Melding til Stortinget. Fag -Fordypning - Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet. Oslo (2017).
- Lov om folkehøgskoler (2002).** Hentet 02.02.2016 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-12-06-72>
- Simonsen, M.** Pedagogisk entreprenørskap – En muskel som kan trenes. Masteroppgave. Tromsø: UiT Norges arktiske universitet (2016).
- Revans, R.** Aksjonslæringens ABC. Oslo: Bedriftsøkonomens forlag (1984).
- Sjøvoll, J.** Pedagogisk entreprenørskap gjennom aksjoner i utdanningssystemet. I Sjøvoll, J. (red.): Entreprenørskap i utdanningen. Aksjonsforskning for endring av skolens kultur, (s. 19–34). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag (2012).
- Tiller, T.** Aksjonslæring – forskende partnerskap i skolen (2. utg.). Gimlemoen: Høyskoleforlaget (2006).
- Tiller, T.** Læringskoden. Fra karakterer til karakter. Oslo: Cappelen Damm Akademisk (2014).
- Tiller, T. & Gedda, O.** Gjort-lært-lurt. Nye verktøy i skolens læringsarbeid. Oslo: Universitetsforlaget (2017).
- Vinje, S.** Hva er aksjonsforskning og aksjonslæring? I Framtiden i våre hender og Folkehøgskolene, Aksjonsforskning og bærekraft (s. 13–18). (2015a).
- Vinje, S.** Et samarbeidsprosjekt for fremtiden. I Framtiden i våre hender og Folkehøgskolene, Aksjonsforskning og bærekraft (s. 11–12) (2015b).
- Ødegård, I. K. Røe.** Læreprosesser i pedagogisk entreprenørskap – Å lære i dilemma og kaos. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS Kristiansand (2003).

Minneord

● Inge-Kjell Marnseg

Den gode sørlandsentusiasten Inge-Kjell Tor-kildsen Marnseg, f. 22.9.1932 i Kristiansand, sovnet stille inn 25/9 i Bærum og ble begravet fra Tanum kirke 6/10. Han var høyt verdsatt som skoleleder og for sine vyer for byutvikling og for et sørlandsk universitet.

Det var i 1969 at Marnseg kom som inspektør til LTS, Luftforsvarets Tekniske Skolesenter, Kjevik institusjon etablert alt i 1946, i dag den eneste militære basen på Sørlandet. Med seg hadde han embetseksamen i historie med bifag i fransk og engelsk og erfaring fra kompetanseutvikling og skoledrift. Sjef LTS oberstløytnant Olav Unhammer og major Ingvald M. Stamnes, senere sjef, kjente Luftforsvarets behov og samarbeidet godt med sin sivile inspektør, senere rektor, i omleggingen fra en rent militær struktur til også å gi sivil kompetanse: En prosess Marnseg selv har beskrevet i Jubileumboka om LTS 1946–1986, som han forfattet. En viktig sak for LTS, men også for oss i Agderkultur i Gen. Oscar Wergelands Hus på Universitetet i Agder, Gimlemoen. Som sammen med Marnseg fram til nå, og pensjonerte militære sjefer fra alle våpengrener deltar i Forsvarshistorisk Produksjonsgruppe knyttet til Agderkultur og Agder Vitenskapsakademi.

I en fremsynt kronikk 6.10.1962 i Fædrelands-vennen skrev Marnseg om universitetet som måtte komme og byplanlegging: Faktisk i samme måned som Agder Akademi ble stiftet i Arendal 27.10. av katedralskolerektor Halvor Vegard Hauge, fylkesmann Henrik Svensen, lagtingspresident Magnhild Hagelia og en rekke av Sørlandets fremste menn og kvinner ellers. Marnseg så for seg Universite-

tet på Sørlandet på Gimle, i fruktbart samarbeid med Statsarkivet, Fylkesmuseet og Naturmuseet. En logisk følge av dette var hans skepsis mot at Fylkesmuseet skulle flyttes til Odderøya, og at museets høyt verdsatte natur-areal på Kongs-gård reguleres til boliger og selges ut. Det ville i så fall være et eklatant brudd på forutsetningen for overdragelsen av arealet fra den tidligere eier, som solgte det rimelig til beste for museet. I et brev 14.10.03 kom han med en sterk appell til oss ved Høyskolen om å ivareta dette. Han så også for seg ett agderfylke. Marnseg var altså fremsynt i det meste og opplevde så vidt at Naturmuseet med den gedigne botaniske hagen ble en del av UiA nå ved UiAs 10-årsjubileum, og at Agder blir ett!

Fra observasjonsposten på toppen av Hamreheia i Kristiansand, som han sikret for allmennheten som leder av Velet, skuet Marnseg utover mot orlogshavnen Marviga, Odderøya Fort, Topdalsfjorden, med sitt viktige biologiske mangfold, som absolutt burde vernes mot en forhastet havneutbygging, og Oksoy fyr. Han bodde på brinken i Bergstien og tok navnet Marnseg, «eggen ut mot havet». Han var hendig og praktisk, etterlot sitt hus og sitt landsted i Eide ved Grimstad i utmerket stand. Han var musikalsk, sang mange år i Lund kirkekor. I Tanum kirke ga hans hustru Ingjerd, tre barn, svigerbarn og fem barnebarn uttrykk for uendelig takknemlighet for alt Inge-Kjell var for dem. Fred være med hans gode minne.

Thor Einar Hanisch

regional høyskoleledertør for Agder-fylkene 1980-94, senere direktør ved HiA/UiA

FOTO PRIVAT

Henriette Cecilie S. Breilid

advokatfullmektig i Raugland Advokatene

FOTO INGER STENVOLL

Lov
og
rett

Nye regler om personvernrådsgiver

Etter dagens regelverk er det frivillig å ha personvernombud i virksomheten. Personvernombudets hovedoppgave er å sikre at den behandlingsansvarlige følger personvernlovgivningen.

I 2018 innføres det ny personvernlovgivning på bakgrunn av EUs personvernforordning (GDPR). Det nye regelverket vil styrke ordningen med personvernombud. Blant annet vil mange virksomheter ha en plikt til å oppnevne et personvernombud. I personvernforordning brukes begrepet personvernrådsgiver i stedet for personvernombud. Hvilket begrep som blir videreført, er ennå ikke avklart. I det følgende vil begrepet «personvernrådsgiver» benyttes.

Når er virksomheten pliktig til å oppnevne en personvernrådsgiver?

Virksomheten er pliktig til å oppnevne en personrådsgiver når:

- Behandlingen av personopplysninger utføres av en offentlig myndighet eller et offentlig organ.
- Virksomheten består av systematisk eller regelmessig monitorering av personer.
- Hovedvirksomheten består i behandling i stor skala av sensitive opplysninger eller opplysninger om straffedommer og lovovertrедelser.

Det er ennå ikke avklart hvordan «offentlig myndighet eller offentlig organ» skal avgrenses. Mest sannsynlig vil dette gjelde for staten, fylkeskommunen og kommunen. I enkelte tilfeller vil også private virksomheter omfattes. I tillegg kan virksomheter på frivillig basis opprette en personvernrådsgiver.

Et konsern kan oppnevne én felles personvernrådsgiver forutsatt at alle virksomhetene innen konsernet har enkel tilgang til vedkommende. Flere offentlige myndigheter eller organer kan også utnevne en felles rådsgiver, hvis dette er forsvarlig ut fra struktur og størrelse.

Hvilke oppgaver har en personvernrådsgiver?

Bedriften skal sikre at personvernrådsgiveren på riktig måte og til rett tid involveres i alle spørsmål som gjelder vern av personopplysninger, og at personvernrådsgiveren skal ha de ressurser som er

nødvendige for å utføre sine pålagte oppgaver.

Av pålagte arbeidsoppgaver kan det blant annet nevnes at rådsgiveren skal:

- Informere og gi råd til virksomheten om forpliktelsene som følger av personvernlovgivningen.
 - Kontrollere overholdelsen av personvernlovgivningen og eventuelt internt regelverk.
 - Gjennomføre holdningsskapende tiltak og opplæring av personellet som behandler personopplysninger.
 - Gi råd om vurderingen av personvernkonsekvenser og kontrollere gjennomføring av konsekvensutredning.
 - Samarbeide med Datatilsynet og fungere som kontaktpunkt for Datatilsynet ved henvendelser.
 - Rapportere direkte til høyeste ledelsesnivå hos virksomheten.
- Personvernrådsgiveren skal ikke motta instruksjoner om utførelsen av sine oppgaver og skal ikke kunne avskjediges eller straffes av arbeidsgiver for å utføre sine arbeidsoppgaver. Rådsgiveren vil etter det nye regelverket også bli pålagt en særegen taushetsplikt.

Hvem kan være personvernrådsgiver?

Rådsgiveren skal være en uavhengig ressursperson. Vedkommende kan være ansatt i virksomheten, eller så kan virksomheten engasjere en ekstern profesjonell part til å opptre som personvernrådsgiver.

Det stilles ikke krav til noe utdanning for å bli personvernrådsgiver. Men det følger av forordningen at personvernrådsgiveren skal utpekes på grunnlag av faglige kvalifikasjoner og særlig på grunnlag av dybdekunnskap om personvernlovgivningen, samt evne til å utføre oppgavene som følger av personvernlovgivningen.

Rådsgiveren bør ha en god forståelse av behandlingen av personopplysninger innen virksomheten, herunder hvordan IT-systemene fungerer, personvernbehovet og informasjonssikkerheten i virksomheten. Det er en fordel at rådsgiveren innehar visse personlige egenskaper som sterk integritet og evnen til å gjøre etiske vurderinger.

I tiden fremover bør det være stort fokus på å kurse personvernrådsgivere slik at de blir rustet til å utføre de lovpålagte pliktene. Det må presiseres at det er virksomhetens ansvar at rådsgiveren er kvalifisert, og det er også virksomheten som blir ansvarlig dersom rådsgiveren ikke kan håndtere sine oppgaver.

«Personvern-
rådsgiveren
skal ikke motta
instruksjoner om
utførelsen av
sine oppgaver.»

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Hege Valås | nestleder

FOTO: TOM-EGIL JENSEN

Yrkesfagene etter valget

Folket har talt, og regjeringen Solberg blir – enn så lenge – sittende. Det betyr trolig at de fleste prosessene som Kunnskapsdepartementet har igangsatt innenfor yrkesfagområdet, videreføres som planlagt. De to viktigste er den varslede endringen av tilbudsstrukturen og nye tiltak for at flere skal gjennomføre yrkesfaglig utdanning. Og så er det positivt at det ligger inne en økt satsing på 40 millioner kroner til yrkesfag i statsbudsjettet for 2018.

Samtidig som vi går inn i en ny stortingsperiode, starter en ny valgperiode i Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY). Utdanningsforbundet har forventninger til at partene som er representert i rådet kan arbeide konstruktivt sammen for å oppfylle mandatet på en god måte. SRYs eksistens hviler i stor grad på ILO-konvensjon 142 fra 1976 om yrkesrettledning og yrkesopplæring. Statene har der forpliktet seg til å utforme og gjennomføre politikk på disse områdene i samarbeid med arbeidstakernes og arbeidsgivernes organisasjoner.

Over tid er det blitt stadig vanskeligere å operere med klare skiller mellom den yrkesfaglige og studieforberedende delen av videregående opplæring. Det illustreres blant annet ved at samtidig som det skal vedtas betydelige justeringer av tilbudsstrukturen i yrkesfagene i høst, har regjeringen nedsatt et ekspertutvalg med Ragnhild Lied som leder, som skal vurdere strukturen og innholdet i hele videregående opplæring. I tillegg har kunnskapsministeren varslet en fornyet gjennomgang av trepartssamarbeidet og ønsker en sterkere involvering av hele bredden i arbeidslivet. I den sammenheng kan det kanskje være lurt å vurdere om forpliktelsene i ILO-konvensjonen kan ivareta bedre i organer som har ansvar for hele bredden av videregående opplæring og hvor representasjonen i større grad også reflekterer skolens plass i opplæringsarbeidet.

Utdanningsforbundets viktigste mål for arbeidet på yrkesfagområdet i neste periode er å redusere frafall og sørge for bedre utstyr i yrkesopplæringen.

Det er nå over 20 år siden det første yrkesfagkullet etter Reform 94 begynte i lære. Den gangen representerte økningen i andelen søkere som fikk læreplass en revolusjon sammenlignet med før reformen. Siden da har det vært liten framgang. Hvert år er det omtrent 10.000 søkere som ikke får læreplass. En stor andel av disse dropper ut. Mange tiltak har vært satt i gang for å skaffe nok læreplasser uten at situasjonen er vesentlig endret. Nå må kraftigere virkemidler tas i bruk.

Det viktigste er å sørge for at fylkeskommunene blir pålagt å ta ansvaret for å gi elever som ikke får læreplass, et praksisbasert toårig opplæringstilbud i regi av skole og som leder fram til fag- og svenneprøve. Jeg mener det er urealistisk å tro at det noen gang vil være et 1:1-forhold mellom søkere og læreplasser i alle lærefag til enhver tid. Et slikt alternativt tilbud i regi av skole har vært diskutert i mange år. Nå er det på tide at myndighetene får tilbudet på plass.

Samtidig må vi fortsette arbeidet for å skaffe enda flere læreplasser som fortsatt skal være den fortrukne modellen for deler av yrkesfagopplæringen. Norge ligger på verdenstoppen i offentlige økonomiske bidrag til lærlingopplæringen. Likevel mener mange at lærlingtilskuddet må heves. Det er urimelig at ikke hele arbeidslivet som faktisk benytter fagarbeidere, bidrar økonomisk til den delen av fagopplæringen som foregår i bedrift. Det er på høy tid å utrede opprettelsen av et lærlingfond hvor alle bedrifter innenfor bransjer som benytter fagarbeidere, må bidra. Fondet må brukes til å heve lærlingtilskuddet. Samtidig bør en vurdere en sterkere differensiering av lærlingtilskuddet. I dag rekrutteres lærlinger i all hovedsak etter resultatene i den mer teoretiske delen av opplæringen. Jeg tror det vil gi elever som har slitt med teorien, en bedre sjansje til å få læreplass.

Kvaliteten i praksisbasert opplæring er nært knyttet til kvaliteten på utstyret lærerne har til sin disposisjon i undervisningen. Her må det tas et krafttak slik at alle skoler har et minimum av moderne utstyr innenfor yrkesfagene.

«Over tid er det blitt stadig vanskeligere å operere med klare skiller mellom den yrkesfaglige og studieforberedende delen av videregående opplæring.»

Arbeidstid i skolen:

Forhandlingene er i gang

Tid til å være lærer er fortsatt hovedsaken. Vi krever en fortsatt tredeling av arbeidstiden og en reduksjon i undervisningstid, særskilt til kontaktlærere.

19. oktober startet forhandlingene om arbeidstidsavtalen for lærere i alle landets kommuner og fylkeskommuner med unntak av Oslo. Utdanningsforbundet og de andre lærerorganisasjonene har levert sine krav til KS.

Kravene bygger på den store «arbeidstids-høringen» som vi har hatt i organisasjonen, der medlemmer i klubbene og tillitsvalgte på alle nivå har jobbet med å prioritere krav.

Tredeling av arbeidstiden

Nok en gang er det sentrale for oss å sikre tid til å være lærer, tid til å følge opp hver enkelt elev og tid til pedagogisk ledelse. Det første kravet vårt er knyttet til behovet for å sikre tid til kjerneoppgavene. Dagens arbeidstid i skolen er tredelt, og vi krever at denne tredelingen skal opprettholdes slik den er nå. De tre delene er disse:

- Undervisningstid
- Tid til individuelt og kollektivt for- og etterarbeid innenfor arbeidstid på skolen
- Tid til for- og etterarbeid utenom den arbeidstiden som er lagt til skolen i arbeidstidsavtalen
 - Denne organiseringen er helt grunnleggende for arbeidet i skolen. Den bidrar til at vi kan være fleksible, og den sikrer tid til kjerneoppgavene, sier Utdanningsforbundets leder, Steffen Handal.

Bedre bruk av fellestid

Når det gjelder den kollektive tiden på skolen, ønsker vi å forbedre innholdet.

– De viktigste oppgavene, knyttet til selve undervisningen, blir ofte ikke prioritert i fellesmøter og annet kollektivt arbeid på skolen. Vi mener denne tiden bør brukes bedre, og vi krever at lærerne må få økt innvirkning på hva fellestiden brukes til, sier Handal.

Forhandlingsledere fra lærerorganisasjonene og KS ved forhandlingsstart for arbeidstidsavtalen for skoleverket. Fra venstre: Solveig Hvidsten Dahl, Skolelederforbundet, Otto Kristiansen, Norsk lektorlag, Tor Arne Gangsø, KS, Steffen Handal, Utdanningsforbundet, Torhild S. Johannessen, Delta og Anne Finborud, Skolenes landsforbund.

FOTO ELI KRISTINE KORSMO

Reduksjon i undervisningstid

Nok en gang er det sentrale for oss å sikre tid til å være lærer, tid til å følge opp hver enkelt elev og tid til pedagogisk ledelse. Et sentralt krav for oss er en reduksjon i årsrammene for undervisning, særlig for kontaktlærere.

– Vi ønsker å gi elevene en tettere oppfølging. Vi har høye ambisjoner, blant annet knyttet til tidlig innsats. Samtidig får lærerne stadig dårligere muligheter til å gjøre en god jobb, sier leder i Utdanningsforbundet, Steffen Handal.

Over 60 prosent av lærerne svarte i en undersøkelse tidligere i år at de har fått mindre tid til å følge opp hver elev de siste tre årene.

I dag har kontaktlærere 45 minutter redusert undervisningstid per klasse de er kontaktlærer for. Om det er 23 elever i klassen, betyr det at

man har bare 2 minutter per elev per uke.

– Det er opplagt at dette er for lite. Kontaktlærere trenger mer tid for å støtte elevene i deres helhetlige utvikling, skape et trygt klassemiljø og et godt samarbeid med foreldrene. Med mer tid kan det relasjonelle arbeidet bli bedre og mulighetene for å forhindre mobbing, fravær og frafall blir større, sier Handal.

Ledelse og voksenopplæring

Vi har også krav knyttet til skolelederens mulighet til å prioritere pedagogisk ledelse, og et krav om at årsrammen for norsk på ungdomstrinnet også må gjelde i voksenopplæringen.

Gå til udf.no for mer informasjon om kravene og prosessen videre.

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

Hvordan har vi jobbet med ko

Mange lærere utdannet før 2014 har følt seg «avskiltet» som følge av de nye kompetansekravene i skolen. Slik har Utdanningsforbundet jobbet med saken:

Like før sommeren 2015 ble kompetansekravene for lærere i den norske skolen endret. Kort fortalt måtte alle som skulle undervise i fast stilling i fagene norsk, matematikk, engelsk, samisk og norsk tegnspråk ha minst 30 studiepoeng (barnetrinnet) og 60 studiepoeng (ungdomstrinnet og videregående).

Høsten 2013 gikk Høyre til valg på at lærerne måtte ha fordypning i basisfagene. Daværende leder av Utdanningsforbundet, Ragnhild Lied, tok opp temaet med statsminister Erna Solberg tidlig i forrige stortingsperiode og advarte mot en slik innføring, men Lied og Utdanningsforbundet ble ikke hørt.

38.500 «avskiltet» over natten

Kravene gjaldt fra august 2015 for alle lærere, men skoleeier kunne fravike kravet om relevant kompetanse hvis skolen ikke hadde nok kvalifisert undervisningspersonale i faget. Statistisk Sentralbyrå beregnet at om lag 38.500 av de lærerne som da underviste i matematikk, norsk og/eller engelsk, ikke oppfylte kompetansekravene for å undervise i fagene.

Til tross for stor vilje blant norske lærere til å ta videreutdanning ble mange over natten karakterisert som ukvalifiserte. Mange lærere ga uttrykk for at de følte seg «avskiltet».

Ragnhild Lied kritiserte også det nye vedtaket i klare ordelag.

– Vi har jobbet mot endringene, uten å bli hørt. Det er beklagelig, siden vi mener at den gamle lovteksten i tilstrekkelig grad ivaretok behovet for å styrke fagkompetansen til lærerne i de fagene de underviste i.

– Endringene sender også et uheldig signal til mange lærere som er fast ansatte og gjør en god jobb i skoleverket, poengterte Utdanningsforbundets daværende leder.

Lied var også klar på at videreutdanningen ikke var noe lærerne selv måtte betale for.

– Dette skal ikke koste våre medlemmer en eneste krone, og det er skoleeier som må gi lærerne den videreutdanningen de nå trenger, understreket hun.

Fikk moderert vedtaket

Utdanningsforbundets påfølgende leder, Steffen Handal, har brukt

svært mye tid på å få reversert kompetansekravene. Handal har vært meget tydelig på vårt syn i kirke-, utdannings- og forskningskomiteens høringer om kompetansekravene, og har hatt flere møter for å forsøke å overbevise både komiteens medlemmer og kunnskapsministeren.

Utdanningsforbundets kommunikasjonsavdeling har også vært sterkt involvert, og det er initiert en rekke saker og avisinnlegg om de urimelige konsekvensene av kompetansekravene i riks- og lokalmedia.

Arbeidet vårt ga resultater. Våren 2016 fikk vi kompetansekravene opp til ny behandling i Stortinget. Resultatet var at Venstre fikk regjeringspartiene med på at lærerne fortsatt skulle ha rett til å undervise i «kjernefagene» frem til 2025. Dette var ikke klart i lovteksten fra 2015.

– Den teksten som Venstre og regjeringspartiene nå er blitt enig om, er et skritt i riktig retning. Ved å innføre ti års dispensasjon fra kompetansekravene for alle lærere utdannet før 1. januar 2014, er lærerne med eldre lærerutdanninger fortsatt kvalifiserte til å undervise i basisfagene fram til 1. august 2025. Dette har det vært viktig for oss å få stadfestet, sa Steffen Handal den gangen.

Det var en fremgang, men vi kom ikke i mål.

Neppe grunnlovsstridig

Eivind Smith, professor i rettsvitenskap og en av landets fremste grunnlovseksperter, ble også bedt om å foreta en juridisk betraktning for å vurdere om stortingsvedtaket kunne være grunnlovsstridig. Hans konklusjon var at vedtaket ikke er det.

Smith vurderte også om det var hjemmel for å pålegge lærerne å bruke egen fritid for å ta nødvendig videreutdanning. Hans konklusjon var at det var vanskelig å gjøre noe med det juridisk, men at det var naturlig å forfølge problemet politisk.

Utdanningsforbundets representantskap vedtok for ett år siden at staten fullt ut må finansiere videreutdanning for lærere som blir omfattet av de nye kompetansekravene i grunnskolen.

Nytt Storting, nytt håp

Dette er fortsatt en viktig og prioritert sak for Utdanningsforbundet, og vi vil hjelpe lærere som er blitt rammet av de nye kompetansekravene på utilbørlig vis. Vi har nedsatt en egen strategisk arbeidsgruppe med deltakelse fra hovedtillitsvalgte for å innhente informasjon og holde oss orienterte om hvilke utslag de nye kravene gir. Våre lokallag og fylkeslag følger videre nøye med på utlysningstekster og ansettelsesprosesser, slik at de nye

Kurs i Utdanningsforbundet

Liv Torunn Eik, Gerd Sylvi Steinnes, og Turid Thorsby Jansen forteller om vurderingsarbeid i barnehagen.

«Flere barn på blokken»

24. november er du invitert til et gratis lanseingsseminar i Lærernes hus. På seminaret vil forskere og deltagende barnehager presentere forsknings- og utviklingsprosjektet «Vurderingsarbeid i barnehagen» initiert av Utdanningsforbundet. Prosjektet har belyst hvordan barnehager jobber med vurdering av barns trivsel og utvikling. På seminaret vil også aktuelle aktører kommentere forskningsrapporten som blir publisert samme dag.

Pedagogikk og utdanningsrett i samspill

22.–23. november arrangerer vi et relevant og nyttig kurs i Lærernes hus om juss og pedagogikk. Forskning og tilsyn har vist at det er et sterkt behov for bedre kunnskap hos lærere, skoleledere og PP-tjenesten om lovverket. Kurset har som mål å gjøre deltakerne tryggere på anvendelsen av juss i sin praktiske hverdag. Dette kurset gjennomføres som forelesning, gruppearbeid og plenumsdiskusjoner. Kursholdere er Trond Welstad og Camilla Herlofsen.

kompetansekravene?

kompetansekravene ikke blir forsøkt «snikinnført».

Samtidig fortsetter Utdanningsforbundet aktivt å jobbe inn mot sentrale stortingspolitikere for å få reversert vedtaket om til-

bakevirkende kraft. Valget ga en ny sammensetting på Løvebakken. Vi har allerede hatt flere møter med sentrale medlemmer i den nye KUF-komiteen, og har tro på at det er mulig å få omgjort vedtaket.

Steffen Handal har brukt mye tid på stortingspolitikere for å få dem til å endre kompetansekravenes tilbakevirkende kraft.

FOTO ELI KRISTINE KORSMO

Kritikk, lojalitet og ytringsfrihet

7. desember inviterer vi til en svært aktuell konferanse i Lærernes hus. Vi har invitert en rekke dyktige fagfolk til å snakke om dette temaet.

Er lojalitet ensbetydende med lydighet? Bør man trofast følge leders bestemmelse eller er et kritisk blikk og i ytterste konsekvens varslings også en form for lojalitet?

Til konferansen kommer bl.a. sosiolog og forsker Rasmus Willig, lege og psykiater Anne Kristine Bergem, professor i teologi og etikk,

Paul Leer Salvesen, mobbeombud Bodil Haug, professor i filosofi Arne Johan Vetlesen, Guro Slettemark, generalsekretær i Transparency International Norge og nestleder i Utdanningsforbundet, Terje Skyvulstad.

Les mer på www.udf.no/kurs

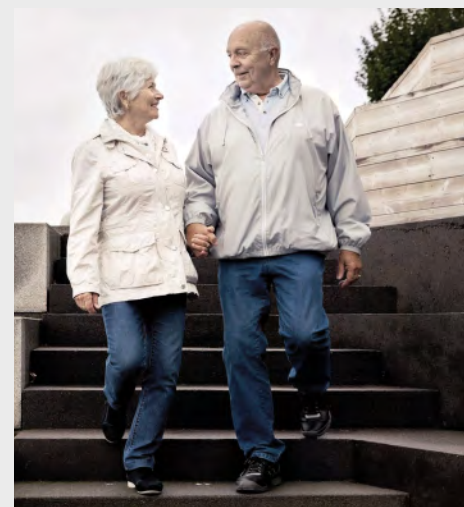
Forsikringspakke for medlemmer over 70

Med fokus på trygghet i hverdagen lanserer vi Utdanningsforbundets 70+, en forsikringspakke for våre godt voksne medlemmer.

Vi får stadig innspill fra medlemmer og har laget en spesialtilpasset forsikringspakke for alle over 70 år. Forsikringspakken inneholder reise-, innbo- og ulykkesforsikring. Døgnaåpen helsetelefon er også inkludert.

Alle som velger Utdanningsforbundets 70+ vil få vårt reiseforsikringskort og mer leservennlige forsikringsdokumenter i poseten. I ulykkesforsikringen er det ingen øvre aldersbegrensning, den varer livet ut. Unik for forsikringspakken er tilgang til døgnaåpen telefontjeneste der du får svar på helserelaterte spørsmål fra helsepersonell. Innboforsikringen og reiseforsikringen er den samme gode som tilbys alle medlemmer.

Pris for forsikringspakken er 2400 kr for en person og 3000 kr for familie. Utdanningsforbundets 70+ kan bestilles nå med første mulige startdato 01.01.2018.

Utdanningsforbundets 70+ er spesialtilpasset våre medlemmer over 70 år. FOTO ANNA-JULIA GRANBERG

Les mer om Utdanningsforbundets 70+ på udf.no/70

Lærerjobb.no

STILLINGSPORTALEN FOR UTDANNINGSSEKTOREN

